

זהר פרשת תולדות

פרשת תולדות

זהר

ואלה תולדות יצחק וגו' (בראשית כה יט)
פתח רבי חייא ואמר (תהלים קו ב) מי ימלא
גבורות יהוה ישמיע כל תהלתו תא חזי כד בעא
קב"ה¹ וסליק ברעותא² קמיה למברי עלמא הוה
מסתכל באורייתא³ וברא ליה⁴ ובכל עובדא
ועובדא דברא קב"ה בעלמא הוה מסתכל
באורייתא וברא ליה הדא הוא דכתיב (משלי ח
ל) ואהיה אצלו אמון ואהיה

מדרש הנעלם

ואלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם
הוליד את יצחק (בראשית כה יט) רבי יצחק
פתח (שיר ז יד) הדודאים נתנו ריח וגו' תנו רבנן
לעתיד לבא⁵ הקדוש ברוך הוא מחיה את
המתים וינער אותם מעפרם שלא יהיו בנין עפר
כמות [שהיו] (שהיה) בתחלה שנבראו מעפר
ממש דבר שאינו מתקיים הדא הוא דכתיב
(בראשית ב ז) וייצר⁶ יהוה אלהים את האדם
עפר מן האדמה [ובאותה]

"ואלה תולדות יצחק" וגו'. פתח רבי
חייא ואמר, "מי ימלא גבורות ה' ישמיע כל
תהלתו". בא וראה, כשרצה הקדוש ברוך
הוא ועלה ברצון לפניו לברוא את העולם,
היה מסתכל בתורה ובורא אותו. ובכל
מעשה ומעשה שברא הקדוש ברוך הוא
בעולם, היה מסתכל בתורה ובורא אותו.
זהו שכתוב "ואהיה אצלו אמון ואהיה

"ואלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם
הוליד את יצחק". רבי יצחק פתח,
"הדודאים נתנו ריח" וגו'. שנו רבותינו,
לעתיד לבא הקדוש ברוך הוא מחיה את
המתים וינער אותם מעפרם שלא יהיו בנין
עפר כמות שהיו בתחלה שנבראו מעפר
ממש, דבר שאינו מתקיים. זהו שכתוב
"וייצר ה' אלהים את האדם עפר מן
האדמה". ובאותה

¹ להיות בריאת עולם זה להקב"ה ברצון ואהבה, ולא בהכרח רק נדבה, לא יפול בו השאלה למה היתה בריאתו עתה ולא קודם ולא חר, שאם נוכל לתת טעם לזה ימצא בריאתו מוכרחת מצד טעמו וזה אינו, לזה אמר "כד בעא", פי' כאשר רצה ונדבה רוחו ורצונו בריאתו (אור יקר).

² עי' לעיל פו ע"ב והערה שם. הזווג הראשון שהיה בעת בריאת העולם היה ע"י נס בבחירתו יתברך וברצונו הפשוט כמ"ש בזוהר פעמים רבות כד סליק ברעותיה למברי עלמא כו' וצריך להבין על מה בכל פעם שמדבר בבריאת העולם או בתחלת אצילות מדבר בלשון זה כד סליק ברעותיה. אך הענין הוא בא' מב' פנים והם ענין א' והוא כי אי אפשר לא"א שיזדווג אם לא ע"י מ"ן שהם הזו"ן שהם הבנים ראשונים שלהם כי זהו ענין ואדם אין לעבוד את האדמה כי אין עבודה וזריעת האדמה שהיא נקבה העליונה נעשית אלא ע"י האדם המעלה מ"ן וא"כ בפעם ראשון שנברא העולם לא היה אפשר להבראות כי הרי עדיין לא היו ז"ל נבררין ועולין בבחי' מ"ן וא"כ גם הזווג עליון לברא את העולם לא היה יכול להזדווג לכן עלה ברצונו הפשוט ובבחירתו ית' שאפי' בלתי העלאת מ"ן נזדווגו והאציל את עולמו וכו'. גם פי' כד סליק ברעותיה כו' הוא יותר נעלם והוא כי הנה אין הזכר העליון נתעורר לזווג רק עד אחר שהנוקבא עליונה תתקשט ותכין עצמה לזווג ותמצא חן בעיניו ואז הוא מתעורר להזדווג עמה וכו' אמנם בפעם א' ובזווג א' נתעורר הזכר מעצמו בלתי התעוררות הנקבה ועלה בו רצון ותאוה להזדווג אפילו שלא היה עדיין בחי' מ"ן וע"כ הזווג הזה הוא נעלם מאד ולא היה בבחי' זווג יסוד דיליה ביסוד דילה כי לא היה עדיין אז נקבה נבראת בעולם וא"כ עם מי יהיה הזווג בעת שנברא העולם לכן הזווג ראשון ההוא היה ברצון העליון מחשבה מוחא עלאה בסוד הרצון העליון שכולא דכורא ואין שם היכר נקבה והבן זה (עץ חיים שער מ"ד ומ"ן ב).

³ היינו נובלת חכמה של מעלה תורה, והם ו"ק הנעלמים שם והכתר הוה אסתכל ומאיר בחכמה (אור יקר).

⁴ פי' העולם דהיינו ו"ק שבבינה (אור יקר). עי' נפה"ח ש"ד פרק י, וכן בהגר"א בספד"צ לד ע"א.

⁵ שני טעמים נכונים למה שאברהם נדרש לנשמה בעולם הזה ובעולם הנשמות שה"ס העוה"ב הנמשך ובא, אך יצחק נדרש לסוד הנשמה בתחיה הנקראת לעתיד לבוא, שה"ס בינה עליונה, מפני שאורות שלה אינם יורדים עתה אלא של תבונה הנקראת עלמא דאתיא, אבל של הבינה עתידים לבוא. והיינו דקאמר הכא לעתיד לבא וכו', להודיענו שדוקא במדרגת לעתיד לבא נהיה התחיה (רמ"ז).

⁶ פשוטו של מקרא הוא כמו שאמרו רז"ל שעה ראשונה הוצבר עפרו וכו', שמשם משמע שהאדם היה מתחילה גולם עפר וז"ש מעפר ממש, לאפוקי שאר בעלי חיים שיצאו מן הארץ בגופם ובקומתם. ועוד

זהר פרשת תולדות

קלד/ב

זהר

שעשועים יום יום אל תקרי אמון אלא אמון
כד בעא למברי אדם אמרה תורה קמיה אי בר
נש יתברי ולבתר יחמי ואנת תידון ליה אמאי
יהון עובדי ידך למגנא דהא לא ייכול למסבל
דינך⁷

אמר לה קב"ה הא אתקינת תשובה עד לא
בראתי עלמא אמר קב"ה לעלמא בשעתא דעבד
ליה וברא לאדם א"ל עלמא עלמא אנת ונימוסך
לא קיימין אלא על אורייתא ובגין כך בראתי
ליה לאדם [כך⁸] בגין דיתעסק בה ואי לאו הא
אנא אהדר לך לתהו ובהו וכלא בניניה דאדם
קיימא דהא הוא דכתיב (ישעיה מה יב) אנכי
עשיתי ארץ ואדם עליה בראתי ואורייתא קיימא
ומכרוא קמיהו דבני נשא בגין דיתעסקו
וישתדלו בה ולית מאן דירכין אודניה

תא הזי כל מאן דאשתדל באורייתא איהו
קיים עלמא וקיים כל עובדא ועובדא על תקוניה
כדקא יאות ולית לך כל שייפא ושייפא דקיימא
ביה כבר נש דלא הוי לקבליה בריה בעלמא
דהא כמה דבר נש איהו מתפלג שייפין⁹ וכלהו
קיימין דרגין על דרגין מתתקנין אלין על אלין
וכלהו חד גופא הכי נמי עלמא כל אינון בריין
[כלהו] שייפין שייפין וקיימין אלין על אלין וכד
[מתתקנין] [מתקנין] כלהו הא (חד) גופא ממש¹⁰
וכלא כנוונא דאורייתא דהא אורייתא כלא
שייפין ופרקיין וקיימין אלין על אלין וכד מתתקנין
כלהו אתעבידו חד גופא

כיון דאסתכל דוד בעובדא דא פתח ואמר
(תהלים קד כד) מה רבו מעשיך יהו"ה (וגו') כלם

שעשועים יום יום", אל תקרי אמון אלא
אומן. כשרצה לברוא אדם, אמרה התורה
לפניו, אם האדם יברא ואחר כך יחטא
ואתה תדון אותו, למה יהיו מעשי ידך
לחנם, שהרי לא יוכל לסבול את דינך.

אמר לה הקדוש ברוך הוא, הנה תקנתי
תשובה טרם שבראתי את העולם. אמר
הקדוש ברוך הוא לעולם בשעה שעשה
אותו וברא את האדם, אמר לו, עולם,
עולם, אתה וחוקותיך לא יתקיימו אלא על
התורה. ולכן בראתי את האדם כך@, כדי
שיתעסק בה, ואם לא, הריני מחזירך לתהו
ובהו. והכל קיים בגלל האדם. זהו שכתוב
"אנכי עשיתי ארץ ואדם עליה בראתי".
והתורה עומדת ומכריזה לפני בני אדם כדי
שיתעסקו וישתדלו בה, ואין מי שירכין
אזנו.

בא וראה, כל מי שעוסק בתורה, מקיים
העולם ומקיים כל מעשה ומעשה על
תיקונו כראוי, ואין לך כל אבר ואבר באדם
שאינו כנגדו בריה בעולם. שהרי כמו שאדם
נחלק לאיברים, וכולם עומדים דרגות על
דרגות מתוקנים אלו על אלו וכולם גוף
אחד, כך גם העולם, כל אותם בריות כולם
אברים אברים ועומדים אלו על אלו.
וכאשר כולם מתוקנים, הנה גוף (אחד)
ממש. והכל כדוגמת התורה. שהרי כל
התורה אברים ופרקים ועומדים אלו על
אלו. וכשכולם נתקנים, נעשים גוף אחד.

כיון שדוד הסתכל במעשה הזה, פתח
ואמר "מה רבו מעשיך ה' כולם בחכמה

מדויק שלא אמר וייצר וגו' מעפר אלא וייצר את האדם עפר, פי' שיצירתו היתה תחילה עפר ממש. ויתר
על כן אמר עפר מן האדמה שר"ל עפר מעפר, פי' המדרגה התחתונה שהרי אדמה היינו עפר וכמש"ה
(שמואל א ד, יב) ואדמה על ראשו (רמ"ז).

⁷ כי כפי ערך שחטא לו ית' אין תקומה אף בריבוי עונשים והשיב הא אתקינית תשובה כי כ"י הוא
הרוצה בתשובה. ז"ח (נ"א).

⁸ כך (דפ"ו).

⁹ שמתחלק האדם לאברים אברים (ד"א).

¹⁰ ע"י ע"ח עגו"י פרק ב' שכאן מתבאר ענין הספירות שבצורת יושר, וע"י שער כח פרק א' שכל
הנבראים וכל הבריות הם בציור דמות פרצוף אדם.

זהר פרישת תולדות

בחכמה עשית מלאה הארץ קנינך [באורייתא]¹¹ אינון כל רזין עלאין חתימין דלא יכלין לאתדבקא באורייתא כל אינון מלין עלאין דאתגליין ולא אתגליין באורייתא אינון כל מלין דלעילא ולתתא כל מלין דעלמא דין וכל מלין דעלמא דאתי באורייתא אינון ולית

מדרש הנעלם

שעה יתנערו מעפר מאותו הבנין ויעמדו בבנין מקויים להיות להם קיומא הדא הוא דכתיב (ישעיה נב ב) התנערי מעפר קומי¹² שבי ירושלם¹³ יתקיימו בקיומא¹⁴ ויעלו מתחת לארץ ויקבלו נשמתם בארץ ישראל

באותה שעה יציף <נ"א ישיב> קודשא בריך הוא כל מינין [בריהין]¹⁵ שבגן עדן <עליהם> הדא הוא דכתיב (שיר ז יד) הדודאים נתנו ריה¹⁷ אמר רבי יצחק אל תקרי הדודאים אלא הדודים זהו הגוף והנשמה שהם דודים ורעים זה עם זה¹⁸ רב נחמן אמר דודאים ממש¹⁹ מה הדודאים מולידים אהבה בעולם [אף הם מולידים אהבה

עשית מלאה הארץ קנינך". בתורה כל הסודות עליונים חתומים, שלא יכולים להידבק. בתורה כל אותם דברים עליונים שהתגלו ולא התגלו. בתורה הם כל הדברים שלמעלה ולמטה. כל הדברים של העולם הזה וכל הדברים של העולם הבא הם בתורה, ואין

שעה יתנערו מעפר מאותו הבנין, ויעמדו בבנין מקויים להיות להם קיום. זהו שכתוב "התנערי מעפר קומי שבי ירושלים". יתקיימו בקיום, ויעלו מתחת לארץ, ויקבלו נשמתם בארץ ישראל.

באותה שעה יציף (ישיב) הקדוש ברוך הוא כל מיני בריחות @ שבגן עדן עליהם. זהו שכתוב "הדודאים נתנו ריח". אמר רבי יצחק, אל תקרא הדודאים אלא הדודים, זהו הגוף והנשמה שהם דודים ורעים זה עם זה. רב נחמן אמר, דודאים ממש, מה הדודאים מולידים אהבה בעולם, אף הם מולידים אהבה בעולם. ומה זה "נתנו ריח",

¹¹ אמר ד' עניינים באורייתא כנגד ד' עולמות אבי"ע דבכל עולם התורה נדרשת כפי העולם שהוא. א"מ (נ"א).

¹² הוא סוד החזרת שם ב"ן למקורו, והיינו קומי, כי מתוך נוגה תתנער ואחר כך תקום לעלות עד אימא (רמ"ז).

¹³ ולהיות שגם בזמנים אחרים היא עולה עד אימא כמו שהוא בשבתות וימים טובים, אבל הוא לאותו זמן מועט כי בחול חוזרת למטה. אבל אז "שבי", שהוא לשון עכבה, כי גם לשון ישיבה (תשכיל) [תשמש] לעיכוב (רמ"ז).

¹⁴ בתחילה כשיחיו איש במקומו שמת שם יתקיימו בקיומם באותה בחינת נשמה שהיתה בהם בעוה"ז, ואחר כך יתגלגלו בגלגול מחילות שהוא ענין דין וצער וכו' ולעד"ן שהוא לסוד איזה בירור שיעשו דרך עברם במחילות הארץ, ואחר כך יעלו בארץ ישראל ויקבלו נשמתם (רמ"ז).

¹⁵ ונראה שהוא שפע נוקבא דפרדשקא דאריך שנתקן ממלכות דעתיק ושממנו נשיב מחד נוקבא חייך ומחד חייך דחייך וחד רוחא נפיק לז"א לאתערא בגנתא דעדן וחד רוחא דחיי וכו', כדאיתא באדרא רבא קל ע"ב, וכו', וגם נודע שסוד הריח הוא ביסוס הגבורות, והוא הוא עצם העוה"ב שאז השליטה תהיה לגבורות מבוסמות בשרשן (רמ"ז).

¹⁶ מיני ריחין (פ"ו ורמ"ז).

¹⁷ ירצה תבין אמרו נתנו ריח, שהרי הדודאים שהם נקראים מאנדראגול"י אין בהם ריח כלל, והמשיל את גופות הצדיקים לדודאים שהרי הם צורת אדם, וגם שיציצו מן הארץ כמו הדודאים (רמ"ז).

¹⁸ לרמוז כי הא' הנוסף ירמוז לעוצם האחדות שיהיה בין הגוף והנשמה, כי לא יתפרדו עוד לעולם (רמ"ז).

¹⁹ ידרוש סגולת הדודאים, ואומר שהצדיקים נמשלו לדודאים שסגולתם להוליד אהבה בעולם כך הצדיקים. וענין זה הוא בשתי בחינות, הראשונה בסוד ייחוד הנשיקין שהוא זווג או"א כנודע מפרשת תרומה והוא הוא [הנקרא אהבה] הנזכר מסוד דודים ורעים, והבחינה השנית כי ענין אהבה הוא מסטרא דאי' כמבואר אצלנו בכוונת דחילו ורחימו (רמ"ז).

זהר פרישת תולדות

כשרון מעשיהם, לדעת ולהכיר את בוראם, את דודם.²⁰ [בעולם] ומאי נתנו ריח כשרון²⁰ מעשיהם לדעת ולהכיר [לבוראם] לדודם²¹

ועל פתחינו אלו פתחי שמים שהם פתוחים [להוריד] נשמות לפגרים כל מגדים אלו הנשמות חדשים גם ישנים אותם שיצאו נשמתם מהיום כמה שנים ואותם שיצאו נשמתם מימים מועטים וזכו בכשרון מעשיהם להיכנס בעולם הבא כלם עתידים לירד בבת אחת להכנס בגופות המוכנים להם.

אמר רבי אחא בר יעקב, בת קול יוצאת ואומרת, "חדשים גם ישנים דודי צפנתי לך", צפנתי אותם באותם העולמות, "לך", בשבילך, בשביל שאתה גוף קדוש ונקי. דבר אחר, "הדודאים" (נתנו ריח), אלו מלאכי שלום.²² נתנו ריח אלו הנשמות²³ שהם ריח העולם נתנו שבקו כמה דאת אמר (במדבר כא כג) ולא נתן סיחון את ישראל דתאנא אמר רבי יהודה שלש כתות של מלאכי השרת הולכים בכל חדש ובכל שבת ללוות לנשמה עד מקום מעלתה ונקיים על פתחינו כל מגדים

אמר רבי יהודה אלו הן הגופות שהם עומדים בפתחי קברות לקבל נשמתן ודומ"ה נותן פתקא²⁴ דחושבנא והוא מכריז ואומר רבונו של

אמר רבי אחא בר יעקב, בת קול יוצאת ואומרת, "חדשים גם ישנים דודי צפנתי לך", צפנתי אותם באותם העולמות, "לך", בשבילך, בשביל שאתה גוף קדוש ונקי. דבר אחר, "הדודאים" (נתנו ריח), אלו מלאכי שלום. "נתנו ריח", אלו הנשמות שהם ריח העולם. "נתנו", השאירו, כמו שנאמר "ולא נתן סיחון את ישראל". שלמדנו, אמר רבי יהודה, שלש כתות של מלאכי השרת הולכים בכל חדש ובכל שבת ללוות לנשמה עד מקום מעלתה. ובמי נקיים את "על פתחינו כל מגדים".

אמר רבי יהודה, אלו הן הגופות שהם עומדים בפתחי קברות לקבל נשמתן, ודומ"ה נותן פתק של חשבון, והוא מכריז

²⁰ הגופות בעוה"ז באים מטפה סרוחה ואחרי מותם הם (גם כן סרוחים) [נבלה מסרחת] אשר על כן אין הנשמה יכולה ליהנות מנועם ה' בעודה משותפת עמו. אבל בכח המעשים טובים שזה כחם להשלים החיצוניות הוא הגוף, אז יתנו ריח שיזדככו החמרים כל כך עד שהנשמות אשר תתחברנה אליהם תוכלנה לדעת ולהכיר לבוראם, פי' לדעת הוא ענין ההשכלה השכלית ולהכיר הוא הציור המוחש (רמ"ז).

²¹ נמחק כלפ"ו.

²² נקראים דודאים שהם צורת אדם כנזכר, וגם המלאכים נראים כך אבל אינם כאדם בסוד הפנימיות אלא החיצוניות שלו, ולכן נרמזו בדודאים שהם דוגמת אדם, והם דמות זכר ונקבה, וכן אלו המלאכים הם אחד מימין ואחד משמאל ללוות הנשמה כדאיתא בסמוך, ולכן נקראו מלאכי שלום, שהוא התחברות החסדים עם הגבורות (רמ"ז).

²³ פי' כן מפני שהדודאים אין להם ריח מצד עצמם, ועל כן צריך לומר שהריח הוא דבר אחר שחוץ מהם, ופירשו על הנשמות, מפני שאין לך דבר שהנשמה נהנית בו אלא הריח, ומשום זה השפיעה ה' באדם דרך אפיו כדי שתמיד תשיג הנאה מריח השדה אשר ברכו ה' הוא גן עדן, כרמוז בפרשה זו בפסוק (כז, כז) וירח את ריח בגדיו, ולהיות שדרך האף נכנסה הנשמה לכן אמרו רז"ל בפסוק (תהלים קג, ו) כל הנשמה תהלל, איזהו דבר שהנשמה נהנית בו זה הריח, וז"ש כל הנשמה שדוקא החוטם המריח הוא האבר שבו נמצאה (כל) הנשמה כולה (רמ"ז).

²⁴ דומ"ה זה היה שר מצרים וכשהורידוהו מגדולתו נתמנה על המתים כמ"ש בפרשת שמות (יח ע"א), ורמז לזה (שמות יד ל) וירא ישראל את מצרים מת. ונראה שטעם מינוי זה הוא מפני שמצרים שורשו בעורף כנודע, ושם הוא העצם הנשאר מן הגוף וכמובא לקמן דף קל"ז א' במדרש הנעלם שנקרא בתואל רמאה. ומכריז ואומר וכו', אפשר שטעם הכרזה זו הוא הודאה והכנעה אל הקדושה (רמ"ז).

זהר פרישת תולדות

ואומר, רבוננו של עולם, חדשים גם ישנים, אותם שנקברו מכמה ימים, ואותם שנקברו מזמן מועט, כולם צפנתי לך, להוציא אותם בחשבון.

קלה/א

זהר

מאן דישגח וידע לון ובגין כך כתיב (תהלים קו ב) מי ימלל גבורות יהוה ישמיע כל תהלתו

תא חזי אתא שלמה ובעא [למיקם] [לקיימא] על [מלוי] [מלי] דאורייתא ועל דקדוקי אורייתא ולא יכיל אמר (קהלת ז כג) אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני דוד אמר (תהלים קיט יח) גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך. בא וראה, כתוב בשלמה "וידבר שלשת אלפים משל ויהי שירו חמשה ואלף". והרי בארוהו שחמשה ואלף טעמים היו בכל משל ומשל שהיה אומר. ומה שלמה, שהוא בשר ודם, כך היו בדבריו, דברי התורה שאמר הקדוש ברוך הוא על אחת כמה וכמה שבכל דבר ודבר יש בו כמה משלים, כמה שירים, כמה תשבחות, כמה סודות עליונים, כמה חכמות, ועל זה כתוב "מי ימלל גבורות ה'".

תא חזי מה כתיב לעילא (בראשית כה יב) ואלה תולדות ישמעאל דאינון תריסר נשיאין לבתר אמר ואלה תולדות יצחק (שם יט) סלקא דעתך דכיון דכתיב ביה בישמעאל דאוליד תריסר נשיאין ויצחק אוליד תרין בנין (ו) דא אסתלק ודא לא אסתלק על דא כתיב (תהלים קו ב) מי ימלל גבורות יהוה דא יצחק²⁵ [ויצחק] (ועשו) אפיך ליה ליעקב דהוה איהו בלחודוי יתיר מכלהו דאוליד תריסר שבטין קיומא דלעילא ותתא אבל יצחק לעילא בקדושה עלאה [וישמעאל] (ועשו) לתתא ועל דא כתיב מי ימלל גבורות יהוה ישמיע כל תהלתו דא יעקב כד אתדבק שמשא בסיהרא כמה ככביא נהירין מנייהו

מי שישגח [שיתבונן] וידע אותם. ולכן כתוב "מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו".

בא וראה, בא שלמה וביקש לעמוד על דברי התורה ועל דקדוקי התורה ולא יכל. אמר, "אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני". דוד אמר, "גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך". בא וראה, כתוב בשלמה "וידבר שלשת אלפים משל ויהי שירו חמשה ואלף". והרי בארוהו שחמשה ואלף טעמים היו בכל משל ומשל שהיה אומר. ומה שלמה, שהוא בשר ודם, כך היו בדבריו, דברי התורה שאמר הקדוש ברוך הוא על אחת כמה וכמה שבכל דבר ודבר יש בו כמה משלים, כמה שירים, כמה תשבחות, כמה סודות עליונים, כמה חכמות, ועל זה כתוב "מי ימלל גבורות ה'".

בא וראה מה כתוב למעלה, "ואלה תולדות ישמעאל". שהם שנים עשר נשיאים. אחר כך אמר "ואלה תולדות יצחק". התעלה על דעתך שכיון שכתוב בו בישמעאל שהוליד שנים עשר נשיאים ויצחק הוליד שני בנים, זה עולה וזה לא עולה, על כן כתוב "מי ימלל גבורות ה'", זה יצחק, ויצחק הוציא את יעקב שהוא היה לבדו יותר מכולם, שהוליד שנים עשר שבטים, הקיום של מעלה ומטה. אבל יצחק למעלה בקדושה עליונה, (וישמעאל) ועשו למטה, ועל כן כתוב "מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו", זה יעקב, כשנדבק השמש בלבנה, כמה כוכבים מאירים מהם.

²⁵ ירצה לא מבעיא אותם שנקראו מתים שכבר מתו שהם לא נצטרכו לגלגול אלא אפילו אותם שנתגלגלו מקדם וחזרו איזה פעמים באופן שהם חדשים גם ישנים, כלם צפנתי לך, כמו שהפקדנתי לעשות (אור יקר).

²⁶ פי' מי הוא שידבר ביצחק שהוא גבורות ה', גבורה דז"א, ויאמר עליו דלא אסתלק ח"ו שהרי יצא ממנו יעקב שהוליד י"ב שבטים שהם קיום העולם, וז"ש "ישמיע כל תהלתו דא יעקב" פי' ישמיע מלשון וישמע שאול את העם, שהז"א שהוא נגד יעקב מקבץ כל ההארות כולם, ומשפיעם ביסוד הנק' כל, ומשם למלכות הנקראת תהלה (מ"מ).

זהר פרישת תולדות

ואלה תולדות יצחק בן אברהם (בראשית כה יט) אמר רבי יוסי מאי שנא דעד הכא לא כתיב בן אברהם והשתא אמר אלא אע"ג דכתיב (בראשית כה יא) ויברך אלהים את יצחק בנו השתא דמית אברהם דיוקניה הוה ביה²⁷ ואשתאר ביה ביצחק דכל מאן דחמי ליצחק הוה אמר דא אברהם ודאי והוה סהיד ואמר אברהם הוליד את יצחק (שם יט) רבי יצחק קם ליליא חד מדרש הנעלם

אמר רב יהודה אמר רב עתיד הקדוש ברוך הוא לשמוח באותו זמן עם הצדיקים²⁸ להשרות שכינתו עמהם והכל ישמחו באותה שמחה²⁹ הדא הוא דכתיב (תהלים קד לא) ישמח יהוה במעשיו אמר רבי יהודה עתידים הצדיקים באותו זמן לברא עולמות³⁰ ולהחיות מתים אמר ליה רבי יוסי והתנן (קהלת א ט) אין כל חדש תחת השמש³¹

אמר ליה רבי יהודה ת"ש בעוד שהרשעים בעולם וירבו כל העולם אינו בקיום וכשהצדיקים

"ואלה תולדת יצחק בן אברהם". אמר רבי יוסי, מה שונה שעד כאן לא כתוב בן אברהם, וכעת אמר. אלא אף על גב שכתוב "ויברך אלהים את יצחק בנו", כעת שמת אברהם, דמותו היתה בו, ונשארה ביצחק. שכל מי שראה את יצחק, היה אומר זה ודאי אברהם, והיה מעיד ואומר, "אברהם הוליד את יצחק". רבי יצחק קם לילה אחד

אמר רב יהודה אמר רב, עתיד הקדוש ברוך הוא לשמח באותו זמן עם הצדיקים להשרות שכינתו עמהם, והכל ישמחו באותה שמחה, זהו שכתוב "ישמח ה' במעשיו". אמר רבי יהודה, עתידים הצדיקים באותו זמן לברוא עולמות ולהחיות מתים. אמר לו רבי יוסי, והרי שנינו "אין כל חדש תחת השמש".

אמר לו רבי יהודה, בא ושמע, בעוד שהרשעים בעולם וירבו, כל העולם אינו

²⁷ וקשה כי רז"ל אמרו שלעולם היה יצחק בדיוקנו של אברהם מפני הליצני' שלא אמרו מאבימלך נתעברה שרה והכא אמרו דהשתא דמית אברהם אשתאר ביה דיוקניה ושו"ס ויברך אלקים את יצחק בנו כי הברכה הזו היתה שנשארה דיוקנו בו להעיד שהוא בנו וזהו מלת בנו שהיא מיותרת ואחר שכתוב ויברך אלקים וגו' סמך ליה אברהם הוליד את יצחק לפרש מה ענין הברכה הנז'. ועוד קשה מילת אע"ג שאמר למעלה מזה וז"ל אר"י מ"ש דעד הכא לא כתיב בן אברהם והשתא אמר אלא אע"ג ויברך אלקים את יצחק בנו השתא דמית אברהם וא"כ קשה מלת אע"ג שהוא להפך והיל"ל משום דכתיב וכו' וצ"ע (שמונ' שערים למהרח"ו) (הגהות מהרח"ו). פי' בחיי אברהם היה דיוקנו של יצחק דומה לו, וגם אחר שמת נשאר דיוקנו ביצחק, וז"ש "ואשתאר ביה ביצחק" (מ"מ).

²⁸ בכאן מתחיל לפרש ענין רמז יצחק לעולם התחיה כשם שהוא ענין השמחה שסודה מהבינה וכו', וסוד השמחה הוא מן הגבורות הנמתקות על דרך יין המשמה, וכו'. ולכן אז שיהיה זמן התיקון והוא זמן השמחה שלא יוסיף עצב עמה (רמ"ז).

²⁹ פי' שיגלה אור עתיק בכל העולמות, שהרי כולם יהיו נכללים בעולם האצילות וכמו שיבוא. הה"ד (תהלים קד, לא) ישמח וגו', כי בזה מדויק אמרו ישמח בלשון עתיד, דמשמע דעדיין לא היה כך, וגם אומרו במעשיו, כולל הכל, ובפרט ירמוז שאז ישתלם שם ב"ן בחינת עשיה (רמ"ז). פי' בהתגלות חסד בפומא דאמה (כללים ח"א פג ע"א).

³⁰ שאז יאיר שם ס"ג שהוא כללות עוה"ב, וכמו כן דעת עתיק יש בו שם ס"ג כנזכר בדרוש תלת רישין (נג), והוא יאיר בפנימיות ז' תחתונות שלו, וידוע שבשם ס"ג נברא העולם (רמ"ז).

³¹ אע"ג דפסוק הוא זה, נראה דאמר תנן לרמוז לכמה קושיות שנשנו בגמרא עבודה זרה [שבת ל ע"ב] בפסוק זה כגון גבי עתידה אשה שתלד בכל יום, עתידה ארץ ישראל וזולתם, והתשובה שהשיבו שם בא ואראך דוגמתו וכו', ולזה נראה שכיון רבי יוסי, מפני שהוקשה לו דתינח תחיית מתים כבר נראית ע"י אליהו ואלישע, אבל בריאת עולמות לא מצא דוגמתו. ומשני רבי יהודה בעוד שהרשעים בעולם, והענין במה שנינו בעשרה מאמרות נברא העולם וכו', אלא להפרע מן הרשעים וכו', פי' כדי שיהיה אופן לעונש הרשעים שמדת הרחמים נהפך להם למדת הדין מפני כמה פגימות שפוגמים בזעיר ומגבירים כח הדין, וליתן שכר טוב וכו', שמקיימים את העולם גם שנברא בעשרה מאמרות מפני שממשיכים שפע לז"א עד שמעלים אותו למקומו, ובפרט בתורתם שעולה עד עתיק יומין, ושם נעשים שמים חדשים וארץ חדשה (לעיל ד ע"ב). וכל זה הוא שם בעליונים, והפסוק דאין כל חדש מיירי דוקא תחת השמש, אבל למעלה מן השמש הוא אור הגנוז, ואם כן כשיחזור באמיתות העולם לשלמותו אז יהיה מקום וכח לברוא עולמות (רמ"ז).@קריא?

זהר פרישת תולדות

בעולם אזי העולם מתקיים ועתידים להחיות מתים כדקאמרן (זכריה ח ד) עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלם ואיש משענתו בידו מרוב ימים כדכתיב לעיל באותו זמן ישיגוע³² הצדיקים דעת שלימה דאמר רבי יוסי ביזמא <דיחדי> (דהרד"י³³) קודשא בריך הוא בעובדוי זמינין אינון צדיקיא למנדע ליה בלבהון וכדין יסגי סכלתנו בלבהון כאילו חזו ליה בעינא³⁴

הדא הוא דכתיב (ישעיה כה ט) ואמר ביום ההוא הנה אלהינו זה וגו' ושמחת הנשמה בגוף יתר מכלם על שיהיו שניהם קיימים וידעו וישיגו את בוראם ויהנו מזיו השכינה וזהו הטוב הגנוז לצדיקים לעתיד לבא הדא הוא דכתיב (בראשית כה יט) ואלה תולדות יצחק בן אברהם אלו הם תולדות השמחה והשחוק שיהא בעולם באותו זמן בן אברהם היא הנשמה הזוכה לכך ולהיות שלימה במעלתה אברהם הוליד את יצחק (שם) הנשמה מולידה השמחה והשחוק הוזה בעולם

אמר רבי יהודה לרבי חייה הא דתנינן דעתיד הקדוש ברוך הוא לעשות סעודה לצדיקים לעתיד לבא מאי היא אמר ליה עד לא אזלית קמי אינון מלאכין קדישין³⁵ מארי מתניתין הכי שמיע לי כיון דשמעית הא דאמר רבי אלעזר אתישבא בלבאי דאמר רבי אלעזר סעודת הצדיקים לעתיד לבא כהאי דכתיב (שמות כד יא) ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו ודא הוא דתנן ניוזנין

ואמר רבי
קלה/ב
זהר

בקיום, וכשהצדיקים בעולם, אזי העולם מתקיים. ועתידים להחיות מתים כמו שאמרנו, "עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים ואיש משענתו בידו מרוב ימים", כמו שכתוב למעלה. באותו זמן ישיגו הצדיקים דעת שלימה. שאמר רבי יוסי, ביום שישמח הקדוש ברוך הוא במעשיו, עתידים הצדיקים להכיר אותו בלבם, ואז תרבה ההשכלה בלבם כאילו ראו אותו בעין.

זהו שכתוב "ואמר ביום ההוא הנה אלהינו זה" וגו'. ושמחת הנשמה בגוף יתר מכולם, על שיהיו שניהם קיימים וידעו וישיגו את בוראם ויהנו מזיו השכינה, וזהו הטוב הגנוז לצדיקים לעתיד לבא. זהו שכתוב "ואלה תולדות יצחק בן אברהם", אלו הם תולדות השמחה והשחוק שיהא בעולם באותו זמן. "בן אברהם", היא הנשמה הזוכה לכך ולהיות שלימה במעלתה. "אברהם הוליד את יצחק", הנשמה מולידה השמחה והשחוק הזה בעולם.

אמר רבי יהודה לרבי חייה, זה ששנינו שעתיד הקדוש ברוך הוא לעשות סעודה לצדיקים לעתיד לבא מה זה. אמר לו, טרם שהלכתי לפני אותם המלאכים הקדושים, בעלי המשנה, כך נשמע לי. כיון ששמעתי את זה שאמר רבי אלעזר, התיישב בלבי. שאמר רבי אלעזר, סעודת הצדיקים לעתיד לבא כמו זה שכתוב "ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו". וזה הוא ששנינו נזונים.

ואמר רבי

³² הוא הוא הנזכר שם באדרא רבא (שאז תרבה החכמה), עיי"ש, כי אז יאיר אור חכמה סתימאה. וגם אפשר לומר שמפני שאז יאיר פנימיות עתיק שמאיר בדעת שלו על מוחא סתימאה לכן ישיגו דעת שלימה (רמ"ז). קיד ע"ב (הערת הזוהר)

³³ השמחה מצד גבורות הנמתקות, ואין לך גבורה נמתקת יותר מגבורה דעתיק שהיא מלכות דאדם קדמון (רמ"ז).

³⁴ יובן במ"ש הרב עלי תאיבו ישראל לצרפא בלבהון דכתיב היש ה' בקרבנו אם אין, ופי' הרב שחשקו להשכיל בפועל בחי' ז"א ובחי' א"א ושישתנה שכלם להבין הנפלאות ע"י א"א וז"א, וכו' ומשה אמר להם שבפרי הארץ יכירו וכו' אמר כאן "זמינין אינון" פי כבר הם זמינין למנדע ליה בלבהון (מ"מ). פי', האור הגנוז מששת ימי בראשית, וזוהי בחינת "סעודת לויתן" דהיינו החוורתא (בהגר"א על ספד"צ סוף יב ע"א).
³⁵ עדיין לא הלכתי לפני מלאכים קדושים לידע מה יהיה הסעודה לעתיד לבא (ד"א).

זהר פרישת תולדות

למלעי באורייתא ורבי יהודה קם בקסרוי³⁶ בההיא שעתא אמר רבי יהודה איקום ואיזיל לגבי רבי יצחק ואלעי באורייתא ונתחבר כחדא אול עמיה חזקיה בריה דהוה רביא

כד קריב אבבא שמע ליה לרבי יצחק דהוה אמר (בראשית כה יא) ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלהים את יצחק בנו וישב יצחק עם באר לחי ראי האי קרא לאו רישיה סיפיה ולאן סיפיה רישיה³⁷ מאי שנא דקב"ה אצטריך לברכא ליה ליצחק בגין דאברהם לא ברכיה מאי טעמא משום דלא יתברך עשו ועל דא סליקו אינון ברכאן לקב"ה³⁸ ואוקמוה וישב יצחק עם באר לחי ראי [מהו לחי ראי] אלא דאתחבר בה בשכינתא³⁹ בירא דמלאך קיימא אתחזי עלה כתרנומו ובגין כך ברכיה

אדהכי במש רבי יהודה אבבא ועאל ואתחברו אמר רבי יצחק השתא זונגא דשכינתא בהדן אמר רבי יהודה האי באר לחי רואי דקאמרת שפיר אבל במלה אשתמע⁴⁰ פתח ואמר (שיר ד טו) מעין גנים⁴¹ באר מים חיים ונוזלים מן לבנון האי קרא אתמר אבל הא אוקמוה⁴² מעין גנים דא אברהם⁴³ באר מים חיים

לעסוק בתורה. ורבי יהודה קם בקיסריה באותו שעה. אמר רבי יהודה, אקום ואלך לרבי יצחק, ואעסוק בתורה ונתחבר יחד. הלך עמו חזקיה בנו, שהיה ילד.

כשקרב לשער, שמע את רבי יצחק שהיה אומר, "ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלהים את יצחק בנו וישב יצחק עם באר לחי רואי". הפסוק הזה אין ראשו סופו, ואין סופו ראשו. מה שונה שהקדוש ברוך הוא הצטרך לברך את יצחק משום שאברהם לא ברך אותו. ולמה, משום שלא יתברך עשו, ועל כן עלו אותן ברכות לקב"ה, ובארוהו. "וישב יצחק עם באר לחי רואי", מה זה "לחי רואי". אלא שהתחבר עם השכינה, הבאר של מלאך הברית נראה עליה כתרנומו, ולכן ברכו.

בינתיים דפק רבי יהודה בשער ונכנס, והתחברו. אמר רבי יצחק, כעת זונג השכינה עמנו. אמר רבי יהודה, ה"באר לחי רואי" הזו שאמרת, יפה, אבל בדברי [הפסוק זה] נשמע. פתח ואמר, "מעין גנים באר מים חיים ונוזלים מן לבנון". הפסוק הזה נתבאר, אבל הנה פרשוהו, "מעין גנים" זה אברהם. "באר מים חיים" זה

³⁶ שם מקום ור' יהודה עמד שם לעסוק בתורה (ד"א).

³⁷ פי' מה שייכות ויברך אלהים אל יצחק עם וישב יצחק עם באר לחי רואי. ותירץ בשנקה קושיא אחרת ובזה יתורץ הכל "מאי שנא וכו'" דאביו הו"ל לברכו, ותירץ משום דלא יתברך עשו, ובזה מתורץ רישא דקרא, ויהי אחרי מות אברהם ונשאר יצחק בלא ברכה בשביל עשו, ולכך ויברך אלהים את יצחק, וזוכה להתברך מפי הקב"ה, בשביל שנתחבר עם השכינה שהיא באר לחי רואי ובג"כ ברכיה (מ"מ).

³⁸ והיינו דקאמר ויהי אחרי מות אברהם, ולא רצה לברך את יצחק, מפני שאין בכח האנושי לחלק בזרע המתברך בין זה לזה לכך ויברך אלהים שהקב"ה מברך האדם וברכותיו צפונות למקצת זרוע (אור יקר).

³⁹ שפי' בירא דמלאך קיימא אתחזי עלה, דהיינו השכינה הנקרא בירא, ומלאך קיימא שהוא הברית דהיינו יסוד אתחזי עלה דהיינו ייחוד יסוד במלכות, ובזכות שישב יצחק עם הייחוד הזה בטוב כוונתו ומעשיו זכה לברכה, דהיינו סוד וברכות לראש צדיק להשפיע למלכות (אור יקר). פירוש עטרה שביסוד היא סוד בחי' המ' הכלולים ביסוד ובבחי' זו נקרא המ' מלאך הברית וכל ברית במ' בחי' זו והמ' עצמה היא השכינה בעצמה דמלאך קיימא בחינתה שבת"ת אתחזי עלה להאירה ולהשפיע (נ"א).

⁴⁰ אין אתה צריך לתרגומו שמלת באר לחי רואי נשמע שפי' באר מלכות, לחי שהוא היסוד. רואי, כלומר לעולם רואה ומביט להמשיך לקבל ברכותיו (אור יקר). פי' שפיר קאמרת שבאר לחי היא השכינה דמלה קיימא שהוא היסוד אתחזי עלה אבל התיבות בעצם מוכיחות ע"ז שבאר היא מלכות לחי העולמים שהוא יסוד רואי וז"ש במלה אשתמע (מ"מ). פירוש במלה ממש אשתמע מה שדרשת כי מלת לחי הוא חי העולמים שהוא היסוד. ז"ח (נ"א).

⁴¹ שהוא חסד דז"א והוא יומא דכליל כולהו יומי וז"ש מעין שכולל חמש גנים שהם חמש קצוות (מ"מ).

⁴² כלומר אין הכוונה לדרוש הפסוק שכבר נדרש אבל בכלל הנדרש נקטינו. וז"ש אבל הא אתמר, ועיקר הכוונה לכללות באר מים חיים היותו בגבורות כדמסיק (אור יקר).

⁴³ כי מהחסד תחילת כניסת נהר דנגיד בגן, דהיינו בינה בנטיעות הגן שהם ו"ק וגן מלכות (אור יקר).

זהר פרשת תולדות

דא יצחק⁴⁴ ונוזלים מן לבנון דא יעקב באר מים חיים דא יצחק היינו דכתיב (בראשית כה יא) וישב יצחק עם באר לחי ראי ומאי באר דא⁴⁵ שכינתא לחי (ראי) דא חי העולמים⁴⁶ צדיק חי העולמים ולית [לאפרשא] (לאתפרשא) לון חי הוא בתרי עלמין [חי⁴⁷] (ד) לעילא דאיהו עלמא עלאה חי לגבי עלמא תתאה ועלמא תתאה בגיניה קיימא ונהרא⁴⁸

תא חזי סיהרא⁴⁹ לא [את] נהיר⁵⁰ אלא כד חזיא ליה לשמשא⁵¹ וכיון דחזיא ליה אתנהיר⁵² ועל דא האי באר לחי רואי ודאי וכדין אתנהרא וקיימא במיין חיינ לחי ראי בגין לאתמליא ולא תנהרא מהאי חי תא חזי כתיב

מדרש הנעלם

אלעזר באתר חד תנינ⁵³ נהנין ובאתר אחרא תנינן נזונין מאי בין האי להאי אלא הכי אמר אבוי הצדיקים שלא זכו כל כך נהנין מאותו זיו שלא ישיגו כל כך אבל הצדיקים שזכו נזונין עד שישינו השגה שלמה ואין אכילה ושתייה אלא זו וזו היא הסעודה והאכילה ומנא לן הא ממש

יצחק. "ונוזלים מן לבנון" זה יעקב. "באר מים חיים" זה יצחק, היינו שכתוב "וישב יצחק עם באר לחי רואי". ומה הבאר, זו השכינה. "לחי", זה חי העולמים, צדיק חי העולמים, ואין להפריד אותם. חי הוא בשני עולמות, חי למעלה שהוא העולם העליון, חי כלפי העולם התחתון, ובשבילו העולם התחתון קיים ומאיר.

בא וראה, הלבנה לא מאירה אלא כשרואה את השמש, וכיון שרואה אותו, מאירה. ועל כן "באר לחי רואי" הזו ודאי, ואז מאירה ועומדת במים חיים. "לחי רואי" כדי להתמלא ולהיות מאירה מהחי הזה. בא וראה, כתוב

אלעזר, במקום אחד שנינו נהנים, ובמקום אחר שנינו נזונים. מה בין זה לזה. אלא כך אמר אבי, הצדיקים שלא זכו כל כך, נהנים מאותו זיו, שלא ישיגו כל כך. אבל הצדיקים שזכו, נזונים עד שישינו השגה שלימה. ואין אכילה ושתייה אלא זו, וזו היא הסעודה והאכילה. ומנין לנו זה,

⁴⁴ כלומר נקטינן מהאי פי' היות באר מים חיים דא יצחק, א"כ היינו ישב יצחק וכו', שאין הכוונה שממש יצחק נקרא באר אלא השכינה הנקראת באר דבוק בו כנודע גבורה תתאה דאתי מגבורה עילאה, וז"ש ומאי באר דא שכינתא (אור יקר). פי' שהגבורות בונים המלכות ונוזלים מן לבנון דא יעקב פי' שת"ת יש בו יסודות דאו"א, שנקרא לבנון (מ"מ). ס ע"ב (הערת הזוהר).

⁴⁵ ס ע"א (הערת הזוהר).

⁴⁶ כלומר אומר לחי רואי הוא ממש כאומר חי העולמים יחד, וזה שנדע פי' מלת רואי ונדע פי' העולמות יהיה הכל א' (אור יקר).

⁴⁷ וחי (לכך אלמנת)??##.

⁴⁸ לגבי עלמא עלאה שהוא הבינה יהיה פירושו שהוא חי משפעה שהיא ארץ החיים ממקור החיים ומשם היסוד חי, ולגבי עלמא תתאה שהיא מלכות נקרא חי מפני שהוא שולח החיות אליה, ומפני היות בחי' שפע היסוד למלכות בב' בחינות הא' הוא השפע התמידי המעמיד המציאות שזה לא יחסר לעולם, ועוד כאומר וצדיק יסוד עולם כיסוד המעמיד הבנין, ועולם זה יסודו למעלה לזה אמר "ועלמא תתאה בגיניה קיימא", דהיינו קיומו, והבחי' הב' הוא השפע המתרבה כענין חידוש הירח ולזה אמר ונהרא (אור יקר).

⁴⁹ מלכות (אור יקר).

⁵⁰ הוא סוד החיות (אור יקר).

⁵¹ כלומר שהיא מסתכלת בפניה אל הת"ת לקבל, וצריכה היא להכין פניה לקבל מהת"ת ואם לאו לא תקבלוראיה זו היינו הכנתה וקישוטיה כלפי בעלה לקבל שפעה (אור יקר).

⁵² כלומר מעולם לא קשטה עצמה והוכנה הירח שלא תשפיע בה הת"ת א"כ באומר רואי חייבה היחוד (אור יקר).

⁵³ נראה שמובן במה שנמצא באדרא רבא (קכח ע"ב), שהצדיקים ירתי ארבע מאה עלמין דכסופין, ופי' בו הרב זלה"ה שה"ס ד' חוורתא הנמשכים מאחורי אריך עד רישא דזעיר, ובאדרא זוטא רפח ע"ב אמר שם שמאותו הארחה שבפלגותא דשערי נהיר לצדיקים אור גדול שעליו נאמר (ישעיה נח יד) אז תתענג על ה', ופי' הרב זלה"ה שה"ס אור מעולה מכל הזעיר יותר ממנו במקומו ושהוא אור ממש בלי אמצעי וזו היא ההשגה השלימה, מה שאין כן דרך השערות דאינו אלא הנאה בעלמא. וכן יש לפרש ענין זה בהקדמה הנזכרת בליקוטי תורה פרשת תולדות בשתי בחינות שיש בדיקנא דשערות ודפנימיות, עיי"ש.

זהר פרשת תולדות

דכתיב (שמות לד כח) ויהי שם עם יהו"ה ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל ומים לא שתה מאי טעמא לחם לא אכל ומים לא שתה מפני שהיה נזון מסעודה אחרת, מאותו זיו של מעלה וכהאי גוונא סעודתן של צדיקים לעתיד לבא

אמר רבי יהודה סעודת הצדיקים לעתיד לבא לשמות בשמחתו הדא הוא דכתיב (תהלים לד ב) ישמעו ענוים וישמחו רב הונא אמר מהכא (שם ה יב) וישמחו כל חוסי בכך לעולם ירננו אמר רבי יצחק האי והאי⁵⁴ איתא לעתיד לבא

ותאנא אמר רבי יוסי יין המשומר בענביו מששת ימי בראשית אלו דברים עתיקים שלא נגלו לאדם מיום שנברא העולם ועתידים להגלות לצדיקים לעתיד לבא וזו היא השתיה ואכילה (ושתיה) ודאי דא היא אמר רבי יהודה ברבי שלום אם כן מהו לויתן ומהו השור דכתיב (איוב מ טו) כי בול הרים ישאו לו

אמר רבי יוסי והא כתיב (ישעיה כז א) בעת ההיא יפקוד יהו"ה בחרבו הקשה והגדולה והחזקה על לויתן נחש בריח ועל לויתן נחש עקלתון והרג את התנין אשר בים הא הכא תלתא אלא רמז הוא דקא רמז על [מלכוותא] (מלכותא) אמר רבי תנחום לית למימר על מה דאמרו רבנן ודאי כך היא

אמר רבי יצחק אנא הוינא קמיה דרבי יהושע ושאלנא האי מלה אמרנא האי סעודתא דצדיקיא לעתיד לבא אי כך הוא לא אתיישבא בלבאי דהא אמר רבי אלעזר סעודת הצדיקים לעתיד לבא כהאי גוונא

קלו/א

זהר

ובניהו בן יהודע⁵⁵ בן איש חי (ש"ב כג ז) דהוה צדיק ונהיר לדריה כמה <דחי דלעילא> (דמלעילא) נהיר לעלמא ובכל⁵⁶ זמנא האי באר לחי אסתכל וחמי בגין לאתנהרא⁵⁷ כדקאמרן

ממשה, שכתוב "ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל ומים לא שתה". למה לחם לא אכל ומים לא שתה, מפני שהיה נזון מסעודה אחרת, מאותו זיו של מעלה. וכמו כן סעודתם של צדיקים לעתיד לבא.

אמר רבי יהודה, סעודת הצדיקים לעתיד לבא לשמוח בשמחתו, זהו שכתוב "ישמעו ענוים וישמחו". רב הונא אמר, מכאן "וישמחו כל חוסי בכך לעולם ירננו". אמר רבי יצחק, זה וזה ישנם לעתיד לבא.

ולמדנו, אמר רבי יוסי, יין המשומר בענביו מששת ימי בראשית, אלו דברים עתיקים שלא נגלו לאדם מיום שנברא העולם, ועתידים להתגלות לצדיקים לעתיד לבא, וזו היא השתיה והאכילה, ודאי זו היא. אמר רבי יהודה ברבי שלום, אם כן מהו לויתן ומהו השור, שכתוב "כי בול הרים ישאו לו".

אמר רבי יוסי, והנה כתוב "בעת ההיא יפקוד ה' בחרבו הקשה והגדולה והחזקה על לויתן נחש בריח ועל לויתן נחש עקלתון והרג את התנין אשר בים", הנה כאן שלשה. אלא רמז הוא שרמז על המלכות. אמר רבי תנחום, אין לומר על מה שאמרו רבותינו, ודאי כך זה.

אמר רבי יצחק, אני הייתי לפני רבי יהושע ושאלתי על הדבר הזה. אמרתי, הסעודה הזו של הצדיקים לעתיד לבא האם כך הוא, לא התיישרה בלבי, שהנה אמר רבי אלעזר, סעודת הצדיקים לעתיד לבא כדוגמא זו

"ובניהו בן יהודע בן איש חי", שהיה צדיק והאיר לדורו, כמו החי שלמעלה מאיר לעולם, ובכל זמן הבאר הזו לחי מסתכלת ורואה כדי להאיר, כמו שאמרנו,

⁵⁴ כלומר גם הגוף וגם הנשמה (דע"ה ח"ב מד ע"ג).

⁵⁵ בהקדמה ו ע"א (ד"א).

⁵⁶ וכל (דפ"ו).

⁵⁷ שלא יעדר אורו לעולם ולהורות על התמידות אמר רואי שהיא פעולת הראיה תמידית (אור יקר).

זהר פרשת תולדות

וישב יצחק⁵⁸ עם באר לחי ראי היינו דכתיב (בראשית כה כ) בקחתו את רבקה ויטיב בהדה ואת אחיד עמה⁵⁹ השך בלילה⁶⁰ דכתיב (שיר ב ו) שמאלו תחת לראשי ותא חזי יצחק בקרית ארבע הוה בתר דמית אברהם מהו וישב יצחק עם באר לחי ראי דאזדווג ביה ואחיד ביה בהווא בירא לאתערא רחימותא כדקאמרן⁶¹

פתח רבי יצחק ואמר (קהלת א ה) זורח השמש ובא השמש ואל מקומו שואף זורח הוא שם זורח השמש דא שמשא דנהיר⁶² לסיהרא⁶³ דכר אתחוי בהדה כדין נהרא ואתנהיר⁶⁴ זורח מאתר עלאה⁶⁵ דקיימא עליה מתמן זרח תדיר ובא השמש⁶⁶ לאזדווגא בהדה דסיהרא הולך אל דרום דאיהו ימינא⁶⁷ ושוי תוקפיה ביה⁶⁸ ובגין

"וישב יצחק עם באר לחי ראי", היינו שכתוב "בקחתו את רבקה", וישב עמה והתאחד עמה, חושך בלילה, שכתוב "שמאלו תחת לראשי". ובא וראה, יצחק היה בקרית ארבע אחרי שמת אברהם, מה זה "וישב יצחק עם באר לחי ראי", שהזדוג עמה, ואחז באותה הבאר לעורך האהבה, כמו שאמרנו.

פתח רבי יצחק ואמר, "זורח השמש ובא השמש ואל מקומו שואף זורח הוא שם", "זורח השמש" זה השמש שמאיר ללבנה, שכאשר נראה עמה, אז מאירה, ומאיר וזורח ממקום עליון שעומד עליו, משם זורח תמיד. "ובא השמש", להזדוג עם הלבנה. "הולך אל דרום" שהוא הימין, ושם בו את כחו. ומשום שכחו בו, כל כח הגוף

⁵⁸ בהאי פליג עלי דר' יצחק דאלו הוא פי' הענין כמשמעו סתם והשתא פריש ליה לעיל לגבי גבורה, דהיינו יצחק גרם שגבורה עליונה יתייחד עם המלכות כענין בקחתו את רבקה. וא"ת, א"כ השתא כפל כי כבר נאמר בקחתו את רבקה אשתו ותירץ כי בקחתו היינו לקיחתה אליו אמנם להורות על התמידות והייחוד הגמור לזה אמר וישב והיינו שפי' ואמר ויטיב בהדה (אור יקר).

⁵⁹ וזהו מלת וישב (אור יקר).

⁶⁰ ר"ל ב' מדות מתייחסות מדת הדין הרעה ומדת הדין הקשה והיינו יצחק עם באר, כי מלת באר מתייחס עם יצחק כמו שנתבאר. וא"כ נמצאו מחריבין העולם ח"ו והעולם ישרף בדנם. לזה אמר שאינו כן אלא לטובה לחיבוק כענין שמאלו שהוא הגבורה יצחק תחת לראשי, דהיינו עם באר אל הייחוד הגמור שבא אחר החיבוק דהיינו לחי ראי (אור יקר). היינו גבורה במ' (נ"א).

⁶¹ שהיה מתעורר מן השמאל ונגמר בימין ע"י אברהם שכבר נסתלק וכך דרך החיבוק בסוד צפונית מערבית מערבית דרומית (אור יקר).

⁶² הענין שהארה בספירות ענין א' וזווג בין ת"ת ומלכות ענין ב' ולזה זריחת השמש במלכות ענין א' אלא וכי אתי אליה הוא ענין אחר (אור יקר).

⁶³ ואינו ענין ובא השמש שנבאר כי הזריחה היא מרחוק אמנם ביאתו אליו הוא קורבה יותר וז"ש כד אתחזי בה בראיה לחוד, אמנם השתא קשה כי מלת זורח לא מפרש אם זריחת עצמו או זריחתו לאחרים והיא מלה צודקת להכי ולהכי ולזה אמר כי שתיהן יחד יצדקו במלת זורח זריחת עצמו וזריחתו לאחרים (אור יקר).

⁶⁴ נהרא, הירח. אתנהיר, השמש. והטעם דהא בהא תליא, כי ההשפעה בעלול סבה שיושפע העילה, וזהו סוד שכינה בתחתונה צורך גבוה. ומשום דהני תרי פירושי אינם שוים כי באומרו זורח למטה נודע דהיינו בירח אמנם ביאור זורח היא מלמעלה לא ידיע מאן אתר לזה חזר ואמר מאתר עילאה דקיימי עליה דהיינו הבינה וממילא משמע שכן העלול מאיר מעילתו והתחתון מן העליון וא"ת והרי החכמה והכתר זה אינו דוחק שהן על דמעל, אמנם הבינה קיימא עליה ממש. וענין זה לא הוצרך לבארו בכתוב, כי כמו שנודע שהוא זורח בירח, כן נודע שהוא זורח מבינה, וז"ש מתמן זרח תדיר (אור יקר).

⁶⁵ היינו בינה. א"מ (נ"א).

⁶⁶ ובא השמש אינו ענין זורח אלא לאזדווגא, כי ביאתו אליה הוא סוד הזיווג שהוא עידון נוסף. והענין כי תחילה זרח בסוד ר"ק שבו יונקים מ"ק נעלמים שבבינה ואגב אורחיה המשיך אור למטה המלכות להזריח' אל הייחוד בסוד קישוטיה ואח"כ ובא השמש לגבי המלכות להתייחד עמה אמנם מלת בא אינו ממש שכבר בא אליה אלא בא בדרכו לבוא אליה (אור יקר).

⁶⁷ חסד (אור יקר). ה' חסדים יוצאים מיסוד דאימא שבתוך ת"ת דז"א והולכים לחסד דז"א ומניחים שם חסד א' ואח"כ הולכים אל גבורה דז"א ומניחים שם חסד ב' וכן על זה הדרך וז"ש הולך אל דרוך דאיהו ימינא ושוי תוקפיה ביה, פי' חסד הא' מה' חסדים דאימא נשאר בחסד דז"א שהוא הדרום ולבתר טובב אל צפון שחסד שני הולך לגבורה דז"א (מ"מ).

⁶⁸ כלומר כל כח פעולתו שנטל מ"ק הנעלמים בהגיעו אל החסד הגביר כח החסד על הכל והיינו שהוא נקרא רב חסד מטה כלפי חסד (אור יקר).

זהר פרישת תולדות

דתוקפיה ביה כל חילא⁶⁹ דגופא בימינא הוא וביה תליא ולבתר סובב אל צפון נהיר לסטרא דא ונהיר לסטרא דא סובב סובב הולך הרוח בקדמיתא כתיב שמש והשתא רוח אלא כלא חד ורוז חדא וכל דא בגין דסיהרא אתנהרא מניה ויתחברון תרווייהו

תא הזי כד אתא אברהם לעלמא חביק לה לסיהרא⁷⁰ וקריב לה כיון דאתא יצחק אחיד בה ואתקיף בה כדקא יאות⁷¹ ומשיך לה ברחימו כמה דאתמר דכתיב שמאלו תחת לראשי כיון דאתא יעקב כדין אתהבר שמשא בסיהרא ואתנהיר ואשתכח יעקב שלים בכל סטרין וסיהרא אתנהירת ואתתקנת בתריסר שבטין פתח רבי יהודה ואמר (תהלים קלד א) הנה ברכו את יהוה כל עבדי יהוה וגו' האי קרא אוקמוה אבל תא הזי הנה ברכו את יהוה ומאן אינון דיתחזון לברכא ליה לקב"ה כל עבדי יהוה בגין דכל בר נש מדרש הנעלם

דכתיב (שמות כד יא) ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו אמר רבי יהושע שפיר קאמר רבי אלעזר וכך הוא עוד אמר רבי יהושע האי מהימנותא דאמרו רבנן לרובא דעלמא דזמינין אינון בהאי סעודתא דליתן וההוא תורא ולמשתי חמרא טב דאתנטר מכד אתברי עלמא קרא אשכחו ודרשו דכתיב (ויקרא כו ה) ואכלתם לחמכם לשובע דאמר רבי זירא כל מיני פיתוי פתה הקדוש ברוך הוא לישראל להחזירם למוטב ודא הוא יתיר מכלהון דאמר להו ואכלתם לחמכם לשובע ובקללות (שם כו) ואכלתם ולא תשבעו ודא קשיא להו מכלהו מאי טעמא דכתיב (שמות יו ג) מי יתן מותנו ביד

הוא בימין, ובו הוא תלוי. אחר כך "סובב אל צפון". מאיר לצד זה ומאיר לצד זה. "סובב סובב הולך הרוח". בראשונה כתוב "שמש" וכעת "רוח". אלא הכל אחד וסוד אחד, וכל זה משום שהלבנה מוארת ממנו ויתחברו שניהם.

בא וראה, כשאברהם בא לעולם, חיבק את הלבנה וקירב אותה אליו. כיון שבא יצחק, אחז בה והחזיק בה כראוי ומשך אותה באהבה, כמו שנאמר, שכתוב "שמאלו תחת לראשי". כיון שבא יעקב, אז התחבר השמש עם הלבנה והאירה, ונמצא יעקב שלם בכל הצדדים, והלבנה האירה ונתקנה בשנים עשר שבטים. פתח רבי יהודה ואמר, "הנה ברכו את ה' כל עבדי ה'" וגו'. הפסוק הזה בארוהו. אבל בא וראה, "הנה ברכו את ה'", ומי הם שראויים לברך את הקדוש ברוך הוא, "כל עבדי ה'", משום שכל אדם

שכתוב "ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו". אמר רבי יהושע, יפה אמר רבי אלעזר, וכך הוא. עוד אמר רבי יהושע, האמונה הזו שאמרו רבותינו לרב העולם שמזומנים הם לסעודה הזו של ליתן והשור ההוא, ולשתות יין טוב שמשומר משנברא העולם, פסוק מצאו ודרשו, שכתוב "ואכלתם לחמכם לשובע". שאמר רבי זירא, כל מיני פיתוי פיתה הקדוש ברוך הוא לישראל להחזירם למוטב, וזה הוא יותר מכולם, שאמר להם "ואכלתם לחמכם לשובע", ובקללות "ואכלתם ולא תשבעו". וזה קשה להם מן הכל. ולמה, שכתוב "מי יתן מותנו ביד ה' בארץ מצרים" וגו'.

⁶⁹ בענין שעיקר פעולתו לחסד והיינו מוליך לימין משה זרוע תפארתו ולזה דקדק הפסוק באומרו הולך אל דרום כי אל דרום שהוא חסד היא הליכה טבעית אליו אמנם אל צפון שהוא גבורה סובב אל צפון כי הסובב הוא דרך מעוקם והיינו סובב אל צפון וא"ת מה צורך סיבוב זה לזה אמר שכיון שהוא זורח משש קצוות עליונים הוא נמשך למטה להשפיע בו"ק ממש וז"ש נהיר לסטרא דא ונהיר לסטרא דא דהיינו בימין ובשמאל ואח"כ סובב סובב בנו"ה הולך דרך ישר ליסור (או ריקר).

⁷⁰ כי שרה ורבקה שניהם רומזים למ' סיהרא קדישא וכמש"ל דף קלג ע"א ע"ש. הרשב"ב (נ"א).

⁷¹ ק' דקרא כתיב שמאלו תחת לראשי והדר וימינו תחבקני וא"כ אמאי קדי' אברהם יצחק. ויוב"ן במש הזהר פ' וארא על פסוק לך אכול בשמחה לחמך וכו' שהשמחה הם החסדים וייןך הם הגבורות והקשה שם הרח"ו בהגותיו, וז"ל אע"ג דכתיב שמאלו תחת לראשי ולבתר וימינו תחבקני ואם כן למה הקדים בשמחה שהם החסדים ליינך שהם הגבורות. ותירץ דהתעוררות הימין קודם בתחלה ה"נ אברהם שהוא חסד קדם תחלה לפי שהתעוררות הימין קודם בתחלה (מ"מ).

זהר פרישת תולדות

יהו"ה בארץ מצרים וגו'

אמר רבי זירא מלמד שמשום האכילה מסרו נפשם למות בידם כיון שראה הקדוש ברוך הוא תאותם אמר להם אם תשמעו לקול המצות ואכלתם לשובע כדי להניח דעתם כהאי גוונא חמו רבנן דגלותא אתמשך אסתכמו על קראי דאורייתא ואמרו דומינן למיכל ולמחדי בסעודתא רבה דומינן קודשא בריך הוא למעבד להו ועל דא רובא דעלמא סבלו גלותא בגין ההיא סעודתא

אמר רבי יוחנן לית לן לסתור מהימנותא דכלא אלא לקיימא ליה דהא אורייתא אסחידת עלוי דהא אנן ידעין מהימנותא דצדיקיא וכסופא דלהון מאי היא דכתיב (שיר א ד) נגילה ונשמחה בך ולא באכילה⁷² נזכירה דודך מיין וההיא סעודתא דומינן בה יהא לך⁷³ חולק למהו⁷⁴ מנה וזו היא השמחה והשחוק ואלה תולדות יצחק (בראשית כה יט) שיצחקו הצדיקים לעתיד לבא אברהם הוליד את יצחק זכות הנשמה מוליד השחוק הזה והשמחה בעולם

קלו/ב
זהר

בעלמא מישראל אע"ג דכלא יתחזון לברכא ליה לקב"ה ברכתא דבגנייהו יתברכון עלאין ותתאין⁷⁵ מאן היא היא דברכין ליה עבדי יהו"ה ולא כלהו⁷⁶ ומאן אינון דברכתהון ברכתא העומדים בבית יהו"ה בלילות אלין אינון דקיימו בפלגות ליליא ואתערי למקרי באורייתא אלין קיימי בבית יהו"ה בלילות דהא כדן קב"ה אתי לאשתעשעא עם צדיקיא בנותא דעדן ואנן קיימי הכא לאתערא במלי דאורייתא נימא במלי דיצחק דאנן ביה

פתח רבי יצחק ואמר (בראשית כה כ) ויהי יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה וגו' בן

אמר רבי זירא, מלמד שמשום האכילה מסרו נפשם למות בידם. כיון שראה הקדוש ברוך הוא תאותם, אמר להם, אם תשמעו לקול המצוות, ואכלתם לשובע, כדי להניח דעתם. כמו כן ראו רבותינו שהגלות נמשכת, הסתמכו על פסוקי התורה, ואמרו שעתידים לאכול ולשמוח בסעודה גדולה שעתיד הקדוש ברוך הוא לעשות להם, ועל כן רב העולם סבלו את הגלות משום אותה הסעודה.

אמר רבי יוחנן, אין לנו לסתור את אמונת הכל, אלא לקיים אותה. שהרי התורה מעידה על זה שהרי אנו יודעים את אמונת הצדיקים, והכסוף שלהם מה הוא, שכתוב "נגילה ונשמחה בך", ולא באכילה. "נזכירה דודך מיין". ואתה סעודה שמזומנים אליה, יהיה לך חלק להיות@ ממנה, וזו היא השמחה והשחוק. "ואלה תולדות יצחק", שיצחקו הצדיקים לעתיד לבא. "אברהם הוליד את יצחק", זכות הנשמה מוליד השחוק הזה והשמחה בעולם.

בעולם מישראל, אף על גב שכולם ראויים לברך את הקדוש ברוך הוא, ברכה שבשבילו יתברכו העליונים והתחתונים, מה היא, אותה שמברכים אותו עבדי ה', ולא כולם, ומי הם שברכתם ברכה, "העומדים בבית ה' בלילות". אלה הם שעומדים בחצות הלילה ומתעוררים לקרא בתורה, אלו עומדים בבית ה' בלילות, שהרי אז בא הקדוש ברוך הוא להשתעשע עם הצדיקים בגן עדן. ואנו עומדים כאן להתעורר בדברי תורה, נאמר בדברי יצחק, שאנו בו.

פתח רבי יצחק ואמר, "ויהי יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה" וגו'. "בן

⁷² אע"ג שיעקר תשוקת הצדיקים הוא לפנימיות סודם של דברים, דהיינו להנות מזיו השכינה, עכ"ז אפילו פשטות הדברים יש בהם אמת, שלע"ל תהיינה סעודות גופניות, ועיקר הסעודות תכליתן לזכך את הגוף להכניס לחיי עולם הבא דוגמת המן במדבר (דע"ה ח"ב מד ע"ג).

⁷³ לן (דפ"ו).

⁷⁴ למהני (דפ"ו).

⁷⁵ ולא יעכבם עון ופגם כי עבירה מכבה מצוה (אור יקר).

⁷⁶ כלומר לא כל עבדי ה' אלא אותם העומדים וכו' מטעם שברכתם בשלימות (אור יקר).

זהר פרישת תולדות

ארבעים שנה אמאי אתא לממני הכא דהוה בן ארבעים שנה כד נסיב לה לרבקה אלא ודאי הא אתכליל יצחק בצפון ודרום באשא ומיא⁷⁷ וכדין הוה יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה כמראה הקשת⁷⁸ ירוק חוור סומק בת שלש שנים אחיד בה כד אחיד בה ברבקה וכד אוליד אוליד בן ששים⁷⁹ לאולדא⁸⁰ כדקא יאות בגין דיפוק יעקב שלם מבן ששים שנה⁸¹ כדקא יאות וכלהו אחיד להו יעקב לבתר ואתעביד גבר שלים⁸²

בת בתואל הארמי מפדן ארם אחות לבן הארמי מאי אכפת לן כולי האי דהא כבר אתמר ובתואל ילד את רבקה וגוי (בראשית כב כג) והשתא אמר בת בתואל הארמי ולבית מפדן ארם ולבית אחות לבן הארמי אלא אוקמוה <דהות> (דהוה*##) בין רשעים ואיהי לא עבדת כעובדיהו <דהות> (דהוה*##) בת בתואל⁸³ ומפדן ארם ואחות לבן וכלהו חייבין לאבאשא והיא סלקא עובדין דכשרן ולא עבדת כעובדיהו השתא אית לאסתכלא אי רבקה הות בת עשרין שנין או יתיר או בת שלש עשרה כדין הוא שבחא דילה דלא עבדת כעובדיהו אבל עד כען בת שלש שנים הות⁸⁴ מאי שבחא דילה

א"ר יהודה בת שלש שנים הות <ועבידת> (ועבדת*##) לעבדא⁸⁵ כל ההוא עובדא אמר רבי

ארבעים שנה", למה בא למנות כאן שהיה בן ארבעים שנה כשנשא את רבקה. אלא ודאי הרי נכלל יצחק בצפון ודרום, באש ומים, ואז היה יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה. כמראה הקשת, ירוק לבן אדום. בת שלש שנים אחז בה כשאחז בה ברבקה, וכשהוליד, הוליד בן שישים, להוליד כראוי, כדי שיצא יעקב שלם מבן שישים שנה כראוי. ויעקב אחז את כולם אחר כך ונעשה איש שלם.

"בת בתואל הארמי מפדן ארם אחות לבן הארמי", מה אכפת לנו כל זה, שהרי כבר נאמר "ובתואל ילד את רבקה" וגו', וכעת אמר "בת בתואל הארמי", ואחר כך "מפדן ארם", ואחר כך "אחות לבן הארמי", אלא פרשוה, שהיתה בין רשעים, והיא לא עשתה כמעשיהם. שהיתה בת בתואל, ומפדן ארם, ואחות לבן, וכולם היו רשעים להרע, והיא העלתה מעשים כשרים ולא עשתה כמעשיהם. עכשיו יש להסתכל, אם רבקה היתה בת עשרים שנה או יותר, או בת שלש עשרה, אז הוא השבח שלה שלא עשתה כמעשיהם, אבל עד עתה היתה בת שלש שנים, אז מה השבח שלה.

אמר רבי יהודה, בת שלש שנים היתה, ועשתה לעבד את כל אותו המעשה. אמר

⁷⁷ הענין כי המים והאש הם החסד והגבורה ממש, והגבורה שבחסד נקרא נגב ודאי נגובה ולכך הדרום נגוב. וחסד שבגבורה נקרא צפון ולכך הצפון קר (אור יקר). פי' צפון ודרום הם כלים דחסד וגבורה ואשא ומיאי הם נפמייות דחסד וגבורה כמ"ש בפ' וארא (מ"מ). ר"ל אש הוא חם ויבש ומים ודרום הוא קר ולח הרי ד' בחינות (נ"א).

⁷⁸ היא המלכות עם קישוטיה מג' אבות (אור יקר).

⁷⁹ גם רבקה שילדה גם היא בת כ"ג שנה לפי שאמר הרבה שחיה בכלל בהמה דהיינו שם ב"ן גימ' בהמ"ה והוא במלכו תומילוי המילוי דשם ב"ן הוא גימ' כ"ג לכך ילדה בת כ"ג שנה (מ"מ).

⁸⁰ היינו בכח ו"ק. א"מ (נ"א).

⁸¹ ו"ק שהוסיף עשרים על ארבעים שהם ת"ת ויסוד (אור יקר).

⁸² כלומר אברהם לא היה גבר שלים מפני שהיה ימין אבר א' לבד, יצחק שמאל אבר א', אבל יעקב כולל היה ו"ק כל האברים, תרין דרועין גופא תרין שוקין וברית, ולזה הוצרך הכנת אביו היותו בן ששים שנה (אור יקר).

⁸³ ומסתמא האב מקנה לבנים ממדותיו בטבע, ואחרי הטבע מדרך הלימוד מריעיו, ובפרט מהריעים הקרובים וכו' ושלשתם בתואל חרן לבן (אור יקר).

⁸⁴

⁸⁵ פי' מה שהקשית מאי שבח הוה לה שאל למדה ממעשיהם כיון שהיא קטנה אינה קושיא כי בת ג' שנים היה בה דעת כאשה גדולה וא"כ שבח הוא לה שלא למדה ממעשיהם (מ"מ).

זהר פרישת תולדות

רבי יצחק, אף על גב שכל זה עשתה, לא ידענו האם מעשיה כשרים או לא.
יצחק אע"ג⁸⁶ דכולי האי עבדת לא ידענא עובדהא אי אינון כשראן או לאו מדרש הנעלם

ויהי יצחק בן ארבעים שנה (בראשית כה ב) רבי בו בשם רבי יוסי פתח ואמר (שיר א ב) ישקני מנשיקות פיהו וגו' בכמה מעלות נברא [העולם] דתנינן אמר רבי אחא בר יעקב כל מה שברא קודשא בריך הוא <בעולמות שלו> חוץ ממנו היו בשתוף. והאם רבי אחא אמר כך, חס ושלוש. שהרי בדבר הזה תרבה המחלוקת בעולם. שאם תאמר כן, המלאכים שהם נבראים רוח הקודש ממש, יאמר שיש בהם שתוף, הרי כל הפנים שלהם ושלנו שוים.

אמר רבי אבא, בדבר הזה תתרבה המחלוקת בעולם, שהרי שנינו במשנתנו, שכל מה שעשה הקדוש ברוך הוא, עשה כמו הגוף והנשמה. ואם תאמר שהרי אין למלאכים גוף, כך זה, אבל אינם יכולים לעשות מעשה עד שתשתתף עמהם הנשמה הקדושה ההיא, שהיא סיוע שלמעלה. וכדוגמא זו, כל מה שעושה, צריך את אותו סיוע שלמעלה ממנו.

אמר רבי יוסי, בשעה ההיא שעתיד הקדוש ברוך הוא להחיות מתים, והנה סוף כל (הצרות) עומקים (עתיקים) יהיו

אמר רבי אבא, בדבר הזה תתרבה המחלוקת בעולם, שהרי שנינו במשנתנו, שכל מה שעשה הקדוש ברוך הוא, עשה כמו הגוף והנשמה. ואם תאמר שהרי אין למלאכים גוף, כך זה, אבל אינם יכולים לעשות מעשה עד שתשתתף עמהם הנשמה הקדושה ההיא, שהיא סיוע שלמעלה. וכדוגמא זו, כל מה שעושה, צריך את אותו סיוע שלמעלה ממנו.

אמר רבי יוסי, בשעה ההיא שעתיד הקדוש ברוך הוא להחיות מתים, והנה סוף כל (הצרות) עומקים (עתיקים) יהיו

אמר רבי יוסי, בשעה ההיא שעתיד הקדוש ברוך הוא להחיות מתים, והנה סוף כל (הצרות) עומקים (עתיקים) יהיו

⁸⁶ כלומר לדידך דניחא לך אי אמרינן דהות בת י"ג או בת כ' סוף סוף קשה וכי כל כך מעשים משובחים הם אלו שבהם היתה ניכרת שמא עם היות שתעשה כל המעשים אלו היו בה מדות מגונות לכך יש לנו לומר כי לא על מדות רבקה שהיו באותו פרק זמן אלא בסוד הכנת נשמתה המוכנה אל סוד המרכבות העליונות כדמפרש ואזיל ומכיון זה יאמר אילו תינוק בן יומו על שם העתיד מצד נשמתו וטוב טבעו להעלות דרך אותם המדרגות כענין, בטרם אצרך בבטן ידעתיך, ולזה לא דחיקא לן אם נאמר שהיתה בת ג' שנים, והיתה עושה כל אותם המעשים מפני שהם הוראת התנוצצות הנשמה בגוף ויפעול הגוף אפילו קטן בן כמה שנים כענין עובדי דכמה ינוקי דאיתא בזהר ולהיות הנשמה באדם מצד הירושה מטהרת מחשבות אביו בשעת ההולדה או מצד הלימוד המדות הטובות גם אחר הגירות כענין הגרים מספר הכתוב בשבח רבקה כדמפרש ואזיל ואמר ענן יצחק ורבקה בהולדתם אפיל ובמקומם בכוונה אלהית מסכמת ענין יחוד העליון כדמפרש ואזיל (אור יקר). פי' עדיין הקושיא במקומה שאע"פ שעשתה לעבד וכו' אולי מקרה הוא וכשתגדל אפשר שלא יהיו מעשיה הגונים ח"ו וא"כ מאי שבחא דילה (מ"מ).

⁸⁷ העולם נברא במעשה ובאמירה, ובמעשה נברא בחו"ב והוא מכתב אלה"ם וכו'. וכן הוא בכל דבר וכו', והכל נברא שנים שנים, כמ"ש (ב"ב ע"ד ע"ב) כל מה שברא הקב"ה ז"ל נבראו, וזהו ספר וספר, וכן בלוחות שני לוחות חמש כנגד חמש וכו'. והאמירה הוא הדעת בלשון, שבו נאמרו עשרת הדברות כולל ב' ספרים (בהגר"א בס"י ד ע"א). והענין בזה הוא כי הנה כל המציאות כולו בכלל וכן כל המציאות כולם אשר בפרטות ופרטי פרטות הנה נעשו כולם ע"י שפעת האורות דחסדים וגבורות אשר נשפעו ונתגלו מא"ס ית"ש כי רק בהם הוא כל הפעולות כולם כמו שיתבאר למטה. והוא ע"פ מה שנודע שגם שורש וראשית הגילוי של כל כלל המציאות כולו והוא העולם דקו וצמצום (דע"ה ח"א ו ע"ג).

⁸⁸ בדבר זה יתרבה מחלוקת בין החכמים (ד"א).

⁸⁹ (ס"א עקתין) – לפ"ו.

זהר פרישת תולדות

בארבעים, ונכרתה ברית "ארבעים יכנו לא יוסף סוף⁹⁰ הליכתם של ישראל במדבר בשנת הארבעים ארבעים שנה קודם תחיית הגוף ממתנת לו הנשמה בארץ ישראל בשנת הארבעים יקומון הגופות מעפרא בארבעים נכלא הגשם הדא הוא דכתיב (בראשית ז יב) ויהי הגשם על הארץ ארבעים יום וכתוב (שם ח ו) ויהי מקץ ארבעים יום ויפתח נח זמן גאולתם של ישראל בשנת הארבעים הוא ובחמשים אתי ישוב עלמא דהיא היובל החזרת

בארבעים, ונכרתה ברית "ארבעים יכנו לא יוסף". סוף הליכתם של ישראל במדבר בשנת הארבעים. ארבעים שנה קודם תחיית הגוף ממתנת לו הנשמה בארץ ישראל. בשנת הארבעים יקומו הגופות מן העפר. בארבעים נכלא הגשם. זהו שכתוב "ויהי הגשם על הארץ ארבעים יום", וכתוב "ויהי מקץ ארבעים יום ויפתח נח". זמן גאולתם של ישראל בשנת הארבעים הוא, ובחמשים בא ישוב העולם, שהיא היובל החזרת

קלז/א

זהר

אלא תא חזי כתיב (שיר ב ב) כשושנה בין החוחים כן רעיתי בין הבנות כשושנה⁹¹ דא כנסת ישראל דאיהי בין אוכלסהא כוורדא בין [כובין] (נובין)

אלא בא וראה, כתוב "כשושנה בין החוחים כן רעיתי בין הבנות". "כשושנה", זו כנסת ישראל שהיא בין אוכלוסיה, כמו שושנה בין קוצים.

ורוא דמלה יצחק אתי מסטרא דאברהם דאיהו חסד עלאה ועביד חסד עם כל בריין⁹² ואף על גב דאיהו דינא קשיא ורבקה אתת מסטרא דדינא קשיא⁹³ ואסתלקת מבינייהו ואתחברת ביצחק דהא רבקה מסטרא דדינא קשיא [אתיא] (תתאה) ואף על גב דאיהי מסטרא דדינא רפיא הות וחוטא דחסד תלי בה⁹⁴ ויצחק דינא קשיא ואיהי רפיא כשושנה בין החוחים הוות ואי לאו דאיהי רפיא לא יכיל עלמא למסבל דינא קשיא דיצחק כנוונא דא

וסוד הדבר, יצחק בא מהצד של אברהם שהוא חסד עליון, ועושה חסד עם כל הבריות. ואף על גב שהוא הדין הקשה. ורבקה באה מצד של הדין הקשה, והתעלתה מביניהם, והתחברה עם יצחק. שהרי רבקה באה מצד הדין הקשה, ואף על גב שהיתה מצד הדין הרפה וחוט של חסד תלוי בה, ויצחק דין קשה והיא רפה, היו "כשושנה בין החוחים", ואם לא שהיא רפה, העולם לא היה יכול לסבול את הדין הקשה של יצחק. כדוגמא זו הקדוש ברוך הוא מזווג זווגים בעולם, אחד תקיף ואחד

⁹⁰ עי' לעיל סא ע"ב. החוטא, ביום שחטא יצא מכלל ברוך, ונכנס בכלל ארור. כי כל התורה באלה ובשבועה קבלונה, כדכתיב (דברים כ"ז) ארור האיש אשר לא יקים וגו'. וזה היה הטעם שקלל הקב"ה לאדה"ר, באכלו מעץ הדעת טוב ורע. והקללות היו, עשרה לאדם, ועשרה לחוה, ועשרה לנחש, ותשעה לארץ, כמ"ש חז"ל במד"ר. א"כ, כלם יעלו ל"ט קללות. והחוטא הוא ארור, ונקרא מת אפילו בחייו, וצריך להחיותו ע"י המלכות, שכנגדן הכה הקב"ה לדור המבול, לפי שלא חזרו בתשובה, ארבעים יום, שנאמר (בראשית ז) כי לימים עוד שבעה אנכי ממטיר על הארץ ארבעים יום וארבעים לילה וכו'. ועתה מי שחוזר בתשובה, ומקבל מלקות ארבעים, חוזרים לו הל"ט שהוא הקללה, שכן תרגום ארור ליט, והמיתה לט"ל של חיים, שהוא רומז לטל שעתיד הקב"ה להחיות בו את המתים (ספר הליקוטים פרישת תצא כה).

⁹¹ והיתה רבקה נקבה ליצחק, הוכרח אותה נשמה להיות שושנה בין החוחים, ולא עוד אלא להיות זווג בסוד הזווג העליון לפי בחינתם, להשיג המידות העליונות בהם על ידי נשמתם במעשיהם הטובים ימצא בב' צדיקים אלו ג' דברים זה הפך מזה. הא', יצחק אתי מסטרא דאברהם והיינו היות עיקרו ושורש מוצאו החסד הגמור ולא חסד לטובים לבד וכו'. הב' היות יצחק בעצמו מדת הדין הקשה וכו', וב' אלו הפכם ברבקה, שמוצאה מהדין הקשין וכו' שהם הקוצים שהיא גדלה מהם, ואסתלקת מינייהו בסוד המלכות מדת הדין הרפה. הג' כי רבקה מקומה דין ונוטה לחסד ע"י חוט של חסד המשוכה על אסתר כנודע, ויצחק מקומו חסד ונוטה אל תוקף הדין (אור יקר).

⁹² היינו יצחק עצמו כי מימי החסד נמשכים לגבו' ומהגבו' לעולם וז"ש בגבורות גשמים. ז"ח (נ"א).

⁹³ פי' שרבקה שהיא מלכות בניינה מה' גבורות דאימא שהם דינים קשים (מ"מ).

⁹⁴ פי' נודע שאדני' הוא במלכות והוא דינא רפיא שאינו כמו אלהים. והנה אותיות אמצעית שבמילוי אדני' הם גימ' ע"ב אל"ף דל"ת נו"ן יר"ד הם לל"ו, וז"ש רפיא הות וחוטא דחסד שהוא גימ' ע"ב תלי בה (מ"מ).

זהר פרישת תולדות

רפה, כדי שהכל יתוקן ויתבסס העולם.

קב"ה מזווג זווגין בעלמא חד תקיף וחד רפיא
בגין לאתתקנא כלא ויתבסס עלמא

פתח רבי יהודה אבתריה ואמר ויעתר יצחק
ליהו"ה לנכה אשתו (בראשית כה כא) מהו
ויעתר⁹⁵ דקריב ליה קרבנא וצלי עלה⁹⁶ ומה
קרבנא קריב עולה קריב דכתיב ויעתר לו יהו"ה
כתיב הכא ויעתר לו יהו"ה וכתיב התם (ש"ב כא
יד) ויעתר אלהים לארץ⁹⁷ וגו' מה להלן קרבן
אף כאן קרבן כתיב ויעתר יצחק וכתיב ויעתר לו
דנפק אשא מלעילא לקבלא אשא דלתתא

דבר אחר ויעתר יצחק דצלי צלותיה וחתר
התירה לעילא לגבי מזלא⁹⁸ על בנין דהא בההוא
אתר תליין בנין דכתיב (ש"א א י) ותתפלל על
ה' וכדין ויעתר לו יהו"ה אל תקרי ויעתר לו
אלא ויחתר לו חתירה חתר ליה קב"ה⁹⁹ וקביל
ליה וכדין ותהר רבקה אשתו

תא חזי עשרין שנין אשתהי יצחק עם אתתיה
ולא אולידת עד דצלי צלותיה¹⁰⁰ בגין דקב"ה
אתרעי בצלותהון דצדיקיא בשעתא דבעאן

פתח רבי יהודה אחריו ואמר, "ויעתר
יצחק לה' לנוכח אשתו". מהו "ויעתר",
שהקריב לו קרבן והתפלל עליה. ואיזה
קרבן הקריב, הקריב עולה, שכתוב "ויעתר
לו ה'", כתוב כאן "ויעתר לו ה'", וכתוב שם
"ויעתר אלהים לארץ" וגו', כמו ששם
קרבן, אף כאן קרבן. כתוב "ויעתר יצחק",
וכתוב "ויעתר לו", שיצאה אש מלמעלה
כנגד האש שלמטה.

דבר אחר, "ויעתר יצחק" שהתפלל
תפילתו וחתר חתירה למעלה אל המזל
שעל הבנים, שהרי באותו מקום תלויים
הבנים, שכתוב "ותתפלל על ה'", ואז
"ויעתר לו ה'", אל תקרי ויעתר לו אלא
ויחתר לו, חתירה חתר לו הקדוש ברוך
הוא וקיבל אותו, ואז "ותהר רבקה אשתו".

בא וראה, עשרים שנה השתהה יצחק
עם אשתו ולא הולידה, עד שהתפלל
תפלתו. משום שהקדוש ברוך הוא רוצה

⁹⁵ אפשר לרמוז כי ויעתר יצחק לה' ר"ת וס"ת גימטריא קרבן עם הכולל (מא"ן) (נ"א).

⁹⁶ ב' פירושים: הא' קרבן. והב' תפילה (אור יקר).

⁹⁷ צ"ל ויעתר הו"ה לארץ דויעתר אלקים כתיב בשמואל ב' כ"א ולא איירי מקרבן והאי קרא דויעתר ה'
כתיב בסוף שמואל בענין קרבן עולות ושלמים ע"ש (נ"א).

⁹⁸ חתירה זו היא קבלת תשובה בדרך נס, כלומר שעל אף שחטאו ישראל במזיד. לכן צריך שקטרוג
השטן יהיה שטוען שלפי מעלתם הגדולה ולפי חטאם הגדול, לא יתכן לקבל את תשובתם על פי הסדר
הטבעי בה הוא ית' הוא מלך המשפט (פת"ש גדלות דז"א נא).

⁹⁹ בעלי תשובה עולים למדרגת בינה בבחינת סיוע עליון שהוא למעלה מהסדר הטבעי בסוד מ"ש חז"ל
(סנהדרין) שחותר חתירה מתחת לכסא הכבוד, מקום שאינו תלוי בבחירה ועבודה של האדם (פת"ש נתיב
א"א פתח לא), והוא חלק הזקן שמכוסה (שם פתח מה).

¹⁰⁰ בא ליתן טעם למה שהמתין ה' יתברך להעתר ליצחק כל כך אחר שהדבר לא היה (תלוי) [שתלד]
בטבע כי אם בסגולת כח תפילת יצחק. "אשתהי יצחק" וכו', ידוע שאעפ"י שזווגו של אדם נגזר לו מלמעלה
וכדברי רז"ל בת פלוני לפלוני, מכל מקום גזרה זו היא על תנאי אם יהיו שניהם שוים אז תתקיים הגזרה
שאם לא כן לא תבא לידי גמר, והטעם שהאיש שורשו מן החסדים והאשה מן הגבורות, ויש בזה כמה
בחינות לפי ערך התקבלות הגבורות אל החסדים שימשלו על הגבורות להמתיקן ולהעשות כלי לקבל
השפע ולהשפיעו, וזה שאמרו רז"ל זכה עזר לא זכה כנגדו, והענין כי אם יש בו זכות אותן הגבורות
נמתקות בכח החסדים המתגברים בו בכח זכותו ואז היא עז"ר אליו ונעשה זר"ע, ואם לא זכה היא כנגדו
וזה בעוצם תוקף הגבורות שמעכב השפע וממעיט כח החסד ונעשה זע"ר. והנה ידוע שיצחק נולד מסטרא
דנוק' דהיינו משרשי גבורות נוק' שהם בתוך הזכר ולא היה ראוי ליקח אשה, אבל אחר העקידה נאחז
בגבורות דוכרין וכו' אז היה זרע אברהם, ואז בעקידה פרח נשמתו של יצחק וברדתה הורידה עמה נשמת
רבקה, וזהו (כב, כ) ויוגד לאברהם לאמר הנה ילדה וגו', וכמו שאברהם הכיר את בוראו מבין שלש שנים כך
היתה רבקה שבת שלש היתה ראויה בשלימות להנשא ליצחק, ואפילו הכי אשתהי עם אתתיה, שהיתה
אשתו שלימה בכל הבחינות, והיא לא אולידת עד דצלי צלותיה, היא העתירה הנזכרת שנתעלה עד י"ג
תיקוני דיקנא עלאה שבה מקורי הדינים המתוקים כנודע מסוד השופר. "בגין דקב"ה אתרעי", פי' מאיר
וממשיך רצון העליון סוד מזל נוצר חסד, וזהו אתרעי, דהיינו שיסוד עתיק משפיע ברעוא עלאה דעת דאריך
ומשם למזל נוצר חסד (רמ"ז).

זהר פרישת תולדות

קמיה צלותהון על מה דאצטריכו¹⁰¹ מאי טעמא
בגין דיתרבי ויתוסף¹⁰² רבות קודשא לכל מאן

מדרש הנעלם

הנשמה לגוף בשנת הארבעים שהמתינה לו
בארץ ישראל הדא הוא דכתיב ויהי יצחק בן
ארבעים שנה (בראשית כה כ) שהמתין לגוף
בקחתו את רבקה בהכנסתה בגוף המזומן לו
באותה שעה בהכנסתה בו אין תאורתם וכסופם
אלא ליהנות מזיו השכינה וליוון מזיוה הדא הוא
דכתיב (שיר א ב) ישקני מנשיקות פיהו אמר
רבי אבא ישקני יפרנסני שאין פרנסתן אלא
ליהנות וליוון מזיוה של מעלה אמר רבי יוסי
סופיה דקרא מוכח דכתיב (שם) כי טובים דודיק
מייין

בת בתואל בת בתו של אל רב הונא אמר לא
כך הוא ואנא הוית בכרכי הים ושמענא דהווי
קראן להווא גרמא [ד]שדרה ההוא (גב)
דאשתאר בקברא מכל גופא בתואל רמאה
שאלית עליה [ואמרו דהוא ברישא דהווי רמא]
(אמרו ברישא רמא דהווי) דאיהו רמאה וההוא
גרמא הוא רמאה מכל שאר גרמי דתאנא¹⁰³
אמר רבי שמעון ההוא גרמא למה אשתאר
בקיומא יתיר מכל שאר גרמי משום דאיהו
רמאה ולית סביל טעמא דמזונא דבני נשא
כשאר גרמי ובגיני כך הוא תקיף מכל גרמי והוא
ליהוי עקרא דגופא אתבני מניה הדא הוא
דכתיב בת בתואל הארמי

ותאנא אמר רבי שמעון הוא רמאי ומעולם
רמאי ושכן יצר הרע דאיהו רמאי הדא הוא
דכתיב בת בתואל הארמי גרמא רמאה מפדן
ארם מצמד רמאין כדתנן פדנא דתורי שהוא
צמד אחות לבן אחות יצר הרע הארמי כדתנן
בתחלה שהיה מנוול בחטאות בזה העולם נקרא
לזמ לעתיד לבא שלא יהא מנוול

בתפלות הצדיקים בשעה שמבקשים לפניו
את תפלתם על מה שהצטרכו. ולמה, כדי
שיתרבה ויתוסף משחת קדש לכל מי

הנשמה לגוף בשנת הארבעים שהמתינה
לו בארץ ישראל. זהו שכתוב "ויהי יצחק בן
ארבעים שנה", שהמתין לגוף. "בקחתו את
רבקה", בהכנסתה בגוף המזומן לו, באותה
שעה בהכנסתה בו, אין תאוותם וכסופם
אלא להנות מזיו השכינה ולזון מזיוה. זהו
שכתוב "ישקני מנשיקות פיהו". אמר רבי
אבא, "ישקני", יפרנסני. שאין פרנסתם
אלא להנות ולזון מזיוה של מעלה. אמר
רבי יוסי, סוף הפסוק מוכיח, שכתוב "כי
טובים דודיק מייין".

"בת בתואל". בת בתו של אל. רב הונא
אמר, לא כך הוא, ואני הייתי בכרכי הים
ושמעתי שהיו קוראים לאותו עצם
השדרה, אותו שנשאר בקבר מכל הגוף,
בתואל הרמאי. שאלתי עליו. ואמרו, שהוא
בראש הנחש @###, שהוא רמאי, ואותו
העצם הוא רמאי מכל שאר העצמות.
שלמדנו, אמר רבי שמעון, למה אות העצם
נשאר קיים יותר מכל שאר העצמות.
משום שהוא רמאי, ואינו סובל טעם של
המזון של בני האדם כמו שאר העצמות,
ולכן הוא חזק מכל העצמות, והוא יהיה
העיקר שהגוף נבנה ממנו. זהו שכתוב "בת
בתואל הארמי".

ולמדנו, אמר רבי שמעון, הוא רמאי
ומעולם רמאי, ושכן ליצר הרע שהוא
רמאי. זהו שכתוב "בת בתואל הארמי",
עצם רמאי. "מפדן ארם", מצמד רמאים,
כמו ששינו פדנא דתורא, שהוא צמד.
"אחות לבן", אחות יצר הרע הארמי, כמו
ששינו, בתחילה שהיה מנוול בחטאות
בזה העולם נקרא לוט. לעתיד לבא שלא
יהא מנוול כמו בראשונה, כמי שרוחץ

¹⁰¹ אעפ"י שאינו צורך כולל לעולם אלא צורך פרטי שלהם. מאי טעמא, ירצה כיון שהוא דבר המצטוך
להם וכמו שהיה בכאן ביצחק, למה המתין ה' לשיתפללו ולא יקיים בהם (ישעיה סה כד) והיה טרם יקראו
ואני אענה. ומתוך בגין דיתרבי ויתוסף וכו', וירצה שיש להם ריוח גדול בזה שמתרבה השפע מאד יותר על
המוכרח להפיק רצונם. ועוד יתוסף גם לכל העולמות, ומש"ה והיה טרם יקראו וגו', איירי במה שאינו צורך
מוכרח (רמ"ז).

¹⁰² כצ"ל וז"ס מייין נוקבין דיהבין צדיקים מלמטה. א"מ (נ"א).

¹⁰³ ואתחנן רסו ע"ב פינחס רכב ע"א וארא כח ע"ב (ד"א).

זהר פרישת תולדות

ומטביל את טומאתו, קוראים לו לבן. על כל פנים אין יצר הרע בטל מן העולם.
(ו)קראן ליה לבן עכ"פ אין יצר הרע בטל מן העולם

בא ושמע שכך אנו בארנו בברייתא. שתי בנות לוט, שהן שני כחות הגוף המעוררות את יצר הרע, עכשיו שאינו כל כך מנוול ונטבל מלכלוכו

קלז/ב

זהר

דאצטריך בצלותהון דצדיקיא ותא הזי אברהם לא צלי קמי קב"ה דיתן ליה בנין אע"ג דשרה עקרה הות¹⁰⁵ ואי תימא הא כתיב (בראשית טו ג) הן לי לא נתת זרע ההוא לאו בנין צלותא הוה >נ"א ההוא לא בעי בנין> אלא כמאן דמשתעי קמי מריה¹⁰⁶ אבל יצחק צלי על אתתיה בנין דהא איהו הוה ידע >דלאו איהו עקר אלא אתתיה¹⁰⁷ דיצחק הוה ידע< רזא¹⁰⁸ דחכמתא דיעקב זמין¹⁰⁹ למיפק מניה בתריסר שבטין אבל לא ידע אי בהאי אתתא אי באחרא¹¹⁰ ועל דא לנכח אשתו ולא לנכח רבקה¹¹¹

שצריך בתפלות הצדיקים. ובא וראה, אברהם לא התפלל לפני הקדוש ברוך הוא שיתן לו בנים, אף על גב ששרה היתה עקרה. ואם תאמר, הרי כתוב "הן לי לא נתת זרע", ההוא לא משום תפלה היה (ההוא לא צריך בנים), אלא כמי שמספר לפני רבונו. אבל יצחק התפלל על אשתו משום שהוא היה יודע שהוא לא עקר, אלא אשתו, שיצחק היה יודע בסוד החכמה שיעקב עתיד להוציא ממנו "ב שבטים, אבל לא ידע אם באשה הזו או באחרת, ועל כן "לנוכח אשתו", ולא לנוכח רבקה.

¹⁰⁴ עי' ע"ח שער מח פרק ב.

¹⁰⁵ שאין צורך שכבר היה מובטח שממנו קן נשמתם של צדיקים נמשך בעולם וכן יצחק, אמנם תפלת יצחק היה לנוכח אשתו שתהא מאשה זו ולא מאחרת (אור יקר). קודם שנתווסף באברהם אות הה' היה בסוד חסדים סתומים, שהנה הוא היה סתום בערלה ולכן לא רצה להמשיך נשמה לבנו באותו מצב, וכל שכן שלפי סדר המדות היה לו להוליד גבורה שהוא בן החסד, ולכן נתיירא להביאו לעולם בכח תפילותיו שמא יבוא קודם השעה הראויה, וכמו שהיה לפי האמת שהמתין ה' עד היות אברהם שלם בן מאה שנים בסוד עשר ספירות כל אחת כלולה מעשר, דהיינו י' פעמים עשר אותיות שם מ"ה הדין שיהיה (יהושע יד, טו) האדם הגדול, ואז נתווסף לו ה' ראשונה של שם סוד ה' חסדים בגילוי גמור ומיד נתעלו והגדילוהו, ולכן לא נתן ה' בלבו שיתפלל כמו שהיא מדת חסדו עם חסידיו (רמ"ז).

¹⁰⁶ פי' לא נתכוין לתפילה ולייחד ייחודים להמשיך אור בעולמות אלא דרך דיבורו הזכיר צורכו והשליך יתנו על ה' שייטיב לו כרצונו (רמ"ז).

¹⁰⁷ ירצה הוא ידע סוד הדעת שעיקרו יסוד אבא שבתוכו, והיינו רזא דחכמתא, שידוע שמשם שורש יעקב וכו' לכן מיהר מיד להתפלל ולהאיר לעולמות, ובפרט במה שנזכר לעיל בויעתר שהאיר והמשיך אור משני מזלות, והם ממש שרשי הדעת כנודע (רמ"ז).

¹⁰⁸ ברזא (לפ"ו).

¹⁰⁹ אבל אברהם לא ידע מיעקב ולכן לא התפלל על שרה, ואע"פ שאמר הזהר על פ' וירא את המקום מרחוק שראה אברהם ברה"ק שעתיד לצאת ממנו יעקב היינו אחר שנוול יצחק ראה אברהם רה"ק את יעקב, אבל מקודם לא ראה כלום ולכן לא התפלל (מ"מ).

¹¹⁰ הלא לעיל קלג ע"ב אמר שהאבות שמשו בארבע נשים, ואני כתבתי שם וכו' שיצחק כיון להכליל ברבקה כל הארבע נשים. ואמנם עתה שראה שלא ילדה רבקה לא ידע אם בזאת הנכללת מכל הארבע או באחרת שתהיה הפרטית של אחת מהן נפרדת ממש ולא כלולה עם האחרות. וכו' ואמר כי עקרה היא, ירצה בחינת אותה הפרטית היא עקרה בהיותה נכללת ברבקה. וכו', והתורה העידה שה' הסכים עם תחילת כוונתו שהכליל כל הארבע יחד ברבקה ולכן נאמר ותהר רבקה אשתו, פי' שרבקה בהתכללותה היתה אשתו האמיתית, וכל עתירותיו להמשיך אור המזל על כל אחת מארבע נשיו, וארבעתן של המשכות (נתחברו) [נתמשכו] ברבקה, ולכן ד' פעמים מז"ל עם הכולל גי' רבקה (רמ"ז).

¹¹¹ פליג אמדרא שהיה מתפלל כל בנים שאת הנותן לי לא יהיו אלא מזו הצדקת (מ"מ).

זהר פרישת תולדות

אמר ההוא רביא בריה דרבי יהודה אי הכי אמאי לא רחים ליה יצחק ליעקב כל כך כמו לעשו הואיל והיה ידע דזמין איהו לקיימא מניה תריסר שבטין אמר ליה שפיר קאמרת אלא כל זינא רחים ליה לזיניה¹¹³ ואתמשיך ואזיל זינא בתר זיניה תא חזי עשו נפק סומק כמה דכתיב (בראשית כה כה) ויצא הראשון אדמוני כלו וגו' ואיהו זינא דיצחק דאיהו דינא קשיא דלעילא¹¹⁴ ונפק מניה עשו דינא קשיא לתתא¹¹⁵ דדמיא לזיניה וכל זינא אזיל לזיניה ועל דא רחים ליה לעשו יתיר מיעקב כמה דכתיב (בראשית כה כה) ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו¹¹⁶ כתיב הכא כי ציד בפיו וכתיב התם (בראשית י ט) על כן יאמר¹¹⁷ כנמרוד גבור ציד לפני יהוה

א"ר יצחק כתיב (בראשית כה כב) ויתרוצצו הבנים בקרבה ותאמר אם כן למה זה אנכי ותלך לדרוש את יהוה לאן אתר אזלת לבי מדרשא דשם ועבר ויתרוצצו הבנים בקרבה דתמן הוה ההוא רשע דעשו אנה קרבא ביה ביעקב ויתרוצצו אתברו כמה דאמרינן רציץ את מוחו אתברו דא עם דא ואתפלגו תא חזי דא סטרא דרוכב נחש¹¹⁸ ודא סטרא דרוכב על כרסיא שלימתא קדישא¹¹⁹ בסטרא מדרש הנעלם

נקרא לבן ואותן שתי בנות אינן בטלות ממש. זהו שכתוב "וללבן שתי בנות". אמר רבי יוסי, כך הוא. שם כתוב בכירה וצעירה, וכאן כתוב גדולה וקטנה. אמר רבי יוסי, אבל אינן בכח לעשות רע ולהתעורר

אמר אותו הילך, בנו של רבי יהודה, אם כך, למה לא אהב יצחק את יעקב כל כך כמו עשו הואיל והיה יודע שהוא עתיד לקיים ממנו שנים עשר שבטים. אמר לו, יפה אמרת, אלא כל מין אוהב את מינו, ומין נמשך והולך אחר מינו. בא וראה, עשו יצא [בצבע] אדום, ככתוב "ויצא הראשון אדמוני כולו" וגו', והוא המין של יצחק, שהוא הדין הקשה שלמעלה. ויצא ממנו עשו, הדין הקשה למטה, שדומה למינו, וכל מין הולך למינו, ועל כן אהב את עשו יותר מיעקב, ככתוב "ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו". כתוב כאן "כי ציד בפיו", וכתוב שם "על כן יאמר כנמרוד גיבור ציד לפני ה'".

אמר רבי יצחק, כתוב "ויתרוצצו הבנים בקרבה ותאמר אם כן למה זה אנכי ותלך לדרוש את ה'". לאיזה מקום הלכה, לבית המדרש של שם ועבר. "ויתרוצצו הבנים בקרבה", ששם היה אותו עשו הרשע נלחם במלחמה עם יעקב. "ויתרוצצו", נשברו כמו שאמרנו, רציץ את מוחו. נשברו זה עם זה ונחלקו. בא וראה, הצד הזה שרוכב נחש, וצד זה שרוכב על הכסא השלם הקדוש בצד

נקרא לבן, ואותן שתי בנות אינן בטלות ממש. זהו שכתוב "וללבן שתי בנות". אמר רבי יוסי, כך הוא. שם כתוב בכירה וצעירה, וכאן כתוב גדולה וקטנה. אמר רבי יוסי, אבל אינן בכח לעשות רע ולהתעורר

¹¹² ולא לנכח רבקה – נמחק בהגהות הגר"א.

¹¹³ כלומר מוכרח באותה האהבה מצד השרשים העליונים מקום רמיזתם (אור יקר). פירוש אוהב שהיה רצועת מרדות לגמור הדין של יצחק דנפיק מיניה. ז"ח (נ"א).

¹¹⁴ גבורה מצד הקדש (אור יקר).

¹¹⁵ כל כחות חיצוניים הטמאים ונמצאים מצד הבורה בשני נברא גיהנם (אור יקר).

¹¹⁶ דע כי עשו הוא מקין ובראשו היה קצת נצוצות טובים, והם היו גנוזים בפיו ובשביל כך נקבר ראש עשו במערה בעטפיה דיצחק במערת המכפלה. והוא סוד היכל הז' דקל' שיש בו קצת קדושה ולזה אהבו יצחק. ודע כי עשו היה אחוז בב' שמות אלהים שהם גימ' עקב, ובמלוי מלואם יש ב"ן אותיות בסו דבני אלהים והנה עשו היה אחוז בעקב זה סוד ואתה תשופכו עקב והנה ב"פ ב"ן גימ' ציד, לכן אהב יצחק את עשו בשביל ציד זה והנה רישא דמסאבותא היה נמרוד שגלגול נבוכדנצר היה בסוד אנת הוא רישא דדהבא לכן עשו שגזל לבושויו זכה לנצוצין אלו הנבלעים ברישא והם הצייד שבפיו כנז' (זהר הרקיע). זה כמו ד"א טעם שני לפי שהיה צד אותו בפיו כמרד"ל היאך מעשרין את התבן (מ"מ).

¹¹⁷ לקמן קמב ע"ב (ד"א).

¹¹⁸ פי' עשו הוא ס"מ שרוכב בעל לילית שנקראת נחש (מ"מ).

¹¹⁹ פי' יעקב רומז לד"א שרוכב עלהמלכות (מ"מ).

זהר פרישת תולדות

אבל אינן בכח לעשות רע ולהתעורר ליצר הרע כמתחלה משמע דכתיב שם הגדולה לאה שלאה מכחה ומרשעתה ושם הקטנה רחל שאין בה כח המתעורר כמה דאת אמר (ישעיה נג ז) וכרחל לפני גוזזיה נאלמה

אמר רב הונא זה יצר הרע ושתי בנותיו מתחלפות מכמות שהיו בראשונה בתחלה לוט מקולל מנוול עכשיו לבן מלובן שאינו מקולל ומנוול בניוולו כבראשונה בתחלה שתי בנותיו חזקות כל אחת ואחת בכחה ועכשיו שם הגדולה לאה לאה בלא כח לאה בלא חזק לאה ממעשיה הראשונים ושם הקטנה רחל כדקאמרן ולא כמות שהיו בראשונה

אמר רבי אחא בר יעקב תא חזי מה כתיב (בראשית כה כא) ויעתר יצחק ליהו"ה לנכח אשתו כי עקרה היא אמר רבי אחא מפני מה היא עקרה מפני שיצר הרע אינו נמצא בכחו בעולם ועל כך אין נמצא פריה ורביה זולתי בתפלה מה כתיב ויעתר לו יהו"ה ותהר רבקה אשתו כיון שמתעורר יצר הרע נמצא פריה ורביה אמר רבי יוסי אם בן מה הפרש בין העולם הזה לאותו הזמן ועוד דהא קרא נקאמר דקודשא בריך הוא עביד אמר רבי אחא כך הוא דקודשא בריך הוא אתער ליה לההוא עניינא דצריך לזווגא ולא לכל שעתא דיהא תדיר עם בר נש כמו כען דאיהו אשתכח תדיר וחטאין ביה בני נשא אלא לההוא זווגא בלהודוי ואתערותא ההיא אתערותא דקודשא בריך הוא ליהוי

הדא הוא דכתיב (יחזקאל לו כו) והסירותי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר מהו לב בשר אמר רבי יהודה לב להוציא בשר ולא לדבר אחר

קלח/א

זהר

דשמשא¹²⁰ לשמשא בסיהרא¹²¹ ותא חזי בגין דיתמשך עשו אבתריה דההוא נחש אויל עמיה יעקב בעקימא כנחש דאיהו חכים ואיהו אויל

ליצר הרע כמתחלה, משמע שכתוב "שם הגדולה לאה", שלאה מכחה ומרשעתה, "ושם הקטנה רחל", שאין בה כח המתעורר, כמו שנאמר "וכרחל לפני גוזזיה נאלמה".

אמר רב הונא, זה יצר הרע, ושתי בנותיו מתחלפות מכמות שהיו בראשונה, בתחלה לוט, מקולל מנוול. עכשיו לבן, מלובן, שאינו מקולל ומנוול בנוולו כבראשונה. בתחלה שתי בנותיו חזקות, כל אחת ואחת בכחה, ועכשיו "שם הגדולה לאה", לאה בלא כח, לאה בלא חזוק, לאה ממעשיה הראשונים. "ושם הקטנה רחל", כמו שאמרנו, ולא כמות שהיו בראשונה.

אמר רב אחא בר יעקב, בא וראה מה כתוב, "ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו כי עקרה היא". אמר רבי אחא, למה היתה עקרה, מפני שיצר הרע אינו נמצא בכח בעולם, ועל כך אין נמצא פריה ורביה זולתי בתפלה. ומה כתוב, "ויעתר לו ה' ותהר רבקה אשתו". כיון שמתעורר יצר הרע, נמצא פריה ורביה. אמר רבי יוסי, אם כן, מה הפרש בין העולם הזה לאותו זמן, ועוד, שהנה הכתוב אמר שהקדוש ברוך הוא עשה. אמר רבי אחא, כך הוא, שהקדוש ברוך הוא התעורר לאותו ענין שצריך לזווג, ולא לכל שעה, שיהיה תמיד עם אדם כמו כעת, שהוא נמצא תמיד וחוטאים בו בני אדם, אלא לאותו זוג לבדו. וההתעוררות ההיא התעוררות של הקדוש ברוך הוא.

זהו שכתוב "והסירותי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר". מה זה "לב בשר", אמר רבי יהודה, לב להוציא בשר, ולא לדבר אחר.

השמש, לשמש עם הלבנה. ובא וראה, משום שעשו נמשך אחרי אותו נחש, יעקב הלך איתו בעקמימות. כמו הנחש שהוא

¹²⁰ ת"ת (אור יקר).

¹²¹ מלכות, ונגדו לייחוד זה סמא"ל ולכך מתגוררים זה עם זה (אור יקר).

זהר פרישת תולדות

בעקמו¹²² כמה דאת אמר (בראשית ג א) והנחש היה ערום וגו' חכים ועובדי דיעקב לגביה הוו ליה כנחש והכי אצטריך ליה בגין לאמשבא ליה לעשו בתריה¹²³ דההוא נחש ויתפרש מניה ולא יהא ליה חולקא עמיה בעלמא דין¹²⁴ ובעלמא דאתי¹²⁵ ותנינן בא להרגך אקדים את וקטליה כתיב (הושע יב ד) בבטן עקב את אחיו דאשרי ליה לתתא בההוא עקב¹²⁶ הדא הוא דכתיב (בראשית כה כו) וידו אוחות בעקב עשו¹²⁷ דשוי ידוי על ההוא עקב לאכפיא ליה דבר אחר וידו אוחות דלא יכיל¹²⁸ למיפק מניה מכל וכל אלא וידו אוחות בעקב עשו דא סיהרא דאתכסא נהורא¹²⁹ בגין עקב דעשו ועל דא אצטריך ליה¹³⁰ למיהך עמיה בחכמתא בגין לדחייא ליה לתתא ויתדבק באתריה

ויקרא שמו יעקב (שם) קב"ה קרי ליה יעקב ודאי¹³¹ תא חזי כתיב (בראשית כו לו) הכי קרא שמו יעקב נקרא שמו לא כתיב אלא קרא שמו

חכם והוא הולך בעקמימות, כמו שנאמר "והנחש היה ערום" וגו', התחכם. והמעשים של יעקב כלפיו היו לו כמו נחש, וכך צריך לו כדי למשוך את עשו אחר אותו הנחש, ויפרד ממנו, ולא יהיה לו חלק עמו בעולם הזה ובעולם הבא. ושנינו, בא להרגך הקדם אתה והרוג אותו. כתוב "בבטן עקב את אחיו", שהשרה אותו למטה באותו העקב, זהו שכתוב "וידו אוחות בעקב עשו", ששם את ידו על אותו עקב להכניעו. דבר אחר, "וידו אוחות", שלא יכל לצאת ממנו מכל וכל, אלא "וידו אוחות בעקב עשו", זו הלבנה שהתכסה אורה משום העקב של עשו, ועל כן הצטרך לו ללכת עמו בחכמה כדי לדחותו למטה וידבק במקומו.

"ויקרא שמו יעקב". הקדוש ברוך הוא קרא לו יעקב ודאי. בא וראה, כתוב כאן "קרא שמו יעקב", לא כתוב נקרא שמו, אלא קרא שמו. "ויעקבני", ודאי. הקדוש

¹²² עי' בהגרא בתיקו"ז קד ע"ד: יעקב הוא זכה תחלה לנפשא דאדה"ר נר"ן דבי"ע, וגם לנפשא דאצילות והוא סוד ד' אתון דיעקב, עקב הוא נר"ן דבי"ע, עקב תשמעון, דשם שחר ועונש, אבל לנפשא דאצילות לא תליא שחר ועונש, והוא י' דיעקב, וכו' באצילות לא יגורך רע, ושם לא שייך לומר אפילו הוא ישופך ראש, דשם א"צ לא זכות ולא חובה, ויעקב לא זכה מתחלה אלא לנוק', מקום אחיזת החויה, ולכן שכן עמו בבטן א', ועקב שם את אחיו, והלך עמו בעקמומית, עד דסליק ליה מכולא, כמ"ש עם עקש תתפתל, כמו שעשה לו החויה, מתחלה עשה לו הוא כנגדו, עד דסליק ליה מכולא (הנה זכה גם ליר"ד נפשא דאצילות אבל לא בא לו בפועל כנ"ל) ועקב אותו שלשה פעמים, לסלקא אותו מכל הג' עולמות מנר"ן דיליה, כמ"ש הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמים, את בכורתי לקח ביצירה דשם (שמות ד כב) בני בכורי ישראל, מקנן שם, ועתה לקח ברכתי, בבריאה דשם ברכת ה' היא תעשיר (משלי י כב), בבינה דמקננת שם, וכמש"ל תנ"ה, ובבטן עקב את אחיו, ודא לא ידע, וע' בפ' משפטים (קיא ע"ב) בכלא דחי יעקב לעשו אחיו בגין דלא יהא ליה חולקא כלל כו' דאינון תרין כו' ולא ידע עשו מה דעביד ליה בבטן, אבל רב ממנא דיליה ידע כו', ע"ש בארוכה כל הענין וכו'.

¹²³ כדרך הטהרה העליונה שהיא להבדיל מהשכינה כל כחות חיצוניים להורידם למטה אל בחינתם (אור יקר).

¹²⁴ עולם המעשה, א"נ בגאולה (אור יקר).

¹²⁵ עולם השכר, א"נ אחר התחיה (אור יקר).

¹²⁶ הם הקלי' ועקב את אחיו, וכו' שעקב והכניסו בקליפות ואחר שהורידו אל הקליפות הכניעם וז"ש "וידו אוחות דשוי" וכו' (אור יקר). פי' יעקב דחה עשו לקלי' הנק' עקב כמ"ש בפ' חיי שרה על הפסוק ואתה תשופנו עקב, ומ"ש שם בשם האריז"ל (מ"מ).

¹²⁷ פי' וידו היא המלכות שהיא ידו של ז"א נאחזת בעקב עשו שהם הקלי' ויונקים ממנה ח"ו (מ"מ).

¹²⁸ כלומר הוציאו מכל הגוף דהיינו ו"ק ועכ"ז וידו שהיא המלכות אוחות כי שם יש לו שליטה ע"י המיעוט (אור יקר).

¹²⁹ פירוש ידו של ת"ת כלומר מקומו של יעקב ת"ת. המ' אוחות בעקב עשו שהקלי' דוחקת ונכנסת ומכסה האור ע"י הקטרוג. ז"ח (נ"א).

¹³⁰ הכרח לפי זה השני דלאידך פירושא שדחה אותו מה צורך עוד אחר כך לעקבא כמה פעמים (אור יקר).

¹³¹ הצורך לזה למאי דפרשינן השתא וידו אוחות כל ענין זה דוחק הוא שנאמר שידעה כל ענין זה רבקה ולא יצחק (אור יקר). פי' המלכות קראה שמו יעקב כמ"ש לקמן וירא סתם היא המלכות וזה הפך ממ"ש בפ' נח דף מ שהז"א הוא שקראו יעקב (מ"מ).

זהר פרשת תולדות

ויעקבני ודאי חמא ליה קב"ה דהא ההוא חויא קדמאה איהו חכים לאבאשא כיון דאתא יעקב אמר הא ודאי חכים לקבליה ובגין כך קרא ליה יעקב והא¹³² אוקימנא בכל אתר ויקרא סתם¹³³ האי הוא דרגא בתראה כמה דכתיב (ויקרא א א) ויקרא אל משה וגו' והכא ויקרא שמו יעקב בכל אתר שמיה לא אקרי (אלא) על ידא דבר נש באתר אחרא מה כתיב (בראשית לג כ) ויקרא לו אל אלהי ישראל¹³⁴ קב"ה קרא ליה ליעקב אל¹³⁵ א"ל אנא אלהא בעלאי ואנת אלהא בתתאי

ותא חזי יעקב הוה ידע¹³⁶ דעשו הוה ליה לאתדבקא בההוא חויא עקימא ועל דא בכל עובדוי אתמשך עליה כחויא עקימא אחרא מדרש הנעלם

רבי יצחק ברבי יוסי היה בא מקפוטקיא ללוד פגע בו רבי יהודה אמר לו רבי יצחק, תאמר שחברינו חכמי הברייתא התעוררו לענין הזה שיצר הרע ישתכח מן העולם, פרט לאותה שעת הזווג. אמר לו, חייך, כך צריך יצר הרע לעולם כגשם לעולם, שאלמלא יצר הרע, שמחת השמועה לא תהיה. אבל לא מנוולת כבראשונה לחטוא בו. זהו שכתוב "לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי" וגו'.

אמר רבי שמעון, הוא הלב שמדורו של יצר הרע בו. רבי אליעזר אומר, לב טוב בנין הגוף והנשמה, ולכן כתוב "ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך", שהוא עקר הכל.

ברוך הוא ראה שאותו הנחש הקדמוני הוא חכם להרע. כיון שבא יעקב, אמר, הרי ודאי חכם כנגדו, ולכן קרא לו יעקב. והרי בארנו בכל מקום ויקרא סתם זו היא הדרגה האחרונה, ככתוב "ויקרא אל משה" וגו', וכאן "ויקרא שמו יעקב", בכל מקום שמו לא נקרא (אלא) על ידי בן אדם. במקום אחר מה כתוב, ויקרא לו אל אלהי ישראל, הקדוש ברוך הוא קרא ליעקב אל. אמר לו, אני אלוה בעליונים, ואתה אלוה בתחתונים.

ובא וראה, יעקב היה יודע שעשו היה לו להדבק באותו נחש עקום, ועל כן בכל מעשיו נמשך עליו כנחש עקום אחר

אמר רבי שמעון, הוא הלב שמדורו של יצר הרע בו. רבי אליעזר אומר, לב טוב בנין הגוף והנשמה, ולכן כתוב "ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך", שהוא עקר הכל.

¹³² קב ע"ב (הערת הזוהר).

¹³³ היא השכינה מלכות אשה שמפני צניעות אינה נזכרת בשם אלא ויקרא סתם (אור יקר).

¹³⁴ פי' ויקרא לו ליעקב אל ומי הוא שקראו אלהי ישראל שהיא בינה שהיא אלוה של ז"א הנק' ישראל ובתחלה מלכות היא שקראתו יעקב ואחר שהשיג פרצוף ז"א קראה שמו הבינה אל לפי שז"א נוטה לצד החסד כנודע (מ"מ).

¹³⁵ עי' ח"ג פו ע"א ועי' ב"ר ס"פ ע"ט הלשון להיפך אך יש להעמיד שניהם כי לפי הנוסח אשר כאן הוא דברי יעקב ולפי הנוסח דב"ר הוא דברי דוד ועי' עוד ב"ר ר"פ ע"ז (לש"ו). והוא ענין ד"ז שהיום יש לפרקים התנוצצויות של גילוי מעין מה שיהיה לעתיד לבא (כללים ח"א פו ע"א).

¹³⁶ הענין הוא כי הגוי אפילו יעשה כל רע שבעולם ויפוגם כל העריות לא יפגום במדות העליונות כלל ואף לא נגד הקדושה רק אשר השולט עליו מע' שרים כענין שדרשו בזהר בפסוק ואחשוק גם אנכי אותך מחטא לי אמנם הישראל אינו כך אלא אם ח"ו אם יחטא אפילו חטא קטן פוגם במדות העליונות והטעם לזה כי הגוי אינו בקדושה ומעשיו אינם פוגמים אלא לפי מקום אחיזתו אמנם הישראל אחוז בקדושה ופוגם ובראות יעקב כך רצה לדחות את עשו חוצה לקדושה כדי שלא יפגום אלא שרו שהוא סמא"ל וז"ש הכי אצטריך (אור יקר).

¹³⁷ עי' ח"ג צה ע"א שזה בחי' יין. ועי' לעיל צד ע"ב חדוותא דאורייתא. ועי' שעה"ג הק' י' שכמו שאב מוליד, כך רב מוליד.

זהר פרישת תולדות

ואהבת את יהוה אלהיך בכל לבבך דהוא עקרא דכלא כד אתא רב כהנא אמר הכי אמרינן משמיהון דמארי מתניתא [תרי] (כי) בנייני דגופא אינון כבדא ולבא דאמר רבי שמעון אמר רבי יהודה כבדא ולבא אינון מנהגי גופא בכל סטרי אברוי מנהגא דרישא מוחא אבל דגופא אינון תרין וקדמאה הוא כבדא תניינא לבא והיינו דכתיב בפרשתא (בראשית כה כב) ויתרוצצו הבנים בקרבה אלין תרין בנייני דגופא מאי טעמא ויתרוצצו משום דלבא (אתערי) [אתנשי] מניה (ד) יצר הרע ויתרוצצו (שאלו) [וישלין] מבעי ליה אלא אמר [רב הונא] ויתרוצצו וישברו כלומר נשבר כחם וחילם אמר רבי יהודה הגוף מהו אומר אם כן למה זה אנכי ולמה נבראתי מיד ותלך לדרוש את יהוה

ויאמר יהוה לה שני גוים בבטנך ושני לאומים וגו' (שם כג) אלו השני גאים הכבד והלב רבי יוסי אמר המוח והלב רבי יהודה אמר המוח אין בכלל זה משמע דכתיב בבטנך והמוח אינו בבטן אלא בראש ושני לאומים [ממעיד] ורב יעבוד צעיר זהו הכבד שהוא רב וגדול והוא משמש לפני הלב דאמר רבי יהודה הכבד קולט¹³⁸ הדם ומשמש בו לפני הלב

קלח/ב

זהר

בחכמתא בעקימו והכי אצטריך ואתייהא דא כי הא דאמר רבי שמעון [מאי] דכתיב (בראשית א כא) ויברא אלהים את התנינים הגדולים¹³⁹ דא יעקב ועשו ואת כל נפש החיה הרומשת אלין שאר דרגין דבנייהו¹⁴⁰ ודאי אתעביד יעקב חכים לקבליה דההוא הוא אחרא והכי אצטריך ובגין כך בכל ירחא וירחא חד שעיר בגין לאמשכא ליה לאתריה ויתפרש מן סיהרא וכן

כשבא רב כהנא, אמר, כך אומרים משמם של בעלי הברייתא, שני בנינים של הגוף הם, הכבד והלב. שאמר רבי שמעון אמר רבי יהודה, הכבד והלב הם מנהיגים את הגוף בכל צדדי איבריו. המנהיג של הראש הוא המוח, אבל של הגוף הם שנים. והראשון הוא הכבד, והשני הלב. והיינו שכתוב בפרשה "ויתרוצצו הבנים בקרבה", אלו שני בניני הגוף. למה [כתוב] "ויתרוצצו", משום שמהלב (מתעורר) נשכח היצר הרע ממנו. "ויתרוצצו" (שאלו) היה צריך לכתוב וישליו. אלא אמר רב הונא, "ויתרוצצו" וישברו, כלומר נשבר כוחם וחילם. אמר רבי יהודה, הגוף מהו אומר, "אם כן למה זה אנכי", ולמה נבראתי, מיד, "ותלך לדרוש את ה'".

"ויאמר ה' לה שני גוים בבטנך ושני לאומים" וגו', אלו השני גאים, הכבד והלב. רבי יוסי אמר המוח והלב. רבי יהודה אמר המוח אין בכלל זה, משמע שכתוב "בבטנך", ואין המוח בבטן אלא בראש. "ושני לאומים ממעיד וגו' ורב יעבוד צעיר", זהו הכבד, שהוא רב וגדול, והוא משמש לפני הלב, שאמר רבי יהודה, הכבד קולט הדם ומשמש בו לפני הלב.

בחכמה בעקמומיות, וכך צריך. וזה בא כמו זה מה שאמר רבי שמעון, מה זה שכתוב "ויברא אלהים את התנינים הגדולים", זה יעקב ועשו. "ואת כל נפש החיה הרומשת", אלו שאר הדרגות שביניהם. ודאי שיעקב נעשה חכם כנגד אותו הנחש האחר, וכך צריך.

ולכן בכל חדש וחדש [קרבתו] שעיר אחד, כדי להמשיכו למקומו ויפרד מן

¹³⁸ א"ת – נוסף זלפ"ו.

¹³⁹ יש מדות ראוי שיתייחסו בשם תנינים והם ת"ת ויסוד, רישיה ג"ר תרין קשקשוי ותריין סנפירין גדולה וגבורה נו"ה גופו הת"ת או יסוד זנבו מלכות והת"ת תנין גדול והיסוד תנין קטן והם טהורים ונגדם חוצה שנים כהם הא' סמא"ל נגד הת"ת והב' נגד היסוד ועתה התנינים הגדולים הם הא' חיצוני הב' פנימי שהם ת"ת וסמא"ל שתי ספירות נגדיות זה קו האמצעי בקדושה זה קו האמצעי בקליפות וכן יעקב ועשו מרכבה אליהם זה קדוש זה טמא (אור יקר).

¹⁴⁰ הם כל שאר המדרגות המתלוות אלהים שהם סנפירא וקשקשוי ראשו וזנבו (אור יקר). פירוש ת"ת ודרגין דיליה ו"ק בסוד גוף ו' כולל ו"ק ולמטה ס"מ בקליפה ושאר דרגין ו"ק שבאדם בליעל. ז"ח (נ"א).

זהר פרישת תולדות

ביומא דכפורי¹⁴¹ לאקרבא ההוא שעיר ודא בחכמה לשלמא עליה ולא יכיל לאבאשא דכתיב (ויקרא טז כב) ונשא השעיר עליו את כל עונותם אל ארץ גזרה ואוקמוה דדא עשו דאיהו שעיר וכלא בחכמה וברמאות לגביה מאי טעמא משום דכתיב (תהלים יח כז) ועם עקש תתפתל בגין דאיהו חויא בישא עקים רוחא חכים לאבאשא אסמי לעילא ואסמי לתתא ובגין כך ישראל מקדמין וחכמין ליה בחכמה בעקימו בגין דלא יכיל לאבאשא ולשלמא

ועל דא יעקב דאיהו ברזא דמהימנותא כל עובדוי לגבי דעשו בגין דלא יהב דוכתא ליה לההוא חויא לסאבא מקדשא ולא יקריב לגביה ולא ישלוט בעלמא ועל דא לא אצטריך ליה לאברהם לאתנהגא בעוקמא ולא ליצחק בגין דעשו דאיהו סטרא דההוא חויא עד לא אתא לעלמא אבל יעקב דאיהו מאריה דביתא¹⁴² איבעי ליה לקיימא לקבליה דההוא חויא דלא יהיב ליה שלטנותא כלל לסאבא בי מקדשא דיעקב ועל דא אצטריך ליעקב יתיר מכל בני עלמא ובגין כך ישראל קדישין אתברירו חולק עדביה דקב"ה דכתיב (דברים לב ט) כי חלק יהו"ה עמו יעקב חבל נחלתו¹⁴³

ויגדלו הנערים (בראשית כה כז) >סטרא דאברהם גרים לון לאתגדלא¹⁴⁴ וזכותיה סייע לון הוא הוה מחנך לון במצות דכתיב (שם יח יט) כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו וגו' לאסנאה יעקב ועשו >ויגדלו הנערים ויהי עשו איש יודע ציד וגו' (שם כה כז) אמר רבי אלעזר כל חד וחד אתפרש לארחה מדרש הנעלם

הלבנה, וכן ביום הכיפורים להקריב אותו השעיר, וזה בחכמה לשלוט עליו ולא יוכל להרע, שכתוב "ונשא השעיר עליו את כל עוונותם אל ארץ גזרה", ובארוהו שזה עשו, שהוא שעיר. והכל בחכמה וברמאות כלפיו. למה, משום שכתוב "ועם עקש תתפתל", משום שהוא נחש רע, עקום הרוח, חכם להרע, מסטין למעלה ומסטין למטה. ולכן ישראל מקדימים ומתחכמים לו בחכמה, בעקמימות, כדי שלא יוכל להרע ולשלוט.

ולכן יעקב, שהוא בסוד האמונה, כל מעשיו כלפי עשו משום שלא נתן מקום לנחש ההוא לטמא את המקדש, ולא יקרב אליו ולא ישלוט בעולם. ועל כן לא הצטרך לאברהם להתנהג בעקמימות, ולא ליצחק, משום שעשו, שהוא הצד של הנחש ההוא, טרם שבא לעולם. אבל יעקב, שהוא בעל הבית, צריך לו לעמוד כנגד אותו הנחש שלא יתן לו כלל שליטה לטמא את בית המקדש של יעקב, ועל כן צריך ליעקב יותר מכל בני העולם, ולכן ישראל קדושים נבחרו לחלק גורלו של הקדוש ברוך הוא, שכתוב "כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו".

"ויגדלו הנערים", הצד של אברהם גרם להם להתגדל וזכותו סיעה להם, הוא היה מחנך אותם במצוות, שכתוב "כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו" וגו', לרבות יעקב ועשו. "ויגדלו הנערים ויהי עשו איש ידע ציד" וגו'. אמר רבי אלעזר, כל אחד ואחד נפרד לדרכו,

¹⁴¹ עמ"ש בפ' וירא דף קיד על שעיר דיוה"כ מה עניינו דעשו דאיהו סטרא דההוא חויא עד לא אתא לעלמא הרי זו תשובה אחת, תשובה שנית שיעקב מאריה דביתא משא"כ אברהם ויצחק (אור יקר).

¹⁴² כא ע"ב (הערת הזוהר), ועיי"ש במ"מ.

¹⁴³ כמו חבל שאחוז בשני דברים בימין ושמאל והוא יעקב חבל נחלתו וכן עד"א אחוז בחו"ג (בהגר"א בתז"ח כט ע"ג).

¹⁴⁴ ויגדלו הנערים סיטרא דאברהם כו', והוא כלל הגולגלתא חיוורתא סוד החסד העליון, והתהום תתאה, שבדעתו תהומות נבקעו [משלי ג], הוא הנוקבין של עשו (כתבי הגרמ"מ ביאורי הזהר דף צה). ובהכרח מתגדל ע"י המ"ם סוד התורה ופנימיותיה, וגם עכירת המים מתגדלים בסוד ויגדלו הנערים, וסטרא דאברהם, שהוא חסדו ית"ש, ג"כ שמתגדל, ואתי חסד ופריש גזעין (כתבי הגרמ"מ משקלוב - ליקוטים - דף שסט).

זהר פרישת תולדות

ו"יצא הראשון אדמוני" (שם כה) אמר רב כהנא הכבד הוא הראשון, והוא אדמוני למה הוא אדמוני על שבלוע את הדם תחלה רבי אליעזר אומר למה נקרא שמו ראשון על שהוא ראשון לבלוע הדם מכל המאכל והוא ראשון לדם אבל לא ליצירה (ובמאן) נוקים ורב יעבוד צעיר על שהוא רב וגדול בשעורו מן הלב והוא עובד ללב אמר רבי אבא למה אתא פרישתא דא אלא לאחזאה לבני עלמא דאף על גב דההיא שלימותא ליהוי בארעא ארחה וטבעיה דעלמא לא אשתני רבי ייסא אמר בא וראה הכבד הוא הצד ציד והוא צד בפיו והלב הוא החושב והוא יושב אהלים הדא הוא דכתיב ויזד יעקב נזיד חושב מחשבות נושא ונותן בתורה

ויזד יעקב נזיד (שם כט) רבי בא בשם רבי אחא אמר לעולם טבעו של עולם אינו משתנה בא וראה מה כתיב ויזד יעקב נזיד כמה דאת אמר (שמות יח יב) אשר זדו עליהם ותרגמום דחשיבו כלומר הלב חושב ומהרהר בתורה בידיעת בוראו מה כתיב (בראשית כה כט) ויבא עשו מן השדה והוא עיף הכבד שדרך טבעו לצאת ולצוד ציד בפיו לבלוע ואינו מוצא נקרא עיף והוא אומר ללב עד שאתה מהרהר בדברים אלו בדברי תורה הרהר באכילה ובשתיה לקיים גופך¹⁴⁶

הדא הוא דכתיב (שם ל) ויאמר עשו אל יעקב הלעיטני נא מן האדום האדום הזה כי כן דרכי לבלוע הדם ולשגר לשאר האברים כי עיף אנכי בלא אכילה ושתיה והלב אומר תן לי הראשון

"ויצא הראשון אדמוני". אמר רב כהנא, הכבד הוא הראשון, והוא אדמוני. למה הוא אדמוני, על שבלוע את הדם תחלה. רבי אליעזר אומר, למה נקרא שמו ראשון, על שהוא ראשון לבלוע הדם מכל המאכל, והוא ראשון לדם אבל לא ליצירה. ובמי נעמיד "ורב יעבד צעיר", על שהוא רב וגדול בשעורו מן הלב, והוא עובד ללב. אמר רבי אבא, למה באה הפרשה הזו, אלא להראות לבני העולם, שאף על גב שהשלמות ההיא תהיה בארץ, דרכו וטבעו של העולם לא ישתנה. רבי ייסא אמר, בא וראה, הכבד הוא הצד ציד, והוא צד בפיו, והלב הוא החושב, והוא "יושב אהלים". זהו שכתוב "ויזד יעקב נזיד", חושב מחשבות, נושא ונותן בתורה.

"ויזד יעקב נזיד". רבי בא בשם רבי אחא אמר, לעולם טבעו של עולם אינו משתנה. בא וראה, מה כתיב, "ויזד יעקב נזיד", כמו שנאמר "אשר זדו עליהם", ותרגמום שחשבו, כלומר, הלב חושב ומהרהר בתורה בידיעת בוראו. מה כתוב, "ויבא עשו מן השדה והוא עיף", הכבד שדרך טבעו לצאת ולצוד ציד בפיו לבלוע ואינו מוצא, נקרא עיף, והוא אומר ללב, עד שאתה מהרהר בדברים אלו בדברי תורה, הרהר באכילה ובשתיה לקיים גופך.

זהו שכתוב "ויאמר עשו אל יעקב הלעיטני נא מן האדום האדום הזה", כי כן דרכי לבלוע הדם ולשגר לשאר האברים, "כי עיף אנכי" בלא אכילה ושתיה. והלב

¹⁴⁵ ג' שרשי כלים אלו, החיצון שבכולם נמשך חיותו מן הכבד ע"י ורידי הכבד, שבהם שולח המזון שהוא הדם אל אותו החיצון. והכלי אמצעי נמשך חיותו מן הלב ע"י עורקים הדופקים הנמשכין מן הלב, שבהם שולח (המזון) החיות הרוחני כעין רוח דק וזך, והוא בחי' דם חומרי ג'כ, אלא שחזר ונזדכך בלב, כנודע כי הכבד שולח דם הממשי אל כל אבר ואבר, והיותר מובחר שולח אל הלב, ואז הלב חוזר ומזככו (פעם ב') ונעשה בו בחי' (דם) רוחניות זך, ומשלחו אל כלי האמצעי אשר בכל אבר ואבר. ואח"כ הלב שולח (דם) רוחניות היותר זך אל המוח, ושם חוזר ומזדכך פעם ג', ואז שולחו המוח אל הכלי הפנימי של האבר דרך גידין הנמשכין מן המוח כנודע, ואותו הרוחניות הזך נקרא כח ההרגשה (ע"ח שער המוחין ה). מח לב וכבד הם מלכים על הראש בטן וגויה, מקום הכבד הוא תיכף למטה מן הפרסה המפסיק באמצע ששם היה הצמצום וסילוק האורות למעלה, ואין שם כחות עליונות לפי מה שהוא אדם אלא בסוד נפש בהמ"ה לבד (פת"ש ז"א יח).

¹⁴⁶ ויזד יעקב נזיד, שהם המחשבות שחושב לעולם האיך יעבוד את אלהיו. ומלת נזיד הוא לשון מחשבה, מלשון אשר זדו עליהם כתרגומו, זה לעולם חושב מחשבות ומסגף את עצמו כדי להשיג חיי העה"ב, ובין כה וכה יצה"ר נכנע, כיון שרואה אדם מחזר אחר העה"ב. וז"ש ויבא עשו, שהוא היצה"ר, מן השדה שהם תענוגי העה"ז, והוא עיף ממחשבותיו של היצה"ט (ספר הליקוטים - פרישת שמות).

זהר פרישת תולדות

והמובחר מכל מה שתבלע¹⁴⁷ תן לי בכורתך
הדא הוא דכתיב (שם לא) מכרה כיום את
בכורתך לי קונמיתא¹⁴⁸ דתאיבא עד שהלב
מהרהר וחושב במאכל (ו) בולע הכבד
<ד>אלמלי ההוא כסופא והרהורא דלבא
במאכל לא יוכלו הכבד והאברים לבלוע

קלט/א

זהר

דא לסטרא דמהימנותא ודא לסטרא דעבודה
זרה וכן הוה במעוי דרבקה דתמן כל חד אזיל
לסטריה דכד איהי אשתדלת בעובדין דכשרן או
עברת סמיך לאתר טב למעבד פקודי דאורייתא
הוה יעקב חדי ודחיק לנפקא וכד הוות אזלא
סמיך לאתר עבודה זרה ההוא רשע בטש לנפקא
ואוקמוה ובגין כך כד אתבריא ונפקו לעלמא
כל חד אתפרש ואזיל ואתמשך בדוכתיה
דאתחזי ליה ועל דא (בראשית כה כז) ויגדלו
הנערים ויהי עשו איש יודע ציד וגו'

ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו (שם כח)
הא אוקמוה [כמה] (במה) דכתיב (שם כז) איש
יודע ציד (איש שדה מאי) [וכתיב התם (שם י ט)
הוא היה גבור ציד] איש שדה לקפחא לון לבני
נשא ולקטלא לון ואיהו אמר דעביד צלותא
וצייד ליה בפומיה איש שדה בגין דחולק ערביה
לאו איהי בישובא אלא באתר חרוב במדברא
בחקלא ועל דא איש שדה

ואי תימא היך לא ידע יצחק כל עובדוי בישין
דעשו והא שכינתא הוה עמיה דאי לא שריא
עמיה שכינתא היך יכיל לברכא ליה ליעקב
בשעתא דברכיה אלא ודאי שכינתא הוה דיירא
עמיה בביתא ודיירא עמיה תדיר אבל לא
אודעא ליה בגין דיתברך יעקב בלא <דעתיה>
(בדעתא) אלא בדעתיה דקב"ה והכי אצטריך
ובהיא שעתא דעאל יעקב קמי אבוהי עאלת
עמיה שכינתא וכדין חמא בדעתוי יצחק דאתחזי

אומר, תן לי הראשון והמובחר מכל מה
שתבלע, תן לי בכורתך. זהו שכתוב "מכרה
כיום את בכורתך לי". כח התאוה. עד
שהלב מהרהר וחושב במאכל, הכבד בולע.
שאלמלא אותו תשוקה והרהור של הלב
במאכל, הכבד והאברים לא יכלו לבלוע.

זה לצד האמונה, וזה לצד של עבודה
זרה. וכן היה במעיים של רבקה, ששם כל
אחד הלך לצדו, שכאשר היא השתדלה
במעשים כשרים, או שעברה סמוך למקום
טוב לעשות את מצוות התורה, היה יעקב
שמח ודוחק לצאת. וכשהיתה הולכת סמוך
למקום של עבודה זרה, אותו הרשע הכה
לצאת, ובארוהו. ולכן, כשנבראו ויצאו
לעולם, כל אחד נפרד והלך ונמשך למקומו
שראו לו. ועל כן "ויגדלו הנערים ויהי עשו
איש ידע ציד" וגו'.

"ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו". הרי
פרשוהו, שכתוב "איש יודע ציד איש
שדה", וכתוב שם "הוא היה גיבור ציד".
(מה) "איש שדה", לקפח את בני האדם
ולהרוג אותם. והוא אמר שעשה תפילה,
וצד אותו בפיו. "איש שדה", משום שחלק
גורלו אינו בישוב אלא במקום חרב,
במדבר, בשדה, ועל זה "איש שדה".

ואם תאמר, איך יצחק לא ידע את כל
מעשיו הרעים של עשו, והרי השכינה
היתה עמו, שאם לא שרתה עמו שכינה,
איך יכל לברך את יעקב בשעה שברך אותו.
אלא ודאי ששכינה היתה דרה עמו בבית
ודרה עמו תמיד, אבל לא הודיעה לו, כדי
שיתברך יעקב בלי דעתו, אלא בדעתו של
הקדוש ברוך הוא, וכך צריך, ובשעה ההיא
שנכנס יעקב לפני אביו, נכנסה עמו שכינה,
ואז ראה יצחק בדעתו שראוי לברכה
ויתברך מדעת השכינה.

¹⁴⁷ עי 'תיקו'ז נט ע"א: השטן איהו סמא"ל שלטנותא דיליה בכבד דעליה אתמר (בראשית לו א) עשו
הוא אדום ערקין דכבדא חיילין ומשריין דיליה וכבד נטיל כל לכלוכין וחובין דערקין הה"ד (ויקרא טז כב)
ונשא השעיר עליו את כל עונותם אל ארץ גזרה עונות תם דההוא איש תם אל ארץ גזירה אתר דגזרת
עירין. בהגר"א: עי' במדרש הנעלם פ' תולדות וכו' ולכן ביה"כ וענייתם כו', לית ליה רשו לאסטוני, דהיום
לאו דיליה הוא, ולית ליה חולקא בישראל.

¹⁴⁸ פירוש כח המתאוה ומושך המאכל לאצטומכא והלב יש לו כסופא חמדה ותאוה להרהר באכילה.
הרש"ב (נ"א).

זהר פרישת תולדות

לברכא ויתבריך מדעתא דשכינתא

תא חזי¹⁴⁹ >נ"א זמנא חדא הוה יתיב רבי שמעון ושאר חברייהא עאל קמיה רבי אלעזר בריה אמרו ליה לרבי שמעון מלתא רבתא בעינן למבעי קמך בעניינא דיעקב ועשו איך לא בעא יעקב למיהב לעשו תבשיל דטלופחין עד דזבין ליה בכירותא דיליה ועוד דאמר עשו ליצחק אבוהי ויעקבני זה פעמים (בראשית כז לו) אמר לון בהדין שעתא אתון חייבים לקבלא מלקות דהאמנתון לפתגמי דעשו ושקרתון לפתגמי דיעקב דהא קרא אסחד עליה (בראשית כה כז) ויעקב איש תם ותו כתיב (מיכה ז כ) תתן אמת ליעקב אלא כך הוא ענייניה דיעקב עם עשו בגין דעשו הוה סני לבכירותא בקדמיתא והוה בעי מניה דיעקב דלסבה ליה אפילו בלא כסף הדא הוא דכתיב (בראשית כה לד) ויאכל וישת ויקם וילך ויבז עשו את הבכורה

ויזד יעקב נזיד ויבא עשו מן השדה והוא עיף (שם כט) אמר רבי אלעזר ויזד יעקב הא אוקמוה דהא בנין אבלותא דאברהם הוה אבל ויזד יצחק נזיד מבעי ליה אלא ויזד יעקב נזיד דאיהו הוה ידע עקרא

מדרש הנעלם

דאמר רבי יוסי כן דרך העבדים שאינם אוכלים עד שהאדון אוכל אמר רבי יוסי כתיב לאחר כן (בראשית כה לד) ויעקב נתן לעשו לחם ונזיד עדשים מהו עדשים סגלגלין כגלגלתא וגלגלא סביב בעלמא כלומר דלא אתנשי מארחיה כך הוא בר נש בהווא זמנא אף על גב דכל ההוא טיבו ויקר ושלמותא ליהוי ארחיה דעלמא למיכל ולמשתי לא יתנשי

מתניתין תנן ארבע רוחות העולם מנשבן ועתיד קודשא בריך הוא להתעורר רוח אחד לקיים הגוף שיהא כלול מד' רוחות הדא הוא דכתיב (יחזקאל לו ט) מארבע רוחות באי הרוח בארבע לא כתיב אלא מארבע רוחות העולם שיהא כלול מארבעתם ותאנא אותו הרוח הוא רוח המוליד הוא הרוח האוכל ושותה ואין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכויות בלבד, ואין בין עולם הזה לתחיית המתים אלא

בא וראה (פעם אחת רבי שמעון היה יושב ושאר החברים. ונכנס לפניו רבי אלעזר בנו. אמרו לרבי שמעון, דבר גדול רצינו לבקש לפניך בעניינים של יעקב ועשו. איך לא רצה יעקב לתת לעשו תבשיל עדשים עד שמכר לו את בכורתו. ועוד, שעשו אמר ליצחק אביו, "ויעקבני זה פעמיים". אמר להם, בשעה הזאת אתם חייבים לקבל מלקות, שהאמנתם לדברי עשו ושקרתם לדברי יעקב, שהרי הכתוב מעיד עליו "ויעקב איש תם", ועוד כתוב "תתן אמת ליעקב". אלא כך הוא ענינו של יעקב עם עשו, משום שעשו היה שונא את הבכורה בראשונה, והיה מבקש מיעקב שיקח אותה ממנו אפילו בלי כסף. זהו שכתוב "ויאכל וישת ויקם וילך ויבז עשו את הבכורה").

"ויזד יעקב נזיד ויבא עשו מן השדה והוא עיף". אמר רבי אלעזר, "ויזד יעקב", הנה פרשוה, שהרי בשביל האבל של אברהם זה היה, אבל ויזד יצחק היה צריך לכתוב, אלא "ויזד יעקב נזיד", שהוא היה יודע את השורש

שאמר רבי יוסי, כן דרך העבדים, שאינם אוכלים עד שהאדון אוכל. אמר רבי יוסי, כתוב לאחר כן, "ויעקב נתן לעשו לחם ונזיד עדשים", מה זה עדשים, מגולגלים כגולגולת, והגלגל סובב בעולם, כלומר שלא נשכח מדרכו. כך הוא בן אדם, באותו זמן, אף על גב שכל אותו חסד וכבוד ושלמות יהיו, דרכו של העולם לאכול ולשתות לא ישתכח.

משנה: שנינו, ארבע רוחות העולם מנשבנות, ועתיד הקדוש ברוך הוא לעורר רוח אחד לקיים הגוף שיהיה כלול מארבע רוחות. זהו שכתוב "מארבע רוחות באי הרוח". בארבע לא כתוב אלא מארבע רוחות העולם, שיהא כלול מארבעתם. ולמדנו, אותו הרוח הוא רוח המוליד, הוא הרוח האוכל ושותה, ואין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכויות בלבד, ואין בין עולם הזה לתחיית המתים אלא

¹⁴⁹@נראה לשים את הסוגר לפני הת"ח*##

זהר פרישת תולדות

נקיות והשגת ידיעה.

בלבד ואין בין עולם הזה לתחיית המתים אלא נקיות והשגת ידיעה

רב נחמן אמר ואריכות ימים¹⁵⁰ אמר רב יוסף וכי ימות המשיח ותחיית המתים לאו חד הוא אמר ליה לא דתנן בית המקדש קודם לקבוץ גלויות קבוץ גלויות לתחיית המתים הוא אחרון שבכלם מנא לן דכתיב¹⁵¹ (תהלים קמז ב) בונה ירושלים יהוה נדחי ישראל יכנס הרופא לשבורי לב ומחבש לעצבותם זו היא תחיית המתים שהיא הרפואה לשבורי לב על מתייהם בונה ירושלים תחלה ואחריו ישראל יכנס והרופא לשבורי לב אחרון על הכל

תנן ארבעים שנה קודם הקבוץ גלויות לתחיית המתים¹⁵² כדאמרינן (בראשית כה ב) ויהי יצחק בן ארבעים שנה האי ארבעים שנה מאי עבדיתייהו אמר רב כהנא אמר רבי ברוקא מקבוץ גלויות עד תחיית המתים כמה צרות כמה מלחמות יתעוררו על ישראל ואשרי הנמלט

מהם דכתיב

קלט/ב

זהר

דיליה בההוא סטרא דאתרבק ביה ובגין כך עבד תבשילין סומקין עדשים תבשיל סומקא [דתבשילא] (ותבשילא) דא [מתבר חילא ותוקפא דדמא סומקא בגין לתברא תוקפיה וחיליה]¹⁵³ ובגין כך עבד ליה בחכמתא כההוא

רב נחמן אמר, ואריכות ימים. אמר רב יוסף, וכי ימות המשיח ותחיית המתים אינם אחד. אמר לו, לא, ששנינו, בית המקדש קודם לקבוץ גלויות, קבוץ גלויות קודם לתחיית המתים, ותחיית המתים האחרון שבכולם. מנין לנו, שכתוב "בונה ירושלים ה' נדחי ישראל יכנס". "הרופא לשבורי לב ומחבש לעצבותם", זו היא תחיית המתים שהיא הרפואה לשבורי לב על מתייהם. "בונה ירושלים" תחלה, ואחריו "נדחי ישראל יכנס", "והרופא לשבורי לב" אחרון על הכל.

שנינו, ארבעים שנה קודם קבוץ גלויות לתחיית המתים, כמו שאמרנו "ויהי יצחק בן ארבעים שנה". ארבעים השנה הללו מה מעשיהם. אמר רב כהנא אמר רבי ברוקא, מקבוץ גלויות עד תחיית המתים כמה צרות, כמה מלחמות יתעוררו על ישראל, ואשרי הנמלט מהם, שכתוב

שלו באותו צד שנדבק בו, לכן עשה תבשילים אדומים עדשים תבשיל אדום, שהתבשיל הזה שובר את הכח והחוזק של הדם האדום כדי לשבור את חזקו וכחו, ולכן עשה לו בחכמה כמו אותו הצבע האדום. ועל התבשיל ההוא נמכר לו לעבד

¹⁵⁰ עי' לעיל קטז ע"ד ולא יטעמו עוד כו' וכן שם קיד ע"ש (לש"ו).

¹⁵¹ קלד ע"א (הערת הזוהר).

¹⁵² עי' ספר הדע"ה ח"ב דרוש ד' ענף טז סימן ה' [סט ע"ג] (לש"ו) טעם היותו מ' שנה הוא מאחר שיש ב' בנים וב' בנות העומדים במדרגת קלי' נוגה, וכל א' מהם נתקן בי' שנים. וקיבוץ גלויות זה הוא גופא ביאת משיח (כללים ח"ב קלט ע"א). החומר של העולם יתחלף רק לאחר תחיית המתים (דע"ה ח"ב נז ע"ד).
¹⁵³ הענין הוא כי לפי מה שהיה עולה על הדעת כי בהשפעת החיצונים חלקם יגברו ויהיה להם אחיזה בקדושה וגבורה ומפני זה נסה יעקב בסוד התבשיל הזה שהוא אדום, תבשיל ודאי של עשו. כמו ששני שחקים שוחקים מן לצדיקים, שהם יסוד ומלכות, ומבשלים הזרע העליון. כן יש בחינה שבה מתבשל תבשיל לחיצונים, כי שמרי הקדרה נתונים להם האדום והשחור שסרה נחשתה. ובהיות השמרים האלו האדומים, ניתן לחיצונים, אדרבה הם פורשים מן הקדושה. ולזה נמצא בתבשיל הזה ב' מדות הפכיות, הא' אדום, והב' מתבר חילא ותוקפא דדמא מטעם זה, כי בהנתן להם חלק זה, הם נבדלים בחלקם, ואין להם אחיזה בתבשיל הקדוש. וזהו סוד ע' פרי החג שהיו ישראל מקריבים נותנים לע' שרים חלקם מהתבשיל העליון, ובזה מכניעים כחם, שלא ישלטו על ישראל ונבדלים מהקדושה. וע"ד זה נסה יעקב בערמה שהיה תבשיל אדום, ובראות עשו ושרו תבשיל מדתו, חשב להתגבר חילו ולהתחזק, ולפיכך אמר הלעיטני נא מן האדום כמדתו, ולא ידע כי אדרבה מכניע כח השר. והיינו ממש סוד שעיר עזאזל, שחשב סמאל היות לו לכבוד, ואדרבה מכניע כחו, ומתהפך לעבד. וזהו סוד ונשא השעיר עליו את כל עונותם וכו', וז"ש בההיא שעתא ידע יעקב סוד זה, כי אדרבה במקום שנראה שהיא תגבורת לו, הוא הכנעה אליו וביטול כחו, מהטעם שפי', והיינו ענין התוספתא, כי אם היות כל עניינינו אדומים מפלתו הוא בסוד האדום כדמסיק (אור יקר).

זהר פרשת תולדות

גוונא סומקא ועל ההוא תבשילא אזדבן ליה לעבדא זובין בכירותיה ליעקב ובההיא שעתא ידע יעקב דבגין שעיר חד דיקרבון ישראל לגבי דרגא דיליה יתהפך לעבדא לבנוי ולא יקמרג לון ובכלא אזל יעקב לגביה דעשו בחכמה בגין ההוא דרגא חכים דעשו ולא יכיל לשלמאה ואתכפיא ולא אסתאב (ביה)¹⁵⁴ ביתיה ואיהו יגין עליה

<חסר¹⁵⁵ ומצאנו בס"א וז"ל ויאמר עשו אל יעקב הלעיטני נא מן האדום האדום הזה (בראשית כה ל) אמאי כתיב תרי זמני האדום אלא בגין דכל מה דאית ביה אדום כמה דאת אמר (שם כה) ויצא הראשון אדמוני ותבשילו אדום דכתיב (שם ל) מן האדום האדום הזה וארעא דיליה אדומה דכתיב (שם לב ד) ארעה שעיר שדה אדום וגוברין דיליה אדומין דכתיב (שם לו מג) הוא עשו אבי אדום ומאן דזמין לאתפרעא מניה אדום דכתיב (שיר ה י) דודי צה ואדום ולבושיה אדום דכתיב (ישעיה סג ב) מדוע אדום ללבושך וכתיב (שם א) מי זה בא מאדום>

א"ר יהודה וכן בלבן אתחזי הכי בגין דהא איהו הרשא הוה כמה דכתיב (בראשית ל כז) נחשתי ויברכני יהו"ה בגללך ואף על גב דיעקב אקרי גבר שלים <בגין כך הוה שלים> עם מאן דאצטריך ליה למיהך עמיה ברחמי הוה אזיל ועם מאן דאצטריך למיהך עמיה בדינא קשיא ובעקימו הוה אזיל בגין דתרי הולקי הוו ביה¹⁵⁶ ועליה כתיב (תהלים יח כז) עם חסיד תתחסד ועם עקש תתפתל עם חסיד בסטרא דחס"ד ועם עקש בסטרא דדינא קשיא כלא כדקא יאות

ויהי רעב בארץ מלבד הרעב הראשון וגו' (בראשית כו א) רבי יהודה פתח ואמר (תהלים יא ה) יהו"ה צדיק יבחן ורשע ואוהב חמס שנאה נפשו¹⁵⁷ כמה עובדוי דקב"ה מתתקנן¹⁵⁸ וכל מה

ומכר בכורתו ליעקב, ובשעה ההיא ידע יעקב, שבשביל שעיר אחד שיקריבו ישראל לדרגה שלו, יתהפך לעבד לבנוי ולא יקטרג להם. ובכל הלך יעקב עם עשו בחכמה, משום אותה הדרגה של עשו החכם, ולא יכל לשלוט, ונכנע ולא נטמא (בו) ביתו, והוא יגן עליו.

"ויאמר עשו אל יעקב הלעיטני נא מן האדום האדום הזה". למה כתוב פעמיים האדום, אלא משום שכל מה שיש בו, אדום, כמו שנאמר "ויצא הראשון אדמוני". ותבשילו אדום, שכתוב "מן האדום האדום הזה". וארצו אדומה, שכתוב "ארצה שעיר שדה אדום". ואנשיו אדומים, שכתוב "הוא עשו אבי אדום". ומי שעתיד להיפרע ממנו אדום, שכתוב "דודי צח ואדום". ולבושו אדום, שכתוב "מדוע אדום ללבושך", וכתוב "מי זה בא מאדום".

אמר רבי יהודה, וכן בלבן נראה כך, משום שהרי הוא היה מכשף, ככתוב "נחשתי ויברכני ה' בגללך". ואף על גב שיעקב נקרא איש שלם, לכן היה שלם, עם מי שהצטרך לו ללכת עמו ברחמים היה הולך, ועם מי שהצטרך לו ללכת עמו בדין קשה ובעקמימות היה הולך, משום ששני חלקים היו בו, ועליו כתוב "עם חסיד תתחסד ועם עקש תתפתל". עם חסיד בצד החסד, ועם העקש בצד של הדין הקשה, הכל כראוי.

"ויהי רעב בארץ מלבד הרעב הראשון" וגו'. רבי יהודה פתח ואמר, "ה' צדיק יבחן ורשע ואוהב חמס שנאה נפשו". כמה מעשי הקדוש ברוך הוא מתוקנים, וכל מה

¹⁵⁴ נמחק כהגהות הגר"א.

¹⁵⁵ עי' אור יקר ש"ה סי' ג שזה תוספתא. נדפס בצידו כאן חסר וכתב אמור"ר הגאון ז"ל ותמצא בז"ח כג ע"ב (הגהות הגר"א).

¹⁵⁶ הת"ת קו האמצעי כולל חו"ג ויעקב מרכבה אליו (אור יקר). קמו ע"א (הערת הזוהר).

¹⁵⁷ ר"ת נחש (הערת הזוהר).

זהר פרישת תולדות

דאיהו עביד כלא על דינא וקשוט¹⁵⁹ כמה דכתיב (דברים לב ד) הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא תא חזי לא דן קב"ה לאדם קדמאה עד דפקיד ליה לתועלתיה דלא יסמי לביה ורעותיה¹⁶⁰ לארח אחרא בגין דלא יסתאב ואיהו לא אסתמר ועבר על פקודא דמאריה¹⁶¹ ולבתר כן דן ליה דינא

מדרש הנעלם

(דניאל יב א) ובעת ההיא ימלט עמך כל

הנמצא כתוב בספר

רבי יהודה אמר מהכא (שם י) יתבררו ויתלבנו ויצרפו רבים רבי יצחק אמר מהכא (זכריה יג ט) וצרפתים כצורף את הכסף ובחנתים כבחון את הזהב. ובאותם הימים יהיו ימים אשר יאמרו אין לי בהם חפץ ומשעה שיעברו הצרות עד תחיית המתים ארבעים שנה. רב הונא אמר, בא וראה, "כי ארבעים שנה הלכו בני ישראל במדבר וגו' אשר לא שמעו בקול ה'", כדוגמא זו (הגוף) כאן. אמר רב יוסף, כל אלו אמרו דבר אחד. ולסוף ארבעים שנה, שהצרות יעברו והרשעים יכלו, יחיו המתים שוכני עפר. למה, משום שכתוב "לא תקום פעמים צרה", ודי להם במה שעברו. ומזמן תחיית המתים יתישב העולם בישובו. זהו שכתוב "ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד".

יהו"ה אחד ושמו אחד

רבי אלעזר בן ערך היה יתיב והוה קא מצטער בנפשו טפי עאל לקמיה רבי יהושע אמר ליה חזו >נהירו דבוצינא דעלמא למה חשוכן אמר ליה חזו >ודחילו סגי עאל בי דהא אנא חמי מה דאתערו חברנא מארי מתניתא

שהוא עושה, הכל על הדין והאמת, ככתוב "הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא". בא וראה, לא דן הקדוש ברוך הוא את אדם הראשון עד שצוה אותו לתועלתו שלא יסטה לבו ורצונו לדרך אחרת כדי שלא יטמא. והוא לא נשמר, ועבר על מצות אדונו, ואחר כן דן אותו בדין.

"בעת ההיא ימלט עמך כל הנמצא כתוב בספר".

רבי יהודה אמר מכאן, "יתבררו ויתלבנו ויצרפו רבים". רבי יצחק אמר מכאן, "וצרפתים כצורף את הכסף ובחנתים כבחון את הזהב". ובאותם הימים יהיו ימים אשר יאמרו אין לי בהם חפץ. ומשעה שיעברו הצרות עד תחיית המתים ארבעים שנה. רב הונא אמר, בא וראה, "כי ארבעים שנה הלכו בני ישראל במדבר וגו' אשר לא שמעו בקול ה'", כדוגמא זו (הגוף) כאן. אמר רב יוסף, כל אלו אמרו דבר אחד. ולסוף ארבעים שנה, שהצרות יעברו והרשעים יכלו, יחיו המתים שוכני עפר. למה, משום שכתוב "לא תקום פעמים צרה", ודי להם במה שעברו. ומזמן תחיית המתים יתישב העולם בישובו. זהו שכתוב "ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד".

רבי אלעזר בן ערך היה יושב, והיה מצטער בנפשו מאד. נכנס לפניו רבי יהושע. אמר לו, מראה האור של נר העולם למה חשוכים. אמר לו, מראה ופחד רב נכנס בי, שהרי אני רואה מה שהתעוררו חברינו בעלי הברייתא, ששורה עליהם רוח

¹⁵⁸ כוונת הקדמה זו להודיע שכל אשר יעשה ה', שהוא הז"א, הכל מיוסד על מדת הרחמים, אעפ"י שתהיה הוראה לדין וגבורה, וכגון יסורי הצדיקים שיפרש אחר כך בפסוק שפתח, ה' צדיק יבחן, ולכן הקדים ואמר דעובדוי דקב"ה מתתקנן, שכל מדותיו רחמים חו"ג מיוחדים, מה שאין כן כשהעולם מתנהג בדרכי רחל לבדה שהיא צדק ודין מפחיד, וז"ש "וכל מה דאיהו עביד" וכו', ירצה להיות שמדותיו מתוקנות, לכן כל מה שהוא דוקא עושה הוא דין ואמת, כלומר לקיים העולם ולטובת הבריות ולא לעונש בתוקף וגבורות בצדק שיש בה דינים חזקים לאוקיד עלמא בשלהובוי. אבל הזעיר גבורותיו (ממותקות) [מתוקנות] וזהו הצור תמים פעלו, צור סודו זעיר וכו', וזהו כל דרכיו משפט, אין בכל מדותיו דין גמור אלא משפ"ט שהוא המעמיד ארץ (רמ"ז).

¹⁵⁹ דינא מצד המלכות, וקשוט מצד הת"ת והיינו דין האמת, והיינו תמים פעלו מצד המלכות כי כל דרכיו משפט מצד הת"ת (אור יקר).

¹⁶⁰ כדקא חזי ליה לפי עונו (אור יקר).

¹⁶¹ עי' לעיל נב ע"א ומש"כ שם בשם הדע"ה.

זהר פרשת תולדות

דשראת עליהו רוח קדישין וההוא דאתערו דבשתיאי יהא פורקנא שפיר אבל אנא חמי אורכא יתירא על אינון דיירי עפרא דבאלף שתיאי לזמן (שמות י א) ארבע מאות ותמניא [שנין] (שתיין) מניה יהיו קיימין כל דיירי עפרא בקיימיהון ובניני כך אתערו חבירנא על פסוקא דקרא לון בני ח"ת ח"ת דיתערו לון ח"ת שנה והיינו דכתיב (ויקרא כה יג) בשנת היובל הזאת תשובו איש אל אחוזתו ושמונה, "תשובו איש חמשת אלפים וארבע מאות ותמניא תשובו איש אל אחוזתו (ו) אל נשמתו שהיא אחוזתו ונחלתו (עוד) אמר רבי יהושע לא תקשי לך האי דהא תנינן שלש כתות הן של צדיקים גמורים ושל רשעים גמורים ושל בינונים

של קדושים, וההוא שהעירו שבששי יהיה גאולה, יפה. אבל אני רואה אריכות יתר על אותם שוכני עפר, שבאלף הששי לזמן ארבע מאות ושמונה שנים ממנו, יהיו עומדים כל שוכני עפר בקיומם. ולכן העירו חברינו על הפסוק שקרא להם בני חת, ח"ת, שיתעוררו לח"ת שנה, והיינו שכתוב "בשנת היובל הזאת תשובו איש אל אחוזתו". כששתלם הזאת, שהוא חמשת אלפים וארבע מאות ושמונה, "תשובו איש אל אחוזתו", אל נשמתו, שהיא אחוזתו ונחלתו.

(עוד) אמר רבי יהושע, שזה לא יהיה לך קשה, שהרי שנינו, שלש כתות הן, של צדיקים גמורים, ושל רשעים גמורים, ושל בינונים.

קמ/א

זהר

ועם כל דא לא דן ליה¹⁶² בדקא חזי ליה ואוריך עמיה רוגזיה ואתקיים יומא חד¹⁶³ דאיהו אלף שנין בר אינון שבעים שנים דמסר ליה לדוד מלכא דלא הוו ליה מגרמיה כלום

כגוונא דא לא דן ליה לבר נש כעובדוי בישין דאיהו עביד תדיר דאי הכי לא יכיל עלמא לאתקיימא אלא קודשא בריך הוא אריך רוגזיה עם צדיקא ועם רשיעא¹⁶⁴ >יתיר מצדיקא< עם רשיעא בגין דיתובון בתויבתא שלימתא דיתקיימון בהאי עלמא ובעלמא דאתי כמה דכתיב (יחזקאל לג יא) חי אני נאם יהוה וגו' אם אחפץ וגו' כי אם בשוב רשע מדרכו וחיה וחיה בעלמא דין וחיה בעלמא דאתי ועל דא אוריך רוגזיה לון תדיר או בגין דיפוק¹⁶⁵ מנהון גזעא

ועם כל זה לא דן אותו כראוי לו, והאריך עמו את רוגזו והתקיים יום אחד שהוא אלף שנים, פרט לאותם שבעים שנים שמסר לדוד המלך, שלא היה לו מעצמו כלום.

כדוגמא זו, אינו דן את האדם כמעשיו הרעים שהוא עושה תמיד, שאם כך לא יכול העולם להתקיים, אלא הקדוש ברוך הוא מאריך רוגזו עם צדיקים, ועם רשעים יותר מהצדיקים. עם הרשעים כדי שישובו בתשובה שלימה, שיתקיימו בעולם הזה ובעולם הבא, ככתוב "חי אני נאם ה' וגו' אם אחפץ וגו' כי אם בשוב רשע מדרכו וחיה". וחיה בעולם הזה וחיה בעולם הבא. ועל כן מאריך להם את רוגזו תמיד, או כדי שיצא מהם גזע טוב בעולם כמו שהוציא את אברהם מתרח, שהוא גזע טוב ושורש

¹⁶² כי יום שנברא בו אדם הראשון ראש השנה היה ומן הדין היה שיעמיד העולם כולו לפניו לדין על כל ענייניו מה שיהיה משפט כל יצורי עולם, והקב"ה כדי לזכותו עכב דינו עד שיצוה אותה המצוה כדי שישמור אותה ויעמידהו לדין ויזכהו על היותו רובא זכיות והוא לא כן עשה ונמצא בעת הדין רובא עונות, והמצוה היה "שלא יסטי לביה וכו'", שלא ימשך אחר הערלה כדי שלא יחרב עמה (אור יקר).

¹⁶³ עם היות שהקב"ה גזר כי ביום וכו' ואפשר בבקר או בחצות ועל"ז נתקיים כל היום כי פי' הקב"ה דבריו ברחמים כל מה שאפשר ובזולת זה פירשו יומו של הקב"ה אלף שנה (אור יקר).

¹⁶⁴ היינו צדיקים שגלוי לפניו שאם יכם על עונם ירפו ידיהם מעבודתם והשתא ניחא אמרו לקמיה אבל קב"ה מדקדק וכו' (אור יקר).

¹⁶⁵ תימה ויצא הצדיק ההוא ע"י אחר צדיק כמוהו ואפשר לפרשו על א' מב' פנים או שהיה נמשך מסוד שלשלת הקדושה מאבות לבנים כענין חזקיהו מאחז ומנשה מחזקיהו שהוא שלשלת המלכות ואותם הנשמות משתלשלות על ידי ואי אפשר ע"י זולתם או מפני שגלוי לפניו עיקר טוהר מחשבת הרשע הזה בעת ההולדה היא מפני התנוצצות נשמתו בו בשעה ההיא עד שזוכה לשיתוף הנשמה הטהורה ההיא וזה זכות יספיקהו להחיותו בזה וע"י הבא ההוא (אור יקר).

זהר פרישת תולדות

טבא בעלמא כמה דאפיק אברהם מתרח דאיהו
גזעא טבא ושרשא וחולקא טבא לעלמא
אבל קודשא בריך הוא מדקדק עם צדיקיא
תדיר בכל עובדין דאינון עבדין בגין דידע דלא
יסטון לימינא ולשמאלא ובגין כך אבחיין לון לאו
בגיניה דהא איהו ידע יצרא ותוקפא
דמהימנותא דלהון אלא בגין לארמא רישיהון
<בגינייהו> (בינייהו)

כגוונא דא עבד ליה לאברהם דכתיב
(בראשית כב א) והאלהים נסה את אברהם
מאי נסה הרמת נס כמה דאת אמר (ישעיה סב י)
הרימו נס (ירמיה דו ו) שאו נס ארים דגלא דיליה
בכל עלמא ואף על גב דהא אתמר¹⁶⁶ בגין [דא]
(ד)קודשא בריך הוא [אמר רבי יוסי] ארים דגלא
דאברהם בעיניהון דכלא הדא הוא דכתיב נסה
את אברהם אוף הכי קב"ה בגין לארמא דגלא
דצדיקיא איהו בחין לון לארמא רישייהו בכל
עלמא

צדיק יבחן (תהלים יא ה) מאי טעמא אמר
רבי שמעון¹⁶⁷ בגין דקודשא בריך הוא כד
אתרעי בהו בצדיקיא מה כתיב (ישעיה נג י)
ויהו"ה חפץ דכאו החלי ואוקמוה אבל בגין
דרעותא דקודשא בריך הוא לא אתרעי אלא
בנשמתא אבל בגופא לא דהא נשמתא איהו
דמיא לנשמתא¹⁶⁸ <דלעילא> וגופא לאו איהו
חזי לאתאחדא לעילא ואף על גב דדיוקנא
דגופא ברזא עלאה¹⁶⁹
מדרש הנעלם

צדיקים גמורים יקומו בקימה <של מתי>
(שלמתי) ארץ ישראל מהיום כמה שנים שהם
קודמים בתחלה בשנת הארבעים של קבוץ

וחלק טוב לעולם.

אבל הקדוש ברוך הוא מדקדק עם
הצדיקים תמיד בכל המעשים שהם עושים,
משום שהוא יודע שלא יסטו ימינה
ושמאלה, ולכן בוחן אותם לא בשבילו,
שהרי הוא יודע את היצר וכח האמונה
שלהם, אלא כדי להרים ראשם בשבילם.

כדוגמא זו עשה לו לאברהם, שכתוב
"והאלהים נסה את אברהם". מה זה "נסה",
הרמת נס, כמו שנאמר "הרימו נס", "שאו
נס", הרים דגלו בכל העולם. ואף על גב
שזה נתבאר, בשביל זה הקדוש ברוך הוא
הרים את דגלו של אברהם בעיני כולם. זהו
שכתוב "נסה את אברהם". כמו כן כאן
הקדוש ברוך הוא, כדי להרים את דגל
הצדיקים, הוא בוחן אותם להרים את
ראשם בכל העולם.

"צדיק יבחן". ולמה, אמר רבי שמעון,
משום שהקדוש ברוך הוא, כשרוצה
בצדיקים, מה כתוב, "וה' חפץ דכאו החלי",
ובארוהו. אבל משום שרצונו של הקדוש
ברוך הוא לא מתרצה אלא בנשמה, אבל
בגוף לא, שהרי הנשמה דומה לנשמה של
מעלה, והגוף אינו ראוי להאחז למעלה,
ואף על גב שדמות הגוף היא בסוד עליון.

צדיקים גמורים יקומו בקימה של מתי
ארץ ישראל, מהיום כמה שנים, שהם
קודמים בתחלה בשנת הארבעים של קבוץ
גליות. והאחרונים כולם לזמן ארבע מאות

¹⁶⁶ ונמצא שלפי זה הנסיון הוא להורות לבני העולם מעלתו וע"ז אמר צדיק יבחן אומר ר"ש דרך אחרת
שהוא להמאיך הגוף להשליט הנפש כדמפרש ואזיל ונמצא לפי זה בצדיקים ג' בחי' הא' שהקב"ה מאריך
להם מפני שאינם יכולים לסבול יסורים. והב' שהם מדוכאים ביסורים להגביר נשמתם על גופם יותר, הג',
להרים נסם לעין כל (אור יקר).

¹⁶⁷ פי' ת"ק מפרש צדיק יבחן שמנסה אותם כאברהם בעקידה להרים ראשם ור"ש מפרש צדיק יבחן
כייסורין להחליש גופם ולחזק נשמתם (מ"מ).@ זה אותו דבר של האור יקר הקודם @

¹⁶⁸ פי' הנשמה של האדם דומה לאור פנימי שבתוך הכלים של כל פרצוף ופרצוף ואותו האור הוא
נשמת הפרצוף. ואע"ג דדיוקנא דגופא ברזא עלאה פי' אע"פ שגם הגוף של אדם רומז לכלים של הפרצוף,
שהם נקראים גוף הפרצוף אפ"ה אינו כמו הנשמה (מ"מ).

¹⁶⁹ ואע"ג דגופא ברזא עלאה בסוד האידירא כל האברים רומזים באצילות עכ"ז מצד פחיתות החומר
והרכבתו הוא אינו אחוז ברוחניות ועכ"ז הנפש דבקה בעצמות אחר הפטירה והשתא קיימינן בהיותו בחיים
שיש אחיזה לחיצונים בבשר והאי הגורמת החטא (אור יקר).

זהר פרישת תולדות

גליות והאחרונים כלם לזמן ארבע מאות ושמנה שנה לאלף הששי כדקאמרן מאן יזכה להאי ארכא מאן יתקיים בקיום דתיה בין האי זמנא ועל דא אצטעירנא בנפשאי אמר [ליה רבי] (לון) הא תנינן (בראשית א ג) יהי אור יהי ר"ז חזר ואמר בתשובה יתקדם כלא אמר רבי יהושע אי לאו דאמרת הכי <אחסימנא פומין> (סימנא שמין) למצפי פורקנא כל יומא דכתיב (ישעיה לג ו) חסן ישועות מהו ישועות אלו המצפים ישועות בכל יום

מאי הוא דעתוי דרבי אלעזר היינו דכתיב (דניאל יב ב) ורבים מישיני אדמת עפר יקיצו משמע דכתיב מישיני אלו הם הצדיקים הנקדמים בחייהם קודם זה וכמה שנים הם נקדמים רבי יהודה אומר מאתים ועשר¹⁷⁰ שנים רבי יצחק אומר רד"י שנה¹⁷¹ דכתיב (במדבר כד יט) ויר"ד מיעקב וגו' יר"ד שנה נקדמים הצדיקים לשאר כל אדם רב נחמן אמר לפי השיעור שנבלה בעפר אמר ליה רבי יוסי אם כן הרבה תחיות הוו אלא כל התחיות יהיו באותו הזמן והאי דאתמר בחזון (דניאל י א) ואמת הדבר וצבא גדול

ויהי רעב בארץ מלבד הרעב הראשון אשר היה בימי אברהם (בראשית כו א) רבי אבהו פתח ואמר (שיר א יב) עד שהמלך במסיבו נרדי נתן ריחו דתנינן ארבע תקופות וארבע זמנים משונים זו מזו יעברו הצדיקים לעתיד לבא האחד אותו זמן ישגא החכמה בעולם וישיגו השגה מה שלא השיגו בזה העולם, השני פנחס, השגת הצדיקים לעתיד לבא יותר ממלאכי השרת, שכתוב "כמים לים מכסים", השני תתעסקו (חסר).

מכסים <השני תתעסקו (חסר)>

קמ"ב

איהו

ותא חזי בזמנא דקב"ה אתרעי בנשמתיה דבר נש לאתהנאה <נ"א לאתנהרא> בה מחי לגופא בגין דתשלוט נשמתא דהא בעוד דנשמתא עם גופא נשמתא לא יכלא

ושמונה שנה לאלף הששי, כמו שאמרנו. מי יזכה לאורך הזה, מי יתקיים בקיום דתו בין הזמן הזה, ועל כן אני מצטער בנפשי. אמר לו, רבי הנה שנינו, "יהי אור", יהי ר"ז. חזר ואמר, בתשובה יתקדם הכל. אמר רבי יהושע, אם לא שאמרת כך, חסמנו את הפיות לצפות לגאולה כל יום, שכתוב "חוסן ישועות". מהו "ישועות", אלו המצפים ישועות בכל יום.

מהי דעתו של רבי אלעזר, היינו מה שכתוב "ורבים מישיני אדמת עפר יקיצו". ממשמע שכתוב "מישיני", אלו הם הצדיקים הקודמים בחייהם קודם זה. וכמה שנים הם קודמים. רבי יהודה אומר, מאתים ועשר שנים. רבי יצחק אומר, רד"י שנה, שכתוב "ויר"ד מיעקב" וגו', יר"ד שנה נקדמים הצדיקים לשאר כל אדם. רב נחמן אמר, לפי השיעור שנבלה בעפר. אמר לו רבי יוסי, אם כן, הרבה תחיות יש, אלא כל התחיות יהיו באותו הזמן, וזהו שנאמר בחזון "ואמת הדבר וצבא גדול".

"ויהי רעב בארץ מלבד הרעב הראשון אשר היה בימי אברהם". רבי אבהו פתח ואמר, "עד שהמלך במסיבו נרדי נתן ריחו". שנינו, ארבע תקופות וארבעה זמנים משונים זו מזו יעברו הצדיקים לעתיד לבא. האחד, אותו זמן ישגא החכמה בעולם וישיגו השגה מה שלא השיגו בזה העולם, ששנינו, אמר רבי פנחס, השגת הצדיקים לעתיד לבא יותר ממלאכי השרת, שכתוב "כמים לים מכסים", השני תתעסקו (חסר).

הוא

ובא וראה, בזמן שהקדוש ברוך הוא מרוצה מנשמת האדם להנות (להאיר) בה, הוא מכה את הגוף כדי שתשלוט הנשמה, שהרי בעוד הנשמה עם הגוף, הנשמה לא

¹⁷⁰ עי' פרישת שמות י ע"א (לש"ו).

¹⁷¹ בג' הקל"י הטמאים ישנם ז"ת, וכל א' מהם כלול מ'י, סה"כ ר"י. ועם המוחין הם ד', לכן הם או ר"י או ר"ד (דע"ה ח"ב סט ע"ג).

זהר פרישת תולדות

לשלטאה¹⁷² וכד אתרע <נ"א אתבר> גופא נשמתא שלטא צדיק יבחן מאי צדיק יבחן כמה דאת אמר (ישעיה כה יז) אבן בחן הכי נמי צדיק יבחן אתקיף ליה כהאי אבן בחן דהיא פנת יקרת הכי נמי צדיק יבחן ורשע ואוהב חמס שנאה נפשו (תהלים יא ה) מאי שנאה נפשו ס"ד דקב"ה הוי¹⁷³ דנפשו שנאה¹⁷⁴ לההוא רשע אלא ההוא דרגא דכל נשמתין תליין ביה שנאה נפשו דההוא רשע דלא בעיא לה כלל לא בעיא לה [לא] בעלמא דין ולא בעלמא דאתי ובגין כך כתיב ורשע ואוהב חמס שנאה נפשו ודאי דבר אחר שנאה נפשו כמה דאת אמר (עמוס ו ח) נשבע אדני יהו"ה בנפשו¹⁷⁵ ובגין כך צדיק יבחן

תא חזי כד ברא קב"ה לאדם פקיד ליה לאומבא ליה יהב ליה חכמתא אסתלק בדרגוי לעילא¹⁷⁶ כד נחת לתתא חמא תיאובתא דיצר הרע ואתדבק ביה ואנשי כל מה דאסתכל¹⁷⁷ ביקרא עלאה דמריה

אתא נח בקדמיתא כתיב (בראשית ו ט) נח איש צדיק תמים היה ולבית נחת לתתא וחמא חמרא תקיף דלא צליל מחד יומא¹⁷⁸ ואשתי מניה ואשתכר ואתגלי <כמה דכתיב (שם ט כא) וישת מן היין וישכר ויתגל בתוך אהלה>

אתא אברהם אסתלק בחכמתא ואסתכל ביקרא דמאריה לבתר (שם יב י) ויהי רעב

יכולה לשלוט, שכאשר יש חיסרון (נשבר) לגוף, הנשמה שולטת. "צדיק יבחן". מה זה "צדיק יבחן", כמו שנאמר "אבן בוחן", כך גם צדיק יבחן, מחזק אותו, כאבן בוחן הזו שהיא פינת יקרת, כך גם צדיק יבחן. "ורשע ואוהב חמס שנאה נפשו". מה זה "שנאה נפשו", התעלה על דעתך שהקדוש ברוך הוא הוא שנפשו שונאת את הרשע ההוא, אלא אותה דרגה שכל הנשמות תלויות בה, שנאה נפשו של הרשע ההוא שלא רוצה אותה כלל, לא רוצה אותה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא, ולכן כתוב "ורשע ואוהב חמס שנאה נפשו", ודאי. דבר אחר, "שנאה נפשו", כמו שנאמר "נשבע אדני יהו"ה בנפשו", ולכן צדיק יבחן.

בא וראה, כשברא הקדוש ברוך הוא את האדם, צוה אותו להיטיב לו. נתן לו חכמה, התעלה בדרגתו למעלה. כשירד למטה, ראה תשוקת היצר הרע ונדבק בו, ושכח כל מה שהתעלה (שהסתכל) בכבוד העליון של רבו.

בא נח, בהתחלה כתוב "נח איש צדיק תמים היה", ואחר כך ירד למטה, וראה יין חזק שלא צלול, מיום אחד, ושתה ממנו והשתכר והתגלה, ככתוב "וישת מן היין וישכר ויתגל בתוך אהלה".

בא אברהם, התעלה בחכמה והסתכל בכבוד רבונו. אחר כך "ויהי רעב בארץ וירד

¹⁷² כשהגוף הוא בחסרון וגריעות אזי הנשמה שולטת משא"כ להפך (ד"א).

¹⁷³ הוא לטנאה (אור יקר?).

¹⁷⁴ היינו נפשו של הקב"ה שהיא מואסת הרשע, זה אי אפשר מב' טעמים: א', דמשמע דנפשו שהיא המלכות מואסת אבל שאר המידות לא קאמר ועוד הרשע מואסת אבל נפש הרשע שמא אינה מואסת, לזה אמר אלא הפי' הנכון כי נפשו אהדר לנפש הרשע כ"ש הגוף והשתא אהדר המיאוס ממילא לההוא דרגא שכל נשמתין תליין ביה והיינו במלכות וגם בבינה וכ"ש שאר מידות אם ממקורה נמאסת כ"ש שאר המדרגות וז"ש ולא בעיא בה לא בעלמא הדין מצד המלכות ולא בעלמא דאתי מצד הבינה כי מאחר שהשנאה חוזרת לנפש ממילא דהיינו שהיא נאסמת ממקורה (אור יקר). פי' וכי ז"א שהוא רחמים שונא לרשע ותירץ אלא ההוא דרגא וכו' שהיא המלכות (מ"מ).

¹⁷⁵ פי' כפי פי' א' נפשו דקרא היא נפש הרשע ולד"א פי' נפשו היא המלכות שהיא נפש ו' (מ"מ).

¹⁷⁶ עלה במעלות הקצוות עד החכמה ששם הוא מקומו כנזכר בתקונים. ז"ח (נ"א). ועי' דברינו לעיל נב ע"א בשם הדע"ה.

¹⁷⁷ לאסתלק – לפ"ו.

¹⁷⁸ הענין כי היין הוא שפע הבינה בסוד הגבורה וכשהוא מששת ימי בראשית סוד ששה ספירות הוא משומר דהיינו שמורים וקשים למטה לחיצונים והוא למעלה כליל שמור ממגע גוי שאין הקלי' שולטות בשפע ההוא אמנם בהיותו בן יום א' דהיינו המלכות שמריו מעורבות בו והקליפות שולטים בו ומתנסך והוא משכר ואינו משמח בסוד השמחה (אור יקר).

זהר פרישת תולדות

בארץ וירד אברם מצרימה¹⁷⁹ לגור שם כי כבד הרעב בארץ וגו' לבתר מה כתיב (שם יג א) ויעל אברם ממצרים הוא ואשתו וכל אשר לו ולוט עמו הנגבה ואסתלק לדרגיה קדמא דהוה ביה בקדמיתא ועאל בשלם ונפק בשלם

אתא יצחק מה כתיב (שם כו א) ויהי רעב בארץ מלבד הרעב הראשון וגו' ואזל יצחק¹⁸⁰ ואסתלק מתמן לבתר בשלם וכלהו צדיקיא כלהו בחין לון קב"ה בגין לארמא רישייהו בעלמא דין ובעלמא דאתי¹⁸¹

וישאלו אנשי המקום לאשתו ויאמר אחותי היא (שם כו ז) כמה דאמר אברהם בגין דשכינתא הוה עמיה ועם אתתיה ובגין שכינתא קאמר דכתיב (משלי ז ד) אמור לחכמה אחותי את ועל דא אתתקף ואמר אחותי היא¹⁸² תו אברהם ויצחק הכי אתתהו¹⁸³ דודאי בגין קרא דכתיב (שיר ה ב) אחותי רעיתי יונתי תמתי ובגין כך ודאי אתתהו לון לומר אחותי היא ועל דא אתתקפו צדיקיא ביה בקב"ה

ויהי כי ארכו לו שם הימים וגו' (בראשית כו ח) את רבקה אשתו דייקא (נ"א) ודא שכינתא כמה דע"ז כתיב בה (שמות לב ז) ויקומו לצחק הכי נמי מצחק את) דא שכינתא¹⁸⁴ דהות עמה דרבקה דבר אחר וכי ס"ד דיצחק הוה משמש ערסיה ביממא דהא תנינן ישראל קדישין אינון ולא משמשי ערסייהו ביממא ויצחק דהוה קדיש הוה משמש ערסיה ביממא אלא ודאי אבימלך חכים הוה ואיהו אסתכל באצטגנינותא דיליה

אברם מצרימה לגור שם כי כבד הרעב בארץ וגו'. מה כתוב אחר כך, "ויעל אברם ממצרים הוא ואשתו וכל אשר לו ולוט עמו הנגבה", והתעלה לדרגתו הראשונה שהיתה בו בראשונה, ונכנס בשלום ויצא בשלום.

בא יצחק, מה כתוב, "ויהי רעב בארץ מלבד הרעב הראשון" וגו', והלך יצחק והתעלה משם אחר כך בשלום. ואת כל הצדיקים הקדוש ברוך הוא בוחן כדי להרים את ראשם בעולם הזה ובעולם הבא.

"וישאלו אנשי המקום לאשתו ויאמר אחותי היא", כמו שאמר אברהם, משום ששכינה היתה עמו ועם אשתו, ובשביל השכינה הוא אמר, שכתוב "אמור לחכמה אחותי את", ועל כן התחזק ואמר אחותי היא. עוד, אברהם ויצחק כך ראוי, שודאי משום הפסוק שכתוב "אחותי רעיתי יונתי תמתי", ולכן ודאי נראה להם לומר אחותי היא, ועל כן מתחזקים הצדיקים בקב"ה.

"ויהי כי ארכו לו שם הימים" וגו', "את רבקה אשתו", דוקא, (וזו השכינה, כמו שעבודה זרה כתוב בה "ויקומו לצחק", כך גם מצחק את) זו שכינה שהיתה עם רבקה. דבר אחר, וכי תעלה על דעתך שיצחק היה משמש מטתו ביום, שהרי שנינו, ישראל הם קדושים ולא משמשים מטתם ביום, ויצחק שהיה קדוש היה משמש מטתו ביום, אלא ודאי שאבימלך היה חכם, והוא הסתכל באיצטגנינותו שהוא חלון. כתוב

¹⁷⁹ אל ההיכלות הטומאה שהם למטה מא"י שהם המדרגות הקדושה דהיינו אל מקום שמרי היין (אור יקר).

¹⁸⁰ עם היות שלא הודו לו עכ"ז נתקרב ועלה כי גרר מצרינית למצרים וסוד הרעב הוא חסרון השפע במלכות וכשהיו רואים כך היו יורדים להצטרף בכור החיצונים לטהר המלכות להשפיעה והיינו מבחן הצדיקים (אור יקר).

¹⁸¹ להרים ראש הצדיקים בעוה"ז ובעוה"ב (ד"א).

¹⁸² מלכות (אור יקר).

¹⁸³ הענין שהמלכות היא אחות לחסד וגבורה ואשה לת"ת ולכן יעקב לא אמר אחותי כלל והטעם שהמלכות לה בחינה בחכמה ושם החסד והם אחיות חסד ומלכות וכן לה בחינה בבניה ושם הגבורה והם אחיות גבורה ומלכות ולכן משני בחי' אלו נקראת אחותי רעייתי אבל יעקב היה לעולם יעקב הת"ת והמלכות סוד דו פרצופין ולכן היא אשתו בכל המקומות בכתר וחכמה ובבניה ולזה לא נאמר ביעקב אחותי שהיא אשתו אמנם אברהם ויצחק מצד מדותיהם לא נשתמשו בה כאשה אלא כאחות ורעיה כדפי' (אור יקר).

¹⁸⁴ פי' מצחק קאי ארבקה וריבוייא דאת קדיש שהשכינה היתה עם רבקה ומצחק כפשטיה וע"ז אמר ד"א וכי ס"ד דיצחק הוה משמש וכו' (מ"מ).

זהר פרישת תולדות

דאיהו חלון כתיב הכא בעד החלון¹⁸⁵ וכתיב התם (שופטים ה כח) בעד החלון נשקפה ותיבב אם סיסרא מה להלן באצטגנינותא אוקף הכי נמי באצטגנינותא וחמא דלא הוה כמה דהוה אמר יצחק אלא ודאי איהו מצחק עמה ואיהי אתתיה וכדין (בראשית כו ט) ויקרא אבימלך ליצחק ויאמר וגו' רבי יוסי אמר יאות הוה אבימלך למעבד ליצחק כמה דעבד לאברהם¹⁸⁶ בר דהא אוכח ליה קב"ה בקדמיתא

תא חזי כתיב (שם כ יא) כי אמרתי רק אין יראת אלהים במקום הזה אמר רבי אבא בגין כך אמר אחותי היא בגין לאתדבקא בשכינתא דכתיב (משלי ז ד) אמור לחכמה אחותי את מאי טעמא בגין דבהו לא <הוה> מהימנותא¹⁸⁷ דאי מהימנותא אשתכח בינייהו לא הוה אצטריך אבל מגו דלא הוה בינייהו מהימנותא אמר הכי ובגין כך אמר כי אמרתי רק אין יראת אלהים

קמא/א

במקום הזה אין יראת אלהים דא מהימנותא אמר רבי אלעזר בגין דלא שריא שכינתא לבר מארעא קדישא¹⁸⁸ ועל דא אין יראת אלהים במקום הזה דלאו אתריה הוא ולא שריא הכא ויצחק אתתקף ביה במהימנותא דחמא דהא שכינתא גו <אתתיה> (אתריה) שריא ויצו אבימלך את כל העם לאמר הנוגע באיש הזה ובאשתו מות יומת (בראשית כו יא) תא חזי כמה אוריך להו קב"ה לרשיעיא בגין ההוא

כאן "בעד החלון", וכתוב שם "בעד החלון נשקפה ותיבב אם סיסרא", מה להלן באיצטגנינות אף כאן באיצטגנינות. וראה שלא היה כמו שיצחק היה אומר, אלא ודאי הוא מצחק עמה, והיא אשתו, ואז "ויקרא אבימלך ליצחק ויאמר" וגו'. רבי יוסי אמר, נאה היה לאבימלך לעשות ליצחק כמו שעשה לאברהם, רק שהקב"ה היה מוכיח אותו בראשונה.

בא וראה, כתוב "כי אמרתי רק אין יראת אלהים במקום הזה". אמר רבי אבא, לכן אמר אחותי היא, כדי להדבק בשכינה, שכתוב "אמור לחכמה אחותי את". ולמה, משום שבהם לא היתה אמונה, שאם נמצאה בהם אמונה, לא היה צריך. אבל מתוך שלא היתה ביניהם אמונה אמר כך, ולכן אמר "כי אמרתי רק אין יראת אלהים

במקום הזה", אין יראת אלהים, זו האמונה. אמר רבי אלעזר, משום שלא שורה השכינה מחוץ לארץ הקדושה, ועל זה אין יראת אלהים במקום הזה, שזה לא מקומו ולא שורה כאן. ויצחק התחזק בו באמונה, שראה שהנה השכינה שורה בתוך אשתו.

"ויצו אבימלך את כל העם לאמר הנוגע באיש הזה ובאשתו מות יומת". בא וראה כמה הקדוש ברוך הוא מאריך להם

¹⁸⁵ בנוק' דתהומא רבא מסתכל החיצוני ביחוד הקדושה והיינו יצחק גבורה מצחק ומשמח את שהיא השכינה והיינו שהם יודעים חדושה של לבנה (אור יקר). הוא הנקב השמאל שביסוד שמשם נזונים הקלי מצנור המותרות ונודע שפי היסוד נקרא חלון (רח"ו על זהר ח"ג קפד ע"ב).

¹⁸⁶ כלומר נאות אליו לפי מדותיו הרעות (אור יקר).

¹⁸⁷ ונתפחד שמא ילמד ממעשיהם לכך נתדבק בשכינה להתחזק באמונתו והענין כי בהיות השכינה תמיד דבקה אליו יתחזק הצדיק במעשיו והיא תלמדהו ותייסרהו (אור יקר).

¹⁸⁸ תימא דבין מעשה אברהם בין מעשה יצחק באבימלך היה בגרר ואברהם אמר אין יראת ויצחק לא אמר, ואם חשבת גרר א"י לכולהו הוי ולפי האמת גרר מכלל א"י היה אלא שלא נכבשה. וי"ל כי בערך הכיבוש אינה א"י ולכן אברהם אמר אין יראת אלהים במקום הזה שאינה לא בכיבוש ראשון ולא בכיבוש שני ולכך ע"ש העתי דאינה א"י עם היות שהיא בכלל תחומי א"י מנחל מצרים ועד נהר פרת אמנם יצחק מצד הגבורה הכל כבוש לפניו ולכך אתתקף ביה בהימנותא ומתוך מדתו חמא דהא שכינתא וכו' מה שלא ראה אברהם (אור יקר 127). ק' דמשמע שארץ פלשתים אינה בכלל ארץ ישראל וא"כ יצחק שהו אעולה תמימה למה יצחק לארץ פלשתים וי"ל כמ"ש רש"י (בראשית כו יב) עיי"ש ברא"ם וכו' וז"ש זוהר לבר מארעא קדישא ארץ ז' גוים ששם גילוי שכינה אבל גרר בינונית אינה כח"ל ואינה כעיקר ארץ ישראל (מ"מ). משמע דגרר היה ח"ל וצ"ע על מה דדרז"ל אל תרד מצרימה שאתה עולה תמימה ואין ח"ל כדאי כו' וי"ל דס"ד דיצחק הוה הכי דכן אמר כי אמרתי כו' ר"ל סברתי אבל האמת אינו כן אלא השכינה שריא גם כאן כי באמת לא"י יחשב. א"מ. תירוצ זה לא נהיר כלל ונעלם ממנו מ"ש רש"י והרא"ם שאינה ח"ל ומיהו אינה כא"י עצמה. ועי' יפ"ת ומנחת יהודה ודוק כי קצרתי (מא"י) (נ"א).

זהר פרישת תולדות

טיבו דעבד עם אבהן קמאי דהא בגין דא לא שליטו [ישראל] בהו <ישראל> עד לבתר דרין בתראין יאות עבד אבימלך דעבד טיבו עם יצחק¹⁸⁹ דא¹⁹⁰ (שם כ טו) הנה ארצי לפניך בטוב בעיניך שב רבי יהודה אמר חבל עליהו דרשיעייא דטיבותא דלהון לאו איהו שלים תא חזי עפרון בקדמיתא אמר (שם כג יא) אדוני שמעני השדה נתתי לך והמערה אשר בו לך נתתיה וגו' ולבתר אמר ארץ ארבע מאות שקל כסף וגו' וכתוב (שם טז) וישקול אברהם לעפרון וגו' עובר לסוחר אוף הכא כתיב בקדמיתא הנה ארצי לפניך וגו' ולבתר אמר לו לך מעמנו כי עצמת ממנו מאד אמר ליה רבי אלעזר דא הוא טיבו דעבד עמיה דלא נסיב מדיליה אבימלך כלום ושדריה בכל ממוניה ולבתר אזל בתריה למנזר עמיה קיים

וא"ר אלעזר יאות¹⁹¹ עבד יצחק דהא בגין דידע רזא דחכמתא¹⁹² <אשתדל> (חפר במקומם) וחפר בירא דמיין בגין לאתתקפא במהימנותא כדקא יאות וכן אברהם אשתדל וחפר בירא דמיא (וכן יצחק) יעקב אשכח ליה מתתקן ויתיב עליה וכלהו אזלו בתריה ואשתדלו בגין לאתתקפא במהימנותא שלימתא כדקא יאות¹⁹³ והשתא ישראל אתתקפו ביה ברזי דפקודי אורייתא <כגון> (בגין) דכל יומא¹⁹⁴ ויומא אתתקפו בר נש בציצית¹⁹⁵ דאיהו מצוה ובר נש אתתקפו ביה הכי נמי בתפלי דמנח ארישיה ובדרועיה דאינון רזא עלאה כדקא חזי בגין דקב"ה אשתכח ביה בבר נש דאתעטר ביה

לרשעים משום אותו החסד שעשה עם האבות הראשונים. שהרי משום זה לא שלטו בישראל עד לאחר דורות אחרונים, יפה עשה אבימלך שעשה חסד עם יצחק שאמר לו "הנה ארצי לפניך בטוב בעיניך שב". רבי יהודה אמר, חבל על הרשעים שחסד שלהם אינו שלם. בא וראה, עפרון אמר בהתחלה "אדוני שמעני השדה נתתי לך והמערה אשר בו לך נתתיה" וגו', ואחר כך אמר "ארץ ארבע מאות שקל כסף" וגו', וכתוב "וישקול אברהם לעפרון וגו' עובר לסוחר", אף כאן כתוב בראשונה "הנה ארצי לפניך" וגו', ואחר כך אמר לו "לך מעמנו כי עצמת ממנו מאד". אמר לו רבי אלעזר, זה החסד שעשה עמו, שלא לקח משל אבימלך כלום, ושלחו עם כל ממונו, ואחר כך הלך אחריו לכרות עמו ברית.

ואמר רבי אלעזר, יפה עשה יצחק, שהרי משום שידע את סוד החכמה, השתדל וחפר באר מים כדי להתחזק באמונה כראוי. כן אברהם השתדל וחפר באר מים, (וכן יצחק). יעקב מצא אותה מתוקנת וישב עליה, וכולם הלכו אחריו והשתדלו, כדי להתחזק באמונה השלמה כראוי. וכעת ישראל מתחזקים בו בסודות של מצוות התורה, כמו שכל יום ויום מתחזק אדם בציצית שהיא מצוה ואדם מתעטף בה, כך גם בתפילין שמניח על ראשו ובזרועו שהוא סוד עליון כראוי, משום שהקדוש ברוך הוא נמצא באדם שמתעטר בו בתפילין ומתעטף בציצית, והכל סוד האמונה העליונה. ועל כן, מי שלא מתעטף בזה ולא מתעטר להתחזק בתפילין בכל

¹⁸⁹ אברהם (מ"מ).

¹⁹⁰ וכן לקמן כתיב בקדמיתא הנה ארצי לפניך הוא ט"ס וצ"ל הנוגע באיש הזה כי הנה ארצי לפניך נאמר לאברהם. הרמ"ז בספר יודעי בינה. והא עדיף מיש מגיהים אברהם כמבואר (מא"ן) (נ"א).

¹⁹¹ כמ"ש מעין גנים כו' מן לבנון והן אבהן וכמ"ש באר חפרוה כו' וסודן כמש"ל פי' חיי שרה בענין התפילות שעיקרן שתיים (יהל אור).

¹⁹² פי' ידע סוד הדעת שעיקרו יסוד אבא שבתוכו, והיינו רזא דחכמה, שידוע שממש שורש יעקב שה"ס יבקע, כמ"ש כי יעקב בחר לו י"ה. ויצאו ממנו י"ב שבטים בסוד ו"ו שבשם, שהוא בדעת. ודעת אחר בינה, ולכן נפק מניה דיצחק שה"ס בינה, יעקב שה"ס הדעת, ולכן התפלל יצחק והמשך אור משני מזלות, שהם ממש שורשי הדעת, ומזל נוצר חסד האיר לו, ומזל ונקה לאשתו (מ"מ).

¹⁹³ כצ"ל ומשמע דתפילין וציצית הם כנגד בארות שחפרו האבות. א"מ (נ"א).

¹⁹⁴ כמ"ש והוכן בחסד כו' ובזרוע עוזו, ואח"כ קורין ק"ש, שמע ישראל, ואברהם פתח המעין, וזה נשאר ולא סתמוה אלא הבאר, עד שחפר יצחק ויעקב יתיב עלה (יהל אור).

¹⁹⁵ פי' ה"ס אור מקיף כמ"ש הרב ז"ל, ה"נ בתפילין שהם המוחין פנימיים דז"א ויוצאים בסוד התפילין (מ"מ).

זהר פרשת תולדות

בתפלו ואתעמף בציצית וכלא רזא דמהימנותא עלאה ועל דא מאן דלא אתעמף בהאי ולא אתעמף לאתתקפא בתפלי בכל יומא דמי ליה דלא שריא עמיה מהימנותא ואתעדדי מניה דחילו דמאריה וצלותיה לאו צלותא כדקא יאות ובגין כך אבהן <הוו מתתקפין> (היו מתחזקים) גו מהימנותא עלאה בגין <ד> בירא עלאה דרזא דמהימנותא שלימתא <שריא ביה> (בירא)

ויעתק משם ויחפור באר אחרת וגו' (שם כו כב) רבי חייא פתח¹⁹⁶ ואמר (ישעיה נח יא) ונחך יהו"ה תמיד והשביע בצחצחות נפשך ועצמותיך יחליץ וגו' האי קרא אוקמוה ואתמר אבל בהאי קרא ביה אתתקפו מארי מהימנותא¹⁹⁷ דאבטח לון לעלמא דאתי ונחך יהו"ה תמיד בהאי עלמא ובעלמא דאתי¹⁹⁸ ונחך יהו"ה כיון דאמר ונחך יהו"ה אמאי תמיד אלא דא תמיד דבין הערבים דאיהו אתתקף תחות דרועיה דיצחק¹⁹⁹ ודא הוא חולקא לעלמא דאתי²⁰⁰ מנלן מדוד דכתיב (תהלים כג ג) ינחני במעגלי צדק למען שמו

והשביע בצחצחות נפשך דא אספקלריא דנהרא²⁰¹ דכל נשמתין אתהנן לאסתכלא ולא תענגא בגווה ועצמותיך יחליץ האי קרא לאו רישיה סופיה אי נשמתיה דצדיקא סלקא לעילא [ג"א אתהני בעדונא דא דלעילא] מאי ועצמותיך יחליץ אלא הא אוקמוה דא תחיית המתים דזמין קב"ה לאחייא מתיא ולא תקנא לון לגרמוי דבר נש למהוי כקדמיתא בגופא שלים ונשמתא אתוספא נהורא גו אספקלריאה דנהרא

יום, דומה לו שאין שורה עמו האמונה, וסר ממנו פחד רבוננו, ותפלתו אינה תפלה כראוי. ולכן היו האבות מתחזקים בתוך האמונה העליונה, משום שבאר העליונה של סוד האמונה השלמה שורה בו.

"ויעתק משם ויחפור באר אחרת" וגו'. רבי חייא פתח ואמר, "ונחך ה' תמיד והשביע בצחצחות נפשך ועצמותיך יחליץ" וגו', הפסוק הזה בארוהו ונתבאר. אבל בפסוק הזה בו החזיקו בעלי האמונה שהבטיח להם לעולם הבא, "ונחך ה' תמיד" בעולם הזה ובעולם הבא. "ונחך ה'", כיון שאמר ונחך ה', למה תמיד, אלא זה התמיד של בין הערבים שהוא התחזק תחת זרועו של יצחק, וזהו החלק לעולם הבא. מנין לנו, מדוד, שכתוב "ינחני במעגלי צדק למען שמו".

"והשביע בצחצחות נפשך", זו האספקלריה המאירה שכל הנשמות נהנות להסתכל ולהתענג בתוכה. "ועצמותיך יחליץ", הפסוק הזה אין ראשו סופו, אם נשמתו של הצדיק (עולה למעלה, נ"א נהנית בעידון של מעלה), מה זה "ועצמותיך יחליץ", אלא הנה פרשוהו, זו תחיית המתים, שעתידי הקדוש ברוך הוא להחיות את המתים ולתקן את עצמות האדם שיהיו כבראשונה בגוף שלם, והנשמה מוסיפה אור בתוך האספקלריה

¹⁹⁶ אמר זה כאן שר"ל כי הבארות הן נגד ג' בהמ"ק, ורחובות הוא לע"ל, וז"ש לקמן ויקרא שמה רחובות רמז דזמינין בנוי למפלח כו' והן בג' דרגין ונגד ז"נ יש אחיזה וקטרוג, לכן נחרבו שניהם. משא"כ רחובות, ולא רבו עוד, והן ג' דרגין דאלקים דרגא ויעל משם באר שבע ויחפרו עבדי כו' ושם הוא לשעה משכן שילה והוא אלקי' דכורסייא (יהל אור). עי' זהר הרקיע בריש הפרשה. ענין בארות של יצחק – דע כי קלי' נוגה היא סובבת הקדושה בסוד עור שעל גבי השר וכושמתגבר' ע"י ג' קלי' אחרים הסובבים להם והמפתים אותה חוטפות נשמות קדושות מבחי' השר שהוא החשמ"ל ומוציאה לקלי', ואלו הם נפשות העשוקים בסוד טיקלא שהוא נגה כנזכר בסבא דמשפטים. ואברהם היה מוציאם ומקרבן לקדושה וז"ש בסבא אברהם קדי' לגיורין, ובאלו נפשות מתלבשין נפשות ורוחות הצדיקים בג"ע, וכו' (זהר הרקיע).

¹⁹⁷ חסידים אנשי אמונה מתחזקים בזה הפסוק שהבטיח' לעוה"ב כאומרו ונחך ה' תמיד (ד"א).

¹⁹⁸ פושטו בב' עולמות, וכפי הסוד אמאי תמיד ותירץ אלא דא תמיד דבין הערבים שהיא המלכות ונשמת האדם עולה שם בסוד מ"ן ונצרתת ביסוד דנוק' וזהו ונחך ה' תמיד (מ"מ).

¹⁹⁹ פי' שהמלכות היא תחת הגבורות ושם מתחזקת ומאירה (מ"מ).

²⁰⁰ פירוש מ' נק' חלק לעוה"ב בינה שהיא שכינתא תתאה חלק משכינתא עלאה כי היא מילוי של ה' ראשונה ה' אחרת. וז"ש שנקראת השכינה חק"ל תפוחים בהיפוך חלק. א"מ (ובשער מאמרי רז"ל להאר"י צ"ל תמצא פירוש כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב שבצירוף נעשה מ"ן לאו"א עש"ב (מא"ן) (נ"א).

²⁰¹ פי' מתוך המלכות יזכו הנשמות להארת ז"א ולעולם הם במ' (מ"מ).

זהר פרישת תולדות

לאנתהרא <עם> גופא לקיימא שלים כדקא חזי
ובגין כך כתיב (ישעיה נח יא) והיית כגן רוה
מאי כגן רוה (רוה) דלא פסקו מימיו עלאין לעלם
ולעלמי עלמין²⁰² והאי (גופא) [גנתא] אתשקי
מניה ואתרוי מניה תדיר

קמא/ב

וכמוצא מים דא ההוא נהר²⁰³ דנגיד ונפיק
<מעדן> ולא פסקין מימיו לעלמין

תא חזי בירא דמיין נבעין האי איהו רזא
עלאה בגו רזא דמהימנותא בירא דאית ביה
מוצא מים ואיהו בירא דאתמליא מההוא מוצא
מים ואינן תרין דרגין דאינן חד דכר ונוקבא
כדדא כדקא יאות ותא חזי ההוא מוצא מים
וההוא בירא אינן חד ואקרי כלא²⁰⁴ באר [דהא]
(דא) ההוא מקורא דעייל ולא פסיק לעלמין
ובירא אתמלי ומאן דאסתכל בבירא דא
אסתכל ברזא עלאה דמהימנותא ודא הוא
סימנא דאבהן דמשתדלי לחפור בירא דמיא גו
רזא עלאה ולית לאפרשא בין מקורא ובירא
ובלא חד

ויקרא שמה רחובות (בראשית כו כב) רמיז
דזמינין בנוי למפלה ולא תקנא האי בירא כדקא
חזי ברזא דקרבנין ועלוון כגוונא דא (שם ב טו)
ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה אלן קרבנין
ועלוון ובגין דא יתפשטון מבוועי לכל סטרין
כמה דאת אמר (משלי ה טז) ויפוצו מעינותיך
חוצה ברחובות פלגי מים ובגין כך ויקרא שמה
רחובות

רבי שמעון פתח²⁰⁵ ואמר (שם א כ) חכמות
בחוץ תרונה ברחובות תתן קולה האי קרא איהו
רזא עלאה מאי חכמות אלן חכמה עלאה

המאירה שתאיר עם הגוף לברית שלם
כראוי. ולכן כתוב "והיית כגן רוה". מה זה
"כגן רוה", שלא פסקו מימיו העליונים
לעולם ולעולמי עולמים. והגן (והגוף) הזה
נשקה ממנו ומתרוה ממנו תמיד.

"וכמוצא מים", זה הנהר ההוא ששופע
ויוצא מעדן, ולא פוסקים מימיו לעולמים.

בא וראה, באר של מים נובעים זהו סוד
עליון בתוך סוד האמונה, באר שיש בה
מוצא מים, והיא באר שמתמלאת ממוצא
המים ההוא, והם שתי דרגות שהן אחת,
זכר ונקבה יחד כראוי. ובא וראה, אותו
מוצא מים ואותה באר הם אחד, והכל
נקרא באר, שהרי אותו המקור שנכנס ולא
פוסק לעולמים, והבאר מתמלאת. ומי
שמסתכל בבאר הזו, מסתכל בסוד העליון
של האמונה, וזהו סימן האבות,
שמשתדלים לחפור באר מים בתוך סוד
עליון, ואין להפריד בין המקור והבאר,
והכל אחד.

"ויקרא שמה רחובות", רמז שעתידים
בניו לעבוד ולתקן את הבאר הזו כראוי
בסוד הקרבנות והעולות. כדוגמא זו,
"ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה", אלו
הקרבנות והעולות, ומשום זה יתפשטו
מעיינותיו לכל הצדדים, כמו שנאמר
"ויפוצו מעיינותיך חוצה ברחובות פלגי
מים", ולכן "ויקרא שמה רחובות".

רבי שמעון פתח ואמר, "חכמות בחוץ
תרנה ברחובות תתן קולה". הפסוק הזה
הוא סוד עליון. מה זה "חכמות", אלו

²⁰² פי' כגון שהיא המלכות שהיא רוה מיסוד ז"א דלא פסיק מימיו (מ"מ).

²⁰³ פי' יסוד דז"א, ושיעור הכתוב והיית וכו', שהנשמה תהיה מאירה כגן שהוא המלכות, וכמוצא, שהוא
היסוד מקורא דעייל ולא פסיק לעלמין. קשה איך אמר שהיסוד עייל ולא פסיק, והלא יש זמן דההוא גנא
לא עייל בגנתיה. וי"ל דמ"ש דהא ההוא מקורא, הוא ההוא רוחא דשדי בגוה, ששורשו מיסוד ז"א כמ"ש
האריז"ל, ואיהו לא פסיק לעלמין מהמלכות, שאחר החרבן ההוא רוחא הוא שמזדווג עם המלכות בסוד
יבעלוך בניך, דההוא רוחא הוא שורש י"ב שבטים, ורמז יבעלוך בניך ר"ת י"ב (מ"מ).

²⁰⁴ פירוש בהצטרף גבו' לת"ת להאירה ברחמים היינו אלקים הו"ה ובקבלה זו יצטרף יסוד למ' דהיינו
הו"ה ואדנ"י כי יסוד נקרא הו"ה משך הו"ו כנודע הרי לפניך יחוד שלם הו"ה אלקים הו"ה אד'
בגימטריא בא"ר. א"מ (נ"א).

²⁰⁵ ר"ל כי הם בנה"ם שהיא כנגדם דרגין דנוק' והן כסדר ולכן עשק ושטנה ידוע בכף ירכו ורחובות
כמש"ו דא רקיע כו' ורביעית בבאר שבע ויקרא אותה כו' (יהל אור).

זהר פרישת תולדות

וחכמתא זעירא²⁰⁶ דאתכלילת [בה בעלמא] (בעלאה) ושריא בה²⁰⁷ בחוץ תרונה תא חזי חכמה עלאה איהי סתימא דכל סתימין ולא אתיידע²⁰⁸ ולא איהי באתגליא כמה דאת אמר (איוב כח יג) לא ידע אנוש ערכה וגו' כד אתפשטת לאתנהרא אתנהרא ברזא דעלמא דאתי ועלמא דאתי אתברי מניה [כד]תנן [עלמא דאתי אתברי ביו"ד ואתכסיא האי] חכמה תמן²⁰⁹ ואינון חד בזמנא דאתעתד >נ"א דאתעטר נ"א דאתעבד < כלל ברזא דעלמא דאתי כדקאמרן

כדין הוא הדרה לאתנהרא וכלא בחשאי דלא אשתמע לבר (נש) לעלמין תו בעיא לאתפשטא²¹⁰ ונפיק²¹¹ מהאי אתר אשא ומיא ורוחא כמה דאתמר²¹² ואתעביד חד קלא דנפקא לבר ואשתמע כמה דאתמר כדין מתמן ולהלן איהו חוץ דהא לגו בחשאי איהו דלא אשתמע לעלמין השתא דאשתמע רזא אקרי חוץ מכאן בעי בר נש לאתקנא בעבידתיה²¹³ ולשאלא ברחובות מאן רחובות דא ההוא רקיעא דביה כל ככביא דנהרין ואיהו מבושא דמימיו לא פסקין כמה דאת אמר (בראשית ב י) ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן ואיהו רחובות

החכמה העליונה והחכמה הקטנה שנכללת בעליונה ושורה בה, "בחוץ תרונה". בא וראה, החכמה העליונה היא סתומה של כל הסתומים, ולא נודעת ואינה בגלוי, כמו שנאמר "לא ידע אנוש ערכה" וגו'. כשמתפשטת להאיר, מאירה בסוד העולם הבא, והעולם הבא נברא ממנה, כפי ששינונו העולם הבא נברא ביו"ד, והחכמה הזו נכסית שם, והם אחד בזמן שעתיד (שמתעטר, נ"א שנעשה) הכל [להיות] בסוד של העולם הבא, כפי שאמרנו.

אז היא [יש] שמחה להיות מאירה, והכל בחשאי, שלא נשמע בחוץ לעולמים. עוד רוצה להתפשט, ויוצאים מן המקום הזה אש ומים ורוח, כמו שנתבאר, ונעשים קול אחד שיוצא בחוץ ונשמע, כמו שנתבאר. אז משם ולהלן הוא חוץ. הרי בפנים הוא בחשאי, שלא נשמע לעולמים, עכשיו שנשמע הסוד נקרא בחוץ. מכאן שאדם צריך לתקן את מעשיו ולבקש. "ברחובות", מי הרחובות, זה הרקיע ההוא שבו מאירים כל הכוכבים, והוא המעיין שאין מימיו פוסקים, כמו שנאמר "ונהר יצא מעדן להשקות את הגן", והוא רחובות, ושם תתן קולה עליונה ותחתונה, והכל אחד. ומשום

²⁰⁶ פשט הלשון חכמה עילאה אבא וחכמה זעירא מלכות שנכללת באבא, ומשם גמר תיקונה בסוד אבא יסד ברתא. ופי' הרב שהמלכות היא מהחזה ולמטה, ששם נשלם יסוד דאימא, ויסוד דאבא מגולה ומשם מאירה וזהו אבא יסד ברתא, ולכך אמר וחכמתא זעירא דאתכלילת בה בעילאה (מ"מ).

²⁰⁷ פי' שהמלכות שורה בחכמה ושם מקום מנוחתה שייסוד דאבא מתפשט מהחזה דז"א עד עט"י דז"א ושם היא קומת המלכות נמצא שהמלכות שורה וחונה במקום יסוד דאבא ומשם הארתה (מ"מ).

²⁰⁸ פי' אבא ושאר הלשון מובן. ואם נעמיק לפי הקדמות האריז"ל נדקדק ששבח זה סתימא דכל סתימין כו' נאמר בכמה דוכתי בזהר על א"א והוא הנקרא סתימא דכל סתימין כמ"ש הרב ז"ל לכן נפרש מ"ש אלן חכמה עילאה וחכמה זעירא כמ"ש באד"ר חכמתו בחוץ תרונה כד נגיד ממוחא סתימא דא"א למוחא דז"א באינון נימין כאלו מתחברן לבר תרין מוחין ואתעביד חד מוחא עכ"ל. ופירושו הוא כשנמשכת הארת חכמה סתימא דא"א לחכמה דז"א ע"י הנימין דא"א, אזי נתחברו ב' המוחין בז"א ונעשה מוח א', וז"ש כאלו מתחברן לבר תרין מוחין, שהז"א נקרא לבר, לפי שהוא מלביש לא"א וכו' (מ"מ).

²⁰⁹ פי' כמ"ש הרב שם שחמשה גבורות באים מגבורה דעתיק שבתוך חכמה דא"א לאימא ונעלמים בה (מ"מ).

²¹⁰ והן ז' קולות ג' בחוץ לגרון ועדיין במצר וג' ברחובות חוץ לפה דרגין דאתגלייא וא' בת קול אור חוזר, וז"ש תבונה תתן קולה, והן נגד ב' דרגין דסתימו חו"ב הנסתרות לה' אלקינו, וה' אלקינו ידוע. והנגלות ג"כ שתיים, לנו ולבנינו, ור"ל כל בניך וכו' וז"ש, ותמן תתן קולה עלאה כו', כי כולל שם הכל כי כל כו' (יהל אור).

²¹¹ פי' חכמה סתימא הנזכר שנתפשטה עד אימא ורצתה עוד להתפשט ולהוציא ז"א, וכדי להבין זה צריכים אנו למ"ש הרב בדרוש עיבור ויניקה, וז"ל כי שורש ז"א הוא ממ"ה דמוחא סתימא, לפי שיש בה ד' שמות עסמ"ב, וז"ש הזהר תובעייא לאתפשטה ונפיק מהאי אתר אשא ורוחא ומיאי (מ"מ).

²¹² עד ע"א (הערת הזוהר).

²¹³ פקודי רכו ע"א (הערת הזוהר).

זהר פרישת תולדות

ותמן תתן קולה עלאה²¹⁴ ותתאה וכלא חד ובגין דא אמר²¹⁵ שלמה (משלי כז) הכן בחוץ מלאכתך ועתדה בשדה לך וגו' הכן בחוץ כמה דאתמר [דכתיב] (וכתיב) (שם א כ) בחוץ תרונה דהא מכאן קיימא עבידא לאתתקנא ומלה לשאלא דכתיב (דברים ד לב) כי שאל נא לימים ראשונים וגו' ולמקצה השמים ועד קצה השמים ועתדה בשדה לך דא שדה אשר ברכו יהוה (בראשית כז כז)

ובתר דינדע בר נש רזא דחכמתא ויתקין גרמיה בה מה כתיב (משלי כז) אחר ובנית ביתך דא נשמתא דבר נש בגופיה דיתתקן ויתעביד גבר שלים ועל דא כד חפר יצחק ועבד בירא בשלם²¹⁶ לההוא שלם²¹⁷ >נ"א למהוי שלים< קרי²¹⁹ ליה רחובות וכלא כדקא יאות זכאין אינון צדיקיא דעובדיהון²²⁰ לגבי קב"ה לקיימא עלמא דכתיב (שם ב כא) כי ישרים ישכנו ארץ ישכינו ארץ והא אוקמוה

ויהי כי זקן יצחק (בראשית כז א) אמר רבי שמעון כתיב (שם א ה) ויקרא אלהים לאור יום ולחשך קרא לילה האי קרא²²¹ אוקמוה ואתמר אבל תא חזי כל עובדוי דקב"ה כלהו אינון מלין דקשוט וכלא ברזא עלאה וכל מלוי דאורייתא כלהו מלי מהימנותא ורזין עלאין כדקא יאות ותא חזי לא זכה יצחק כאברהם דלא סמו עינוי ולא כהו אבל רזא עלאה איהו הכא רזא דמהימנותא כמה דאתמר דכתיב ויקרא אלהים לאור יום דא אברהם דאיהו נהורא דיממא

זה אמר שלמה, "הכן בחוץ מלאכתך ועתדה בשדה לך" וגו', "הכן בחוץ" כמו שנאמר, שכתוב "בחוץ תרונה", שהרי מכאן עומד המעשה לתקן ודבר לשאלה, שכתוב "כי שאל נא לימים ראשונים וגו', ולמקצה השמים ועד קצה השמים". "ועתדה בשדה לך", זו השדה אשר ברכו ה'.

ואחר שידע האדם את סוד החכמה ויתקין את עצמו בה, מה כתוב "אחר ובנית ביתך", זו הנשמה של אדם בגופו, שיתקן ויעשה איש שלם. ועל כן, כשחפר יצחק ועשה באר בשלום, לאותו השלום (שיהיה שלם) קרא לו רחובות, והכל כראוי. אשרי הצדיקים שמעשיהם לקב"ה לקיים את העולם, שכתוב "כי ישרים ישכנו ארץ" ישכנו ארץ, והרי פרשוה.

"ויהי כי זקן יצחק". אמר רבי שמעון, כתוב "ויקרא אלהים לאור יום ולחשך קרא לילה", הפסוק הזה בארוהו ונתבאר. אבל בא וראה, כל מעשי הקדוש ברוך הוא, כולם הם דברי אמת, והכל בסוד עליון. וכל דברי התורה כולם דברי אמונה וסודות עליונים כראוי. ובא וראה, לא זכה יצחק כמו אברהם, שלא סמו עינוי ולא כהו. אבל כאן הוא סוד עליון, סוד האמונה, כמו שנתבאר, שכתוב "ויקרא אלהים לאור יום", זה אברהם, שהוא אור היום, ואורו

²¹⁴ כי סוד העבודה והתיקון הוא בז"א שממשיך לו מוחין דא"א וממנו למלכות (מ"מ).

²¹⁵ ר"ל בנפש ורוח בז"נ ואח"כ בנשמתא ובנית וכו' (יהל אור).

²¹⁶ פירוש שהיה שלום ולא רבו עליה והרמז שלמעלה שלום במ' ואין שופ"ר (נ"א).

²¹⁷ שהג' הוא בדרגא דשלום ולכן לא רבו כו' וקראו רחובות (יהל אור).

²¹⁸ שלא קרא שם הבאר רחובות אלא כוון לקרות שם השלום הדבוק בו דהיינו היסוד שהוא מבוע דבירא רחובות ור"ש חולק על ת"ק דהוה ס"ל שהבאר בעצמו קרא רחובות ואמר דליתא שהיסוד נקרא רחובות וליסוד קרא יצחק רחובות (נ"א).

²¹⁹ פי' שעיקר השלום ביסוד אימא הנק' רחובות (מ"מ).

²²⁰ דוגמת יצחק חופר בארות מענייני העה"ז וכוונתו לקיימא עלמא להעמיד היסוד הנקרא קיימא דעלמא וז"א ישכנו ארץ פירוש ישכנו היסוד בארץ מ' לתת לה קיום והעמדה ובכל המעשים צריך ליחד הצדיק דוגמת אבותינו הקדושים וז"ס וכל מעשיך יהיו לשם שמים ליחדא שם שהוא מ' שם שמים ת"ת (נ"א).

²²¹ במדרש רז"ל ותאמר בין חבריא עד"ה בפנים אחרים (נ"א).

זהר פרשת תולדות

הולך ומאיר ומתחזק בתקון

ונהורא דיליה²²² אזיל ונהיר ואתתקף בתקונא

קמב/א

דיומא ובגין כך מה כתיב (בראשית כד א) ואברהם זקן בא בימים באינון נהורין דנהרין ואיהו סיב (ונהיר) כדין אזיל ונהיר כמה דאת אמר (משלי ד יח) הולך ואור עד נכון היום²²³ ובגין כך (בראשית א ה) ויקרא אלהים לאור יום ולחשך קרא לילה דא יצחק דאיהו חשך ואיהו אזיל לקבלא ליליא בגויה ובגין כך איהו כד סיב מה כתיב (שם כז א) ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראות הכי הוא ודאי דבעא לאתחשכא ולא תדבקא (בחשך) בדרגיה כדקא יאות²²⁴

אתא רבי אלעזר בריה ונשק ידיו אמר לו, יפה אברהם מאיר מצד של דרגתו, יצחק נחשך מהצד של דרגתו, ויעקב למה, שכתוב "ועיני ישראל כבדו מזקן". אמר לו, כך זה ודאי, כתוב "כבדו" ולא כהו. כתוב "מזקן" ולא מזקנו. אלא "מזקן", מזקן של יצחק, מאותו צד כבדו, לא יוכל לראות להסתכל כראוי, אבל לא כהו. אבל יצחק כהו ודאי מכל וכל, ונעשה חושך, שהרי אז נאחז בו הלילה, והתקיים "ולחושך קרא לילה".

אתא רבי אלעזר בנו ונשק ידיו. אמר לו, יפה אברהם מאיר מצד של דרגתו, יצחק נחשך מהצד של דרגתו, ויעקב למה, שכתוב "ועיני ישראל כבדו מזקן". אמר לו, כך זה ודאי, כתוב "כבדו" ולא כהו. כתוב "מזקן" ולא מזקנו. אלא "מזקן", מזקן של יצחק, מאותו צד כבדו, לא יוכל לראות להסתכל כראוי, אבל לא כהו. אבל יצחק כהו ודאי מכל וכל, ונעשה חושך, שהרי אז נאחז בו הלילה, והתקיים "ולחושך קרא לילה".

אתא רבי אלעזר בנו ונשק ידיו. אמר לו, יפה אברהם מאיר מצד של דרגתו, יצחק נחשך מהצד של דרגתו, ויעקב למה, שכתוב "ועיני ישראל כבדו מזקן". אמר לו, כך זה ודאי, כתוב "כבדו" ולא כהו. כתוב "מזקן" ולא מזקנו. אלא "מזקן", מזקן של יצחק, מאותו צד כבדו, לא יוכל לראות להסתכל כראוי, אבל לא כהו. אבל יצחק כהו ודאי מכל וכל, ונעשה חושך, שהרי אז נאחז בו הלילה, והתקיים "ולחושך קרא לילה".

אתא רבי אלעזר בנו ונשק ידיו. אמר לו, יפה אברהם מאיר מצד של דרגתו, יצחק נחשך מהצד של דרגתו, ויעקב למה, שכתוב "ועיני ישראל כבדו מזקן". אמר לו, כך זה ודאי, כתוב "כבדו" ולא כהו. כתוב "מזקן" ולא מזקנו. אלא "מזקן", מזקן של יצחק, מאותו צד כבדו, לא יוכל לראות להסתכל כראוי, אבל לא כהו. אבל יצחק כהו ודאי מכל וכל, ונעשה חושך, שהרי אז נאחז בו הלילה, והתקיים "ולחושך קרא לילה".

אתא רבי אלעזר בנו ונשק ידיו. אמר לו, יפה אברהם מאיר מצד של דרגתו, יצחק נחשך מהצד של דרגתו, ויעקב למה, שכתוב "ועיני ישראל כבדו מזקן". אמר לו, כך זה ודאי, כתוב "כבדו" ולא כהו. כתוב "מזקן" ולא מזקנו. אלא "מזקן", מזקן של יצחק, מאותו צד כבדו, לא יוכל לראות להסתכל כראוי, אבל לא כהו. אבל יצחק כהו ודאי מכל וכל, ונעשה חושך, שהרי אז נאחז בו הלילה, והתקיים "ולחושך קרא לילה".

²²² פירוש שהת"ת שהוא ו"ק ו' ימים החסד מאיר בהם עד היסוד ששם הוא מתנוצץ היום ומשם ואילך לילה מ' ז"ח (נ"א).

²²³ אחיזת אברהם בחסד אינו שוה בתחילת כניסתו בקדושה דהיינו זמן בחרותו כסוף ימיו. וכן יצחק בגבורה כי כל עוד שנמשך זמן הצדיק בעולם, בהיותו הולך ונתחזק באמתתו, לכך ראשונה אחז אברהם במדרגות החסד למטה והלך בתומו הולך ומתחזק עד סוף ימיו שזכה בעצם למדתו, וכל עוד שמדות חסד הולכות ומתקרבות לאצילות הולכות ומאירות, וזה שאמר ונהורא דיליה אזיל ונהיר וכו', והעד ע"ז בוקר נקרא אברהם חסד, שחר נקרא נצח, שהוא חסד אור ולא כחסד בוקר עצמו, שבחסד מאיר כל עו דשמתקרב למעלה יותר כיום שהולך ומאיר כדמסיק הולך ואור. וז"ש "ובגין כך מה כתיב ואברהם זקן בא בימים" בספירות שנכללות בחסד שבו, שששה ימים נכללים בכל שבת, וד' שבתות בכל חדש, וי"ב חדשים בכל שנה, וז' שנים בכל שמטה, וז' שמטות בכל יובל, כן זמנים אלו בכללות הספירה אם חסד ואם גבורה. ולפיכך בא בימים הולך בסוד סדר זמנים הנז' נכנס בימים העליונים הנכללים בחסד ומתקרב אל האור העליון, ולכך ראוי שיאיר לעולם יותר מהקודם (אור יקר).

²²⁴ מדרגות הגבורה מתחילות מחצי היום שהם קצת אור, ומתקרבות אל החשך עד הלילה, וזהו ויקרא אלקים לאור, שהוא חסד יום הולך ומאיר. ולחשך שהוא גבורה קרא לילה, הולך ומחשיך. ולפיכך כד סיב ותכהין שנתקרב אל הדין והחשך. ועתה יש לדקדק מה ענין העינים החשכתם או הארתם לזה "ל כי לפי מה שנתבאר באדרא סוד העינים דז"א שבהם סוד הדין באדמימות, לפיכך עיני יצחק מתוקף הדין הגיע עד שנאדמו וחשכו וסלקו ההשגחה. ואברהם ימין סוד הראיה, ומשם פקח עיניך וראה את שוממותנו, ויעקב באמצע, ומשה רבינו ע"ה, להיותו בסוד הדעת שהוא מסתכל בעינא פקיחא תדיר, דהיינו בסוד הכתר, נאמר לא כהנה עינו וכו' (אור יקר).

²²⁵ כלומר, נקרא גדול בערך שהוא גדול בכל צבאות הגבורה החזונים, והוא כלל כולם (אור יקר).

זהר פרשת תולדות

נא זקנתי לא ידעתי יום מותי (שם ב) רבי אלעזר פתח ואמר (תהלים פד ו) אשרי אדם עוז לו בך וגו' זכאה בר נש דאתתקף ביה בקב"ה וישוי תוקפיה ביה²²⁶ יכול כחנניה מישאל ועזריה דאתתקפו ואמרו (דניאל ג יז) הן איתי אלהנא די אנחנא פלחין יכול לשזבותנא מגו אתון נורא יקידתא ומן ידך מלכא ישויב

תא חזי דאי לא ישויב ולא אתקיים עלייהו קב"ה אשתכח שמיה דקב"ה דלא יתקדש בעינייהו דכלא כמה דאמרו אלא כיון דידעו דלא אמרו כדקא יאות אהדרו ואמרו והן לא ידיע להוי לך מלכא וגו' בין ישויב בין לא ישויב²²⁷ ידיע להוי לך מלכא וגו' ותנינן דמלה אודע להו יחזקאל ושמעו וקבילו מניה דקב"ה לא אתקיים עלייהו בגין דיקבלון אגרא וכדין אהדרו ואמרו והן לא ידיע להוי לך מלכא וגו'

אלא לא יתתקף בר נש דיימא קב"ה ישויבני או איהו עביד לי כך וכך אבל ישוי תוקפיה ביה בקב"ה דיסייע ליה <כד איהו אשתדל> באינן פקודין דאורייתא ולמיהך בארע קשוט דכיון דאתי בר נש לאתדכאה מסייעין ליה ודאי ובדא יתתקף ביה בקב"ה דאיהו יסייע ליה ויתתקף ביה דלא ישוי תוקפיה באחרא ובגין כך עוז לו בך מסלות בלבבם דיעביד לביה כדקא יאות בלא הרהורא אחרא²²⁸ אלא כהאי מסילה דאיהו מתיישבא לאעברא בכל אתר דאצטריך הכי נמי

דבר אחר אשרי אדם עוז לו בך עז כמה דאת אמר (תהלים כט יא) יהו"ה עז לעמו יתן בגין דאצטריך ליה לבר נש דיתעסק באורייתא לשמיה דקב"ה דכל מאן דאתעסק באורייתא ולא אשתדל לשמה טב ליה דלא אתברי מסלות

פתח ואמר, "אשרי אדם עוז לו בך" וגו', אשרי האיש שמתחזק בקב"ה ושם בו את תקפו, יכול כחנניה מישאל ועזריה שהתחזקו ואמרו, "הן איתי אלהנא די אנחנא פלחין יכול לשזבותנא מגו אתון נורא יקידתא ומן ידך מלכא ישויב" [הן אתנו אלהינו שאנו עובדים יכול להצילנו מתוך כבשן האש היוקדת, ומיזך המלך יציל].

בא וראה, שאם לא יציל ולא יעמוד עליהם הקדוש ברוך הוא, נמצא ששמו של הקדוש ברוך הוא לא יתקדש בעיני כל, כמו שאמרו. אלא כיון שידעו שלא אמרו כראוי, חזרו ואמרו, והן לא ידוע להיות לך המלך וגו', בין יציל בין לא יציל, ידוע להיות לך המלך וגו', ושנינו שיחזקאל הודיע להם דבר, ושמעו וקבלו ממנו, שהקדוש ברוך הוא לא עמד עליהם, כדי שיקבלו שכר, ואז חזרו ואמרו, "והן לא ידיע להוי לך מלכא" וגו' [והן לא ידוע להיות לך המלך וכו'].

אלא לא יתחזק אדם שיאמר, הקדוש ברוך הוא יצילני או יעשה לי כך וכך, אבל ישים את כוחו בקב"ה שיסייע לו, כשהוא משתדל באותם המצוות של התורה וללכת בדרך אמת. שכיון שאדם בא להטהר, ודאי מסייעים לו. ובזה יתחזק בקב"ה שהוא יסייע לו, ויתחזק בו, שלא ישים את כוחו באחר, ולכן "עוז לו בך". "מסילות בלבבם", שיעשה לבו כראוי בלי הרהור אחר, אלא כמסלה הזו שהיא מתיישבת לעבור בכל מקום שצריך, כך גם כאן.

דבר אחר, "אשרי אדם עוז לו בך", "עוז" כמו שנאמר "ה' עוז לעמו יתן". משום שצריך אדם לעסוק בתורה לשמו של הקדוש ברוך הוא, שכל מי שעוסק בתורה ואינו עוסק לשמה, טוב לו שלא נברא. "מסילות בלבבם". מה זה "מסילות

²²⁶ דקדק אומרו בפסוק עוז לו בך, ולא אמר יעוז בך, היה נראה כחנניה מישאל וכו', אבל השתא דקאמר עוז לו בך, ר"ל אותו העוז והחוזק אשר לו בקיום המצוה לא יכלה אותו אלא בך, והיינו דמסיק אלא לא יתתקף דיימא וכו' אבל ישוי וכו', דלא ישוי תוקפיה באחרא שיאמר כחי ועוצם ידי וכו' ובג"כ עוז לו כדפי' (אור יקר).

²²⁷ עי' שיה"ש רבה פרשה ז' דף לז ע"ד הענין בארוכה ועי' עוד פסחים קיח ע"א ובזוה"ק פ' אחרי מות נז ע"א ובויק"ר פ' לג סימן ו' ובאגדת בראשית פ"ז ובשמות רבה פ"ט (לש"ו).

²²⁸ עם היות שלא היה כפי רצונו, אל יתריס אפילו במחשבה כד"א ה' עוזר וכו', והכי פי' עסק התורה שהוא העוז לו בך לשמך (אור יקר).

זהר פרישת תולדות

בלבבם מאי מסלות בלבבם כמה דאת אמר (שם סח ה) סולו לרוכב בערבות ביה שמו דא ההיא אורייתא דאיהו אשתדל בה לארמא ליה לקב"ה ולמעבד ליה חטיבא בעלמא²²⁹

תא חזי יעקב כל עובדוי הוו לשמא דקב"ה²³⁰ ובגין כך קב"ה הוה עמיה תדיר דלא אעדי מניה שכינתא דהא בשעתא דקרא ליה יצחק לעשו בריה יעקב לא הוה תמן²³¹ ושכינתא אודעת לה לרבקה ורבקה אודעת ליה ליעקב רבי יוסי אמר תא חזי אי ח"י²³² בהווא זמנא יתברך עשו לא ישלוט יעקב לעלמין²³³ אלא מעם קב"ה הוה וכלא באתריה אתא כדקא חזי²³⁴ תא חזי ורבקה אוהבת את יעקב כתיב (בראשית כה כח) והא אתמר²³⁵

ובגין כך שדרת בניניה דיעקב הנה שמעתי את אביך מדבר אל עשו אחיך לאמר ועתה בני שמע בקולי וגו' (שם כז ח) בהווא זמנא ערב פסח הוה ובעי יצר הרע לאתבערא ולשלמא סיהרא רזא²³⁶

קמב/ב

דמהימנותא ועל דא עבדת תרי תבשילין²³⁷ רבי יהודה²³⁸ אמר רמו הכא דזמינין בנוי

בלבבם, כמו שנאמר "סולו לרכב בערבות ביה שמו", זו התורה ההיא שהוא עוסק בה להרים את הקדוש ברוך הוא ולעשותו חטיבה בעולם.

בא וראה, כל מעשיו של יעקב היו לשמו של הקדוש ברוך הוא, ולכן הקדוש ברוך הוא היה עמו תמיד, שלא זזה ממנו השכינה. שהרי בשעה שקרא לו יצחק את עשו בנו, יעקב לא היה שם, והשכינה הודיעה לרבקה, ורבקה הודיעה ליעקב. רבי יוסי אמר, בא וראה, אם חס וחלילה באותו זמן היה מתברך עשו, יעקב לא היה שולט לעולם, אלא מעם הקדוש ברוך הוא זה היה, והכל בא במקומו כראוי. בא וראה, כתוב "ורבקה אוהבת את יעקב", והרי נתבאר.

ולכן שלחה בשביל יעקב "הנה שמעתי את אביך מדבר אל עשו אחיך לאמר, ועתה בני שמע בקולי" וגו', בזמן ההוא היה ערב פסח, והיצר הרע צריך להתבער ולהשליט את הלבנה שהיא סוד

האמונה, ולכן עשתה שני תבשילים. רבי יהודה אמר, כאן רמז שעתידים בני

²²⁹ בסוד היחוד העליון, נמצא שבגופו שנברא פועל ברוחני אמנם מי שעוסק בה שלא לשמה, נוטל חלק הקב"ה לעצמו, והוא נהנה ברוחני, א"כ טב ליה דלא איברי, ולא יהנה הגשמי מהרוחני כיון שהוא אינו מהנה הרוחני בגשמי (אור יקר).

²³⁰ ר"ל המעשים הגשמיים שנראה שהם פעולות תחתונות, הכל בכוונה ביחוד הספירות וקשרם וענינם (אור יקר).

²³¹ ומ"ש הנה שמעתי את אביך הכוונה שמעתי השכינה הנקראת את אביך כנזכר פרשה בראשית. ז"ח (ומ"ש ורבקה שומעת היינו מ' כמ"ש במאורות נתן ובהכי דייק שומעת הוה דהול"ל שמעה אלא השכינה שומעת תדיר והיא אמרה ליעקב וז"ש לאשר אני מ' מצוה אותך ובמ"א הארכתי בס"ד. מא"ן) (נ"א).

²³² ומ"ש שאם ח"ו היה מתברך עשו היה נשאר העולם בקלקול פגמו של אדה"ר ובא דרך ערמה לתקן פגם אדה"ר שהיה ע"י ערמה כדבסמוך (נ"א).

²³³ ולא היה אפשר לישראל קיים התורה מרוב צרות הגלות ותבטל ח"ו (אור יקר). ע"י בהגר"א במגילת אסתר ע"א א ע"ד הרמז.

²³⁴ כלומר ראייה שלא זזה השכינה מיעקב דכתיב ורבקה אוהבת את יעקב סתם לאהבת הטוב במה שהוא טוב (נ"א).

²³⁵ מסברא קאמר שמיד שלחה אחריו ולא נתרשלה עד שיבא מאליו. א"נ רמז כאן שרבקה היתה במקום חוה ולז"א ורבקה אוהבת את יעקב שהוא סוד אדם כדי לתקן הפגם הראשון עשתה הענין ושדרת בגיניה דיעקב. ז"ח (וז"ש ועתה בני שמע בקולי לתקן מה ששמעת בהיותי חוה שחטאת אך עתה בני שמע שאתה חייב לשמוע לי שאתה בני. וכי תימא שבאיסור אין חיוב לבן לשמוע לאו"א דע כי השכינה מצוה אותך וז"ש לאשר אני מ' מצוה אותך כמ"ש רז"ל. מא"ן) (נ"א).

²³⁶ לאתבערא יצר הרע, ביאור חמץ, והיינו לרדוף אחר עשו שלא יהיה לו ברכה ושפע (אור יקר).

²³⁷ חגיגה ופסח, ונודע שהפסח הוא הכנעת החצונים (אור יקר). וחגיגה הוא נגד עוה"ז, ופסח הנאכל באחרונה הוא נגד עוה"ב (יד מצרים ד"ה וצדקה תהיה לו).

²³⁸ פליג אדלעיל, וב' תבשילין רמז לשערי עזאזל ושעיר ר"ח (אור יקר).

זהר פרישת תולדות

יעקב להקריב שני שעירים, אחד לה' ואחד לעזאזל ביום הכפורים, לכן הקריבה שני גדיי עזים, אחד בשביל הדרגה שלמעלה, ואחד כדי להכניע את דרגתו של עשו שלא ישלוט על יעקב. ועל כן שני גדיי עזים, ומשניהם טעם יצחק ואכל. "ויבא לו יין וישת". "ויבא לו יין רמז רימז ממקום רחוק קירב אותו, מאותו מקום של עשו. רבי אלעזר אמר, רמז מהיין ההוא שכל השמחה נמצאת בו כדי לשמח את יצחק, שצריך שמחה, כשרוצים שמחה לשמח את צד (הלוים) שלו, ועל כן "ויבא לו יין וישת".

"ותקח רבקה את בגדי עשו וגו', אלו הלבושים שהרויח עשו מנמרוד, ואלה לבושי כבוד שהיו מאדם הראשון, ובאו לידי נמרוד, ובהם נמרוד היה צד צידה, שכתוב "הוא היה גיבור ציד לפני ה'" וגו'. ועשו יצא לשדה ונלחם בקרב עם נמרוד והרג אותו, ולקח ממנו את הלבושים הללו, זהו שכתוב "ויבא עשו מן השדה והוא עיף", ובארוה, כתוב כאן "והוא עיף", וכתוב שם "כי עיפה נפשי להרגים". ועשו היה מעלה את אותם הלבושים לרבקה, ובהם היה יוצא וצד ציד, ואותו היום לא לקח אותם, ויצא לשדה והתעכב שם.

²³⁹ קמה ע"ב (הערת הזוהר).

²⁴⁰ כי היה יצחק מתגולל בדין קדוש וטמא, וטעם קדוש מצד עצמו, וטמא מצד עשו, לכך טעם מב' השעירים משעיר עזאזל מצד עשו, ומשעיר חטאת לה' מצד קדושה, וכשנדע סוד שעיר ר"ח ופסח ושער תפילין לא יתרחק הרבה (אור יקר).

²⁴¹ (פי' תרי תנועיי בלק קפט ע"א) (ד"א). ועי' זוהר הרקיע.

²⁴² פי' קרב את יצחק עצמו ממקום רחוק מהחץ שהיה מתגולל בטומאת עשו ומשם קרבו אל הקדושה לצד ימין ומלת ויבא לו פי' ויבא את עצמו את יצחק שהוא נקרא יין (אור יקר).

²⁴³ הכוונה שהמתיק ה"ג דאימא שהוא היין החזק שכל הדינים תלויין שם, ומתמצית ה"ג יוצאות דם להניק לעשו, בסוד מיץ אפים יוצא דם, וז"ש מההוא אתר דעשו, כי יצחק סוד ה"ג הנז' והוא קרא לעשו בנו הגדול כדכתיב ולחשך קרא לילה, פי' דאסביר אנפין לרע כנז' בפ' בראשית (זהר הרקיע). ז"ל הרב (לקוטי תורה תולדות) הנה יצחק סוד הגבורות שביסוד אמא והוא יין החזק וכו', והנה יעקב הוא סוד הארת יסוד אבא שע"כ הוא בחיר שבאבות וכו', והנה יעקב [רצה] למתק באותו יין שהשקה ליצחק אביו שהם שורש מקום הגבורות יין העליון היוצא מבינה שהוא עיטרא דגבורה רצה יעקב להטיל בו מים כדי למותקו ובזה יתנו לו הברכות ולא לעשו אחיו כי אם היו נשארות הגבורות בלתי מזוג היה דין קשה והיה נוטל עשו את הברכות וכו', משם שורש יעקב וז"ש בזהר מאתר רחיק קריב ליה, כי אבא נקרא רחוק, בסוד מרחוק ה' נראה לי ומאותו מקום רחוק שהוא יסוד דאבא המשיך המים למזוג היין עכ"ל הרב. ולפי זה ל"ג "דעשו". וגו' גרסינן ליה, יפורש כמ"ש הרב בדרוש עשו, כי עשו שורש נשמתו הוא מיסוד אבא בשורה החצונה שיש בה יעקב באמצע ועשו מכאן וערב רב מכאן, ולכך רצה יצחק לברכו לקרבו תחת כנפי השכינה (מ"מ).

²⁴⁴ פי' ר"א לא פליג את"ק לפי מ"ש לעיל בשם האריז"ל אלא ת"ק שאמר מאתר רחיק קריב ליה, קאי על המים שבו עשה מזיגה ליין. ור"א קאי איין מהיכן הביאו, מיסוד דאימא, דכל חידו אשתכח ביה (מ"מ).

²⁴⁵ עי' לעיל נח ע"א קא ע"א ועי' בס"פ יתרו צד ע"א (לש"ו).

²⁴⁶ קלז ע"ב ויקרא סד ע"א (הערת הזוהר).

זהר פרשת תולדות

וההוא יומא לא נטל לון ונפק לחקלא ואתעכב תמן וכד הוה לביש לון עשו לא הוו סלקין ריחין כלל

כיון דלביש לון יעקב כדין תבת אבדה לאתרה וסליקו ריחין בגין דשופריה דיעקב שופריה²⁴⁷ דאדם הוה ובגין כך אהדרו בההיא שעתא לאתריהו וסליקו ריחין אמר רבי יוסי שופריה דיעקב (הוה) <דאיהו> שופריה דאדם <איך אפשר> והא תנינן תפוח עקבו דאדם הראשון מכהה גלגל חמה ואי תימא דכך הוה יעקב א"ל רבי אלעזר ודאי הכי הוה בקדמיתא עד לא חב אדם הראשון²⁴⁸ לא הוו יכלין כל בריין לאסתכלא בשופריה כיון דחטא אשתני שופריה ונתמאך רומיה²⁴⁹ ואתעביד בר מאה אמין ותא חזי שופריה דאדם הראשון רוא איהו דמהימנותא עלאה²⁵⁰ תלייא בההוא שופרא ובגין כך (תהלים צ יז) ויהי נעם יהו"ה אלהינו עלינו וכתוב (שם כז ד) לחזות בנועם יהו"ה ודא הוא שופריה דיעקב²⁵¹ ודאי וכלא רוא עלאה איהו

וירח²⁵² את ריח בגדיו ויברכהו (בראשית כז כו) תא חזי וירח את ריח [ה]בגדים לא כתיב אלא ריח בגדיו כמה דאת אמר (תהלים קד ב) עוטה אור כשלמה²⁵³ נוטה שמים כיריעה דבר אחר [נ"א דא הוא] וירח את ריח בגדיו ויברכהו דכיון דאלביש לון יעקב סליקו ריחין בההיא שעתא ועד דלא ארה [נ"א דארה] <ריחין> (ריחא) דלבושיה לא ברכיה דהא כדין (לא ידע דאתחזי הוא לברכא) [ידע דחזי הוא לאתברכא]

וכשעשו היה לובש אותם, לא היו מעלים ריחות כלל.

כיון שיעקב לבש אותם, אז שבה האבדה למקומה והעלו ריחות, משום שיפיו של יעקב היה יפיו של אדם, ולכן חזרו בשעה ההיא למקומם והעלו ריחות. אמר רבי יוסי, יפיו של יעקב (היה) שהוא יפיו של אדם. איך אפשר, והרי שנינו, תפוח עקבו של אדם הראשון מכהה גלגל חמה, ואם תאמר שכך היה יעקב, אמר לו רבי אלעזר, ודאי שכך היה, בתחילה טרם חטא אדם הראשון, לא היו יכולים כל הבריות להסתכל ביפיו, כיון שחטא, השתנה יפיו ורומו הונמך, ונעשה בן מאה אמות. ובא וראה, יפיו של אדם הראשון הוא סוד, שהאמונה העליונה תלויה ביופי ההוא, ולכן "ויהי נועם ה' אלהינו עלינו", וכתוב "לחזות בנועם ה'", וזהו ודאי יפיו של יעקב, והכל הוא סוד עליון.

"וירח את ריח בגדיו ויברכהו". בא וראה, וירח את ריח הבגדים לא כתוב, אלא ריח בגדיו, כמו שנאמר "עוטה אור כשלמה נוטה שמים כיריעה". דבר אחר, (זה הוא) "וירח את ריח בגדיו ויברכהו", שכיון שיעקב לבש אותם, העלו ריחות באותה השעה, ועד שלא הריח (שהריח) את ריח לבושו לא ברך אותו, שהרי אז ידע שהוא ראוי להתברך, שאם לא ראוי, לא היו עולים כל הריחות הקדושים הללו עמו.

²⁴⁷ לא קאמר כעין שופריה אלא שופריה והיינו דאתגלגל ביה כדאיתא בתיקונים צו (ד"א).

²⁴⁸ עי' לעיל לו ע"ב בעניין "כתנות אור" ו"כתנות עור" (דע"ה ח"ב קיא ע"ג).

²⁴⁹ בראשית לג ע"ב (ד"א).

²⁵⁰ מי מהימנותא עלאה הוא ז"א שהמלכות נקראת אמונה, וז"א נקראת אמת, מהימנותא עלאה. ומ"ש תליא בההוא שופרא, פי' עיקרו מהמוחין דאימא, וז"ש ובג"כ ויהי נועם שהיא אימא שנקרא נועם (מ"מ).

²⁵¹ ר"ל אדם ויעקב הם רומזים לז"א ושופרא דיעקב ושופרא דאדם הם מהמוחין דז"א (מ"מ).

²⁵² כיון שלא היו שלו לא היה לו לקראם בגדיו, אלא לרמוז לההוא דסתים ובגדיו קאי לקב"ה. ד"א שאע"ג שהיו של עשו היו אצלו בגניבה כי ליעקב היו ראויים כי היה שופריה דאדם, והראה שכשלבשן יעקב מיד הריחו, ואם כן שפיר קאמר ביה בגדיו באמת (רמ"ז).

²⁵³ פי' הוא או רשמקיף על יעקב כמו בגד זהו ריח בגדיו (מ"מ). ר"ל אור הספירות שהם אור לבושו של קב"ה ועי' לעיל פ' נח עמוד ר"ז ועי' לקמן פ' בא עמוד ס"ט ועי' א"מ (נ"א). עי' תיקור"ז עם בהגר"א קיב ע"ב שם מתבאר בחינה זו היא כנגד זה ש"לאדם ולאשתו עשה כתנות אור נשמתין ערטילאין", והן אותן שלא זכו אל הנשמה ואין להם לבושא.

זהר פרשת תולדות

זהו שכתוב "וירח את ריח בגדיו ויברכהו".
ו"יאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו
ה". "ו"יאמר" דבר סתום הוא, יש אומרים
שהיתה השכינה, ויש אומרים שיצחק היה.
"כריח שדה אשר ברכו ה", איזה "שדה",
זה שדה התפוחים, השדה שהאבות
העליונים (חומדים) סומכים אותו
ומתקנים אותו.

דאי לא אתחזי לאתברכא²⁵⁴ לא סליקו כל בני
ריחין [קדישין] בהדיה דא הוא דכתיב וירח
את ריח בגדיו ויברכהו ויאמר ראה ריח בני
כריח שדה אשר ברכו יהו"ה²⁵⁵ (בראשית כז כז)
ויאמר מלה סתים הוא²⁵⁶ אית דאמרי שכינתא
הות²⁵⁷ ואית דאמרי יצחק הוה כריח שדה אשר
ברכו יהו"ה מאן שדה דא שדה דתפוחים²⁵⁸
שדה דאבהן עלאין (חמידו) [סמכין] <סמיכו>
ליה ומתקנין ליה

"ויתן לך האלהים מטל השמים ומשמני
הארץ ורב דגן ותירוש". אמר רבי אבא,
הפסוק הזה בארוהו, אבל (פתח רבי אבא
ואמר) בא וראה, "שיר המעלות אל ה'
בצרתה לי קראתי ויענני". כמה שירות
ותשבחות אמר דוד המלך לפני הקדוש
ברוך הוא, והכל כדי לתקן את דרגתו
ולעשות לו שם, כמו שנאמר "ויעש דוד
שם". והשירה הזו אמר (לו) כשראה
המעשה הזה ליעקב (של יעקב). רבי אלעזר
אמר, יעקב אמר השירה הזו, (שהרי) בשעה
שאמר לו אביו גשה נא ואמשך בני האתה
זה בני עשו אם לא, אז (משום) שהיה

ויתן לך האלהים מטל השמים ומשמני
הארץ ורב דגן ותירוש (שם כח) אמר רבי אבא
האי קרא אוקמוה אבל (פתח רבי אבא ואמר)
[תא חזי] (תהלים קב א) שיר המעלות אל יהו"ה
בצרתה לי קראתי ויענני כמה שירין ותושבחן
אמר דוד מלכא קמי קב"ה וכלא בנין לאתקנא
דרגיה ולמעבד ליה שמא כמה דאת אמר (ש"ב
ח יג) ויעש דוד שם ושירתא דא אמר <נ"א ליה>
כד חמא (ליה) עובדא דא ליעקב <נ"א דיעקב>
רבי אלעזר אמר יעקב אמר שירתא דא <נ"א>
דהא) בשעתא דאמר ליה אבוי גשה נא ואמשך
בני האתה זה בני עשו אם לא (כדין הוה) [בגין
דהוה]

קמג/א

יעקב בעאקו סגי דדחיל דאבוי ידע ליה
ואשתמודע קמיה מה כתיב (בראשית כז כז)
ולא הכירו כי היו ידיו בידי עשו אחיו שעירות
ויברכהו כדין אמר אל יהו"ה בצרתה לי קראתי
ויענני (תהלים קב א – ב) יהו"ה הצילה נפשי
משפת שקר מלשון רמיה דא הוא דרגא דעשו
שריא ביה דאיהו שפת שקר²⁵⁹ <נ"א מהו> שפת
שקר בשעתא דאייתי הווא חווא לווטין על
עלמא ובחכימו ובעקימו אייתי לווטין דאתלטיא

"ויתן לך האלהים מטל השמים ומשמני
הארץ ורב דגן ותירוש". אמר רבי אבא,
הפסוק הזה בארוהו, אבל (פתח רבי אבא
ואמר) בא וראה, "שיר המעלות אל ה'
בצרתה לי קראתי ויענני". כמה שירות
ותשבחות אמר דוד המלך לפני הקדוש
ברוך הוא, והכל כדי לתקן את דרגתו
ולעשות לו שם, כמו שנאמר "ויעש דוד
שם". והשירה הזו אמר (לו) כשראה
המעשה הזה ליעקב (של יעקב). רבי אלעזר
אמר, יעקב אמר השירה הזו, (שהרי) בשעה
שאמר לו אביו גשה נא ואמשך בני האתה
זה בני עשו אם לא, אז (משום) שהיה

יעקב בצרה גדולה, שפחד שאביו יכיר
אותו ויודע לפניו, מה כתוב, "ולא הכירו",
כי היו ידיו בידי עשו אחיו שעירות
ויברכהו. אז אמר, "אל ה' בצרתה לי
קראתי ויענני". "ה' הצילה נפשי משפת
שקר מלשון רמיה", זוהי הדרגה שעשו
שרוי בה, שהיא שפת השקר, (מהו), שפת
שקר, בשעה שהביא אותו הנחש קללות על
העולם, ובהתחכמות ובעקמימות הביא
קללות, שהתקלל העולם.

²⁵⁴ נמחק זלפ"ו.

²⁵⁵ קב ע"ב (הערת הזוהר).

²⁵⁶ מדכתיב ראה משמע שמדבר לאחר והיינו דשכינתא אמרה ליצחק ראה ריח בני כי יש לו ריח ג"ע וראוי שתברכהו (נ"א).

²⁵⁷ שיצחק אמר להקב"ה ראה אדני המלך ריח בני כריח שדה וראוי לברכה ואז הסכים עמו וברכיה (נ"א).

²⁵⁸ רמט ע"ב (הערת הזוהר). פירוש שדה של תפוחין דגווני האבות הם חוור וסומק וירוק והתפוח כוללם. ז"ח (נ"א).

²⁵⁹ הם הקלי נקראות שקר ממדרגה אחרונה שבהם, שפת שקר ודאי שפה אל השקר, והיינו מקום עשו, כדכתיב הנה קטן נתתיך בגוים בזוי אתה מאד אחרונה שבכולן (אור יקר).

זהר פרישת תולדות

עלמא

תא חזי בשעתא דאמר יצחק לעשו (בראשית כו ג) וצא השדה וצודה לי צידה בה"א ואוקמוה²⁶⁰ ונפק עשו בגין דיתברך מיצחק דקאמר ליה ואברככה לפני יהו"ה דאלו אמר ואברככה ולא יתיר יאות כיון דאמר לפני יהו"ה²⁶¹ בההיא שעתא אזדעזע כרסי(ה) יקרא דקב"ה²⁶² אמרה ומה דיפוק חויה מאינון לווטין וישתאר יעקב בהו בההיא שעתא אזדמן מיכאל²⁶³ ואתא קמיה דיעקב ושכינתא בהדיה²⁶⁴ וידע יצחק²⁶⁵ וחמא לגן עדן בהדיה דיעקב²⁶⁶ וברכיה קמיה

וכד עאל עשו עאל בהדיה גיהנם²⁶⁷ ועל דא (שם לג) ויחרד יצחק חרדה גדולה עד מאד דחשב דלא הוה עשו בההוא סטרא פתח ואמר (שם) ואברכהו גם ברוך יהיה בגין כך אזדמן יעקב בחכמתא ובעקימו דאייתי ברכאן עליה דיעקב דאיהו כגוונא דאדם הראשון ואתנטלו מההוא חויה דאיהו שפת שקר דכמה שקרא אמר וכמה מלי דשקרא עבד בגין לאטעאה ולאיתאה לווטין על עלמא בגין כך אתא יעקב בחכמה ואטעי לאבוי בגין לאיתאה ברכאן על עלמא ולנטלא מניה מה דמנע מעלמא ומדה לקבל מדה הוה

ועל דא כתיב (תהלים קט יז) ויאהב קללה ותבואהו ולא חפץ בברכה ותרחק ממנו עליה כתיב (בראשית ג יד) ארור אתה מכל הבהמה

בא וראה, בשעה שאמר יצחק לעשו "וצא השדה וצודה לי צידה", בה"א, ובארוה, ויצא עשו כדי שיתברך מיצחק, שאמר לו "ואברככה לפני ה'", שאלו אמר ואברככה ולא יותר, יפה, כיון שאמר "לפני ה'", באותה השעה הזדעזע כסא כבודו של הקדוש ברוך הוא, אמרה, ואיך יצא נחש מאותן הקללות וישאר יעקב בהם. בשעה ההיא הזדמן מיכאל, ובא לפני יעקב והשכינה עמו, וידע יצחק, וראה את גן עדן עם יעקב וברכו לפניו.

וכשנכנס עשו, נכנס עמו גיהנם, ועל כן "ויחרד יצחק חרדה גדולה עד מאד", שחשב שעשו לא היה בצד ההוא. פתח ואמר, "ואברכהו גם ברוך יהיה". לכן הזדמן יעקב בחכמה ובעקמומיות שהביא ברכות על יעקב, שהוא כדוגמת אדם הראשון, ונלקחו מאותו הנחש, שהוא שפת שקר, שכמה שקר אמר, וכמה דברי שקר עשה, כדי להטעות ולהביא קללות על העולם. לכן בא יעקב בחכמה והטעה את אביו, כדי להביא ברכות על העולם וליטול ממנו מה שמנע מן העולם. ומדה כנגד מדה היתה.

ועל כן כתוב "ויאהב קללה ותבואהו ולא חפץ בברכה ותרחק ממנו". עליו כתוב "ארור אתה מכל הבהמה ומכל חית השדה". ונשאר בו לדורי דורות, ובא יעקב

²⁶⁰ כדי שיצוד השכינה לינק ממנה כדרך החצונים (אור יקר).

²⁶¹ יש חילוק כשאומר מלפניך או לפניך כי בינה נקרא מלפני ה' שהוא יותר פנימי מן הוי"ה אבל המלכות נקרא לפני ה' (ע"ח שער הזווגים פרק ג).

²⁶² הענין שאם היה אומר ואברכך סתם, היה אפשר חלקו הראוי לו למדרגותיו, כעין מים אחרונים ושעיר עזאזל וכיוצא עשן המערכה בלילה דעקים אורחיה לצד צפון. אמנם באומרו לפני ה' נתן לו חלק בקדושה ממש, והיה מכניס צלם בהיכל, ופוגם מדרגות מטטרו"ן ששם כניסתו עד היכל ב' לבד, לכך נזדעזע כסא הכבוד המשתמשת בהיכלות שתפגם, שהיא מקבלת ממלכות, ואלו עתה יתברכו לפני ה' ממלכות ע"י ודאי ויכנסו וירמסו טמאים ההיכלות (אור יקר). לפי שצורתו של יעקב חקוקה בכסא לכך נזדעזע שלא יהיה בה צורה שתהיה דוגמתה למטה ח"ו בקללות כי צריכה השכינה להסכים משום ועצת מלאכיו ישלים לפיכך אשתדל שיתברך יעקב ולא עשו (נ"א).

²⁶³ שר החסד הברכה מן הימין (אור יקר). שבכל מקום שהשכינה שם מיכאל שם כי מיכאל במילואו גימטריא שכינה ולכן ארז"ל כ"מ שתמצא מיכאל שם גילוי שכינה. והטעם לפי שהוא אל הימין וכוס של ברכה צריך לאתקשרא בימין ולכן מיכאל ולא רפאל שהוא ת"ת יעקב (נ"א).

²⁶⁴ שכל מקום שהוא שם שכינה מתגלת (אור יקר). שהשכינה שם (נ"א).

²⁶⁵ כנגד ויגרש את האדם שנתגרש מג"ע עתה חזר ג"ע אליו (ז"ח) (נ"א).

²⁶⁶ הוא אילן הצדיקים הנוחלים ג"כ הכל ודאי בן אדם הראשון (אור יקר).

²⁶⁷ גיהנם שהוא אילן הרשעים הנוחלים גיהנם, קין קינא דמסאבו, בניה של לילית (אור יקר).

זהר פרישת תולדות

ומכל חית השדה ואשתאר ביה לדרי דרין ואתא יעקב ונטיל מניה ברכאן ומן יומי דאדם אזדמן יעקב לנטלא מההוא חיויא כל הני ברכאן ואשתאר איהו בלווטין ולא נפק מנייהו ודוד אמר ברוח קודשא (תהלים קב ג) מה יתן לך ומה יוסיף לך לשון רמיה חצי גבור שנונים מה איכפת ליה לההוא חויא בישא דאייתי לווטין על עלמא כמה דאמרו נחש נושך וממית ולית ליה הנאה מניה לשון רמיה דרמי ליה לאדם ולא תתיה ואייתי בישא עליה ועל עלמא לבתר אתא יעקב ונטיל מדיליה כל אינון ברכאן חצי גבור שנונים דא עשו דנטר דבבו [נ"א דאנזים] ליעקב על אינון ברכאן כמה דאת אמר (בראשית כז מא) וישטום עשו את יעקב על הברכה וגו'

(תא חזי) ויתן לך האלהים מטל השמים ומשמני הארץ (שם כח) הא מלעילא ומתתא²⁶⁸ בחבורא דדא ורוב דגן ותירוש הא אוקמוה אבל כדכתיב (תהלים לו כה) ולא ראיתי צדיק נעזב²⁶⁹ וזרעו מבקש לחם תא חזי (שם) נער הייתי וגו' ואוקמוה האי קרא שרו של עולם אמרו²⁷⁰ וכו' ובגין כך אמר ורוב דגן ותירוש²⁷¹ יעבדוך עמים (וישתחו לך לאומים) (בראשית כז כט) בזמנא דשליט שלמה מלכא בירושלם דכתיב (דה"ב ט כג - כד) וכל מלכי הארץ וגו' מביאים איש מנחתו וגו' וישתחו לך לאומים בזמנא דייתי מלכא משיחא דכתיב

ונטל ממנו הברכות. ומימיו של אדם הראשון נועד יעקב ליטול מהנחש ההוא את כל הברכות הללו, והוא נשאר עם קללות ולא יצא מהם. ודוד אמר ברוח הקודש, "מה יתן לך ומה יוסיף לך לשון רמיה חצי גבור שנונים", מה אכפת לאותו הנחש הרע שהביא קללות על העולם, כמו שאמרו, נחש נושך וממית, ואין לו ממנו הנאה. "לשון רמיה", שרימה את אדם ואשתו והביא רע עליו ועל העולם. אחר כך בא יעקב ונטל משלו את כל אותם הברכות. "חצי גבור שנונים", זה עשו ששמר שנאה (שהפחיד) ליעקב על אותן הברכות, כמו שנאמר "וישטום עשו את יעקב על הברכה" וגו'.

[בא וראה], "ויתן לך האלהים מטל השמים ומשמני הארץ", הנה למעלה ולמטה בחיבור אחד, "ורוב דגן ותירוש", הנה פרשוה, אבל ככתוב "ולא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש לחם". בא וראה, "נער הייתי" וגו', ובארוה, הפסוק הזה אמר אותו שרו של עולם וכו', ולכן אמר "ורב דגן ותירוש".

"יעבדוך עמים (וישתחו לך לאומים)", בזמן ששלמה המלך שלט בירושלים, שכתוב "וכל מלכי הארץ וגו' מביאים איש מנחתו" וגו'. "וישתחו לך לאומים", בזמן שיבא מלך המשיח, שכתוב "וישתחו לו כל

²⁶⁸ מלעילא שמים ת"ת, ומלתתא מלכות בחבורא חדא. ולכן הקדימה המלכות קודם היסוד לגבי הת"ת והטעם שאין טל לשמים אלא להשפיע במלכות, כדכתיב פתחי לי אחותי וכו' שראשי נמלא טל ומשמני הארץ הוא מצד טל השמים ודאי (אור יקר).

²⁶⁹ היינו מצד היסוד ומתייחס אליו הדגן והתירוש כדכתיב ולא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש לחם, היינו דגן, וא"ת למה אמר ורוב דגן ותירוש, שהוסיף בברכתו על ברכת הת"ת והמלכות בב' דברים: הא' במלת רוב, הב' בכפל דגן ותירוש. ותירץ ואמר, ת"ח מראש הפסוק נער הייתי גם זקנתי ופי' בו פסוק זה שר העולם אמרו דהיינו כאשר נבאר בפ' ויצא להורות על רוב הברכות בו, והמלכות מזומנת לקבל ממנו, א"כ בגין כך ורוב דגש ותירוש, דהיינו דגן לנגד המלכות, ותירוש שהוא יין סוד ודאי לנגד היסוד, ורוב מפני שלעולם אינו נעזב (אור יקר). פי' כמ"ש בפ' ויצא בזה לא ראיתי צדיק שהוא היסוד נעזב מלמעלה, וזרעו כשיהיה הזרע ביסוד אינו מצטרף לבקש לחם שהוא הנוק', וז"ש ג"כ בכאן ורוב דגן ותירוש שהיסוד יש בו ה"ח וה"ג שהחסדים נקראים חסאים כמ"ש בדברי הרב והתירוש הם הגבורות שהם יין המשמח ובזה לא נעזב מלמעלה שתמיד משפיעים בו חסדים וגבורות, שהם דגן ותירוש והוא משפיעם למלכות (מ"מ).

²⁷⁰ פי' וכיון שאמרו שרו של עולם ודאי שיש בו סוד גודל כמ"ש בפ' ויצא (מ"מ).

²⁷¹ דגן בגי' אל הוי"ה והוא בעולם היצירה ושם סוד אוכ"ל והוא עולמו דמטטרון (ד"א).

²⁷² דמלכי הארץ מביאים איש מנחתו לאו היינו יעבדוך עמים אלא בזמנא דמלכא משיחא דכתיב כל גוים יעבדוהו והנה בכל הפסוק יעבדוך עמים היינו כלל האומות ההדיוטים, וישתחו לך לאומים היינו המלכים שעובדים בהשתחוויה לצד ה' (אור יקר).

זהר פרישת תולדות

מלכים".

(תהלים עב יא) וישתחוו לו כל מלכים
[רבי יהודה אמר, הכל בזמן שיבא המלך
המשיח, ככתוב "וישתחוו לו כל מלכים כל
גוים יעבדוהו". "הוה גביר לאחיק", [כתוב]
"הוה" ולא כתב היה או תהיה, אלא זה סוד
עליון של האמונה, שהאותיות הללו הן
סודות האמונה, ה' למעלה, וא"ו באמצע,
ה' אחר כך. ולכן אמר "הוה גביר לאחיק",
לשלוט עליהם ולרדות אותם, בזמן שבא
דוד המלך.
רבי יוסי אמר, הכל הוא בזמן שיבא מלך
המשיח, שהרי משום שיעברו ישראל על
דברי התורה, אז "ופרקת עולו מעל
צוארך".

רבי יוסי אמר, הכל הוא בזמן שיבא מלך
המשיח, שהרי משום שיעברו ישראל על
דברי התורה, אז "ופרקת עולו מעל
צוארך".

רבי יוסי אמר, הכל הוא בזמן שיבא מלך
המשיח, שהרי משום שיעברו ישראל על
דברי התורה, אז "ופרקת עולו מעל
צוארך".

"ויתן לך האלהים". רבי יוסי אמר, כל
הברכות הללו

ויתן לך האלהים²⁷⁵ רבי יוסי אמר כל הני

קמג/ב

ברכאן מסטרא דחולקיה דיעקב הוון ומדיליה
נמל²⁷⁶ ואלין ברכאן הוה קא בעי יצחק לברכא
ליה לעשו ובגין כך עבד קב"ה וגרם ליה ליעקב
לנמלא מדיליה²⁷⁷

מצד של חלקו של יעקב היו, ומשלו
הוא לקח, ואת הברכות האלו רצה יצחק
לברך את עשו, ולכן עשה הקדוש ברוך הוא
וגרם ליעקב לקחת משלו.

תא חזי בשעתא דההוא נחש אייתי לוויטין על
עלמא ואתלטיא ארעא מה כתיב (בראשית ג יז)
ולאדם אמר²⁷⁸ כי שמעת לקול אשתך²⁷⁹ וגו'
ארורה האדמה בעבורך וגו' דלא תהא עבדא
פירין ואיבין כדקא יאות²⁸⁰ לקבל דא (בראשית
כז כח) ומשמני הארץ בעצבון תאכלנה²⁸¹ לקבל
דא (ולקבל דא ו) מטל השמים וקוץ ודרדר
תצמיח לך²⁸² לקבל דא ורוב דגן ותירוש בזעת

בא וראה, בשעה שאותו הנחש הביא
קללות על העולם והאדמה התקללה, מה
כתוב, "ולאדם אמר כי שמעת לקול אשתך
וגו' ארורה האדמה בעבורך" וגו', שלא
תהיה עושה פירות כראוי, כנגד זה
"ומשמני הארץ". "בעצבון תאכלנה", כנגד
זה "מטל השמים". "וקוץ ודרדר תצמיח
לך", כנגד זה "ורוב דגן ותירוש". "בזעת
אפיק תאכל לחם", כנגד זה "יעבדוך עמים

²⁷³ מלת הוה כולל ג' מדות שהם בינה ת"ת ומלכות, והנה ע"י הו"ה הוא לשלטאה עלייהו דכתיב והיה
ה' למלך על כל הארץ וכתוב ומלכותו בכל משלה, ואח"כ לאובדא לון לבטלם מן העולם ע"י המלכות,
שהיא כלי זיין בכח הבינה, שמכחה ביטול הקלי' (אור יקר).

²⁷⁴ הוא הכניע האומות, ושלמה היה לו שלום מכל עבדו, וזה לפירוש ת"ק דפ"י יעבדוך עמים בימי
שלמה, ולפי ר' יהודה דהיינו בזמנא דמלכא משיחא מורה דהאי נמי לאו בזמנא דמלכא משיח ודהיינו
דקאמר ר' יוסי אמר כולא איהו ופליג אתרוייהו (אור יקר).

²⁷⁵ בינה (מ"מ).

²⁷⁶ מסטר הקדושה דהיינו ויתן לך האלהים וכו' כדמסיק לקמיה ר' שמעון (אור יקר).

²⁷⁷ במה שגלה הסוד לרבקה וסייעו בעורמתו (אור יקר).

²⁷⁸ היינו שופריה דיעקב כעין שופריה דאדם (אור יקר).

²⁷⁹ היינו ועתה בני שמע בקול ולך קח לי (אור יקר). [המשך הפסוק: ותאכל מן העץ] דהיינו עץ הדעת
טו"ר היינו ב' גדיי עזים, הא' טוב חטאת לה', והא' רע לעזאזל (אור יקר).

²⁸⁰ שלא היו שמנים (אור יקר).

²⁸¹ היינו קליפה הזכר נקרא עצבון, והנקבה עצב וכו' (אור יקר).

²⁸² ואכלת (נוסף צההות הגר"ל).

זהר פרישת תולדות

וישתחו לך לאמים", שהם יעבדו את הארץ ויעבדו בשדה, כמו שנאמר "ובני נכר אכריכם וכורמיכם". והכל נטל יעקב זה כנגד זה, ומשלו נטל.

אפך²⁸³ תאכל לחם לקבל דא יעבדוך עמים וישתחו לך לאומים (שם כט) דאינון יעבדון ארעא ויפלוחון בחקלא²⁸⁴ כמה דאת אמר (ישעיה סא ה) ובני נכר אכריכם וכורמיכם וכלא נטל יעקב דא לקבל דא ומדיליה נטל

וקב"ה גרים ליה ליעקב דיטול הני ברכאן לאתדבקא באתריה²⁸⁵ וחולקיה²⁸⁶ ועשו לאתדבקא באתריה²⁸⁷ וחולקיה²⁸⁸ אמר רבי חזקיה והא חמינן דמשמני הארץ וטל השמים אינון ברכאן נטל עשו לבתר כמה דאת אמר הנה משמני הארץ יהיה מושבך ומטל השמים מעל אמר רבי שמעון לאו האי כהאי ולא דא כדא²⁸⁹ כמה אתפרשאן דרגין ביעקב כתיב (שם כח) ויתן לך האלהים וברא כתיב יהיה ביעקב כתיב מטל השמים ומשמני הארץ בעשו כתיב משמני הארץ וטל השמים דהא לאו דא איהו כדא ודרגין אתפרשן כמה וכמה בגין דברא דיעקב כתיב ביה ויתן לך האלהים²⁹⁰ מטל השמים דא טל עלאה [דנגיד] מעתיק יומין²⁹¹ דאקרי טל השמים השמים דלעילא טל דנגיד בדרגא דשמים ומתמן לחקל תפוחין קדישין²⁹²

והקדוש ברוך הוא גרם ליעקב שיטול את הברכות הללו להדבק במקומו וחלקו, ועשו שידבק במקומו וחלקו. אמר רבי חזקיה, והנה ראינו שמשמני הארץ ומטל השמים, עשו נטל אותן הברכות אחר כך, כמו שנאמר "הנה משמני הארץ יהיה מושבך ומטל השמים מעל". אמר רבי שמעון, לא זה כזה ולא זה כזה, כמה נפרדות הדרגות. ביעקב כתוב "ויתן לך האלהים", ובזה כתוב "יהיה". ביעקב כתוב "מטל השמים ומשמני הארץ", בעשו כתוב "משמני הארץ וטל השמים", שהנה זה אינו כזה, והדרגות נפרדות כמה וכמה, משום שבזה של יעקב כתוב בו "ויתן לך האלהים מטל השמים", זה הטל העליון ששופע מעתיק הימין שנקרא טל השמים, השמים של מעלה, הטל ששופע בדרגת השמים, ומשם לשדה התפוחים הקדושים.

²⁸³ נודע האף חצוני כענין והרבה להשיב אפו. זעת נודע מזעתן של חיות נהר דינור דהיינו על ראש רשעים יחול והוא הזיעה ומותר אש הקודשה וזיעה מורך החצוני מולידה כמה מחבלים לוקטים הברכה וכן קבלתי שהשדים נזונים אל מה שחסר התבואה שאינה מוציאה כראוי וזהו בזעת אפך בחברת המחבלים תאכל לחם, והיינו שאדם זן ועובד לבני לילית, וכאן להיך ובני נכר לילית וסמא"ל ארכיכם וכורמיכם (אור יקר).

²⁸⁴ לעבוד עבודת השדה בחרישה וזריעה וקצירה וכיוצא בו (ד"א).

²⁸⁵ מלכות (אור יקר).

²⁸⁶ ת"ת (אור יקר).

²⁸⁷ לילית (אור יקר).

²⁸⁸ ס"מ (אור יקר).

²⁸⁹ כמש"ו כי ביעקב נאמר נתינה מאלק"ם והוא למעלה משא"כ בעשו נאמר שם יהיה מושבך, ר"ל במקום מושבך לתתא ועוד בעשו נאמר משמני הארץ והוא שם דבר משא"כ ביעקב שמ"ם "מטל" מושך אחר עמו כמ"ש המפרשים, ור"ל ממשמני הארץ. וברכתו של יעקב היתה שיתן לך מאותו שנותן לשמים וארץ, ועוד שא"א לומר בעשו כמו ביעקב, שהרי קודם יורד לשמים ואח"כ לארץ, אלא שבידך אותו שישב על מקום משמן ויורד שם מטל כו' (יהל אור).

²⁹⁰ בינה (מ"מ).

²⁹¹ פ"י הארת המוחא סתימאה שנק' טלא דבדולחא ומגעת עד ראש ז"א וזהו טל השמים טל שנמך לשמים, וכן אחר שהגיע למלכות נק' משמני הארץ, וז"ש ומתמן לחקל תפוחין קדישין שהיא מלכות (מ"מ).

²⁹² ר"ל אח"כ. משא"כ בעשו, דאיהי נטלא ויהבא שיורדין לבעלה. וזהו עיקר הפי', דביעקב כתיב מלמעלה למטה, ובעשו כתיב להיפך. ואינון ברזא דעבד ושפחה, ולכן ואת אחיך תעבוד. והנה בג' דרגין דיליה ברכיה: משמני, מטל, חרבך. הם: טחול, כבד, ומרה, כסדר הזה: ואת אחיך תעבוד כולם עובדים ללב. ואמר והיה כאשר תריד כו', פשוטו של מקרא לא עמדו עליו המפרשים, שהוא לשון ממשלה, כמו וירד מיעקב, וירדו בדגת כו', שא"ל שתעבוד אחיך כעבד בלא ממשלה כלל וכלל ובלא מלך. אבל כאשר תמשול, אינך משועבד לו שיהיה מושל עליך, שלא ימשלו שניהם כא'. ולכן במלוך דוד הוסר המלוכה מאדום, וכמ"ש ולאום מלאום יאמץ כו', אמלאה כו', וכמ"ש אם יאמרו לך כו'. וכן הוא בהתגברות הכבד והתאוות,

זהר פרישת תולדות

ומשמני הארץ (נ"א) דא ארץ דלעילא ארץ החיים. בעשו כתיב ומשמני הארץ ביעקב משמני) הארץ דא ארץ החיים דלעילא וירית לה בארעא דלעילא ובשמים דלעילא ולעשו בארעא דהכא לתתא ובשמים דהכא לתתא יעקב לעילא לעילא עשו לתתא לתתא תו יעקב לעילא ותתא ועשו לתתא ואף על גב דכתיב (שם ט) והיה כאשר תריד ופרקת עלו מעל צוארך מהאי דהכא לתתא אבל לעילא לא כלום דכתיב (דברים לב ט) כי חלק יהו"ה עמו יעקב חבל נחלתו

תא חזי בשעתא דשרו לנטלא ברכאן דלהון יעקב ועשו יעקב נטל חולקיה דלעילא ועשו נטיל חולקיה לתתא רבי יוסי ברבי שמעון בן לקוניא אמר לרבי אלעזר כלום שמעת מאביך אמאי לא אתקיימו ברכאן דברכיה יצחק ליעקב ואינון ברכאן דברייך יצחק לעשו אתקיימו כלהו א"ל כל אינון ברכאן מתקיימי וברכאן אחרנין דברכיה קב"ה ליעקב אבל מיד יעקב נטל לעילא ועשו נטיל לתתא לבתר כד יקום מלכא משיחא יטול יעקב לעילא ותתא ויתאביד עשו מכלא ולא יהא ליה חולקא ואחסנא ודוכרנא בעלמא כמה דאת אמר (עובדיה א יח) והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש וגו' בגין דיתאביד עשו מכלא וירית יעקב תרין עלמין עלמא דין ועלמא דאתי

ובהוא זמנא כתיב (שם כא) ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה ליהו"ה המלוכה ההוא מלכו דעשו דנטל בהאי עלמא יהב ליה קב"ה >נ"א יהא ליה לקב"ה< בלחודוי

"ומשמני הארץ" זו ארץ החיים שלמעלה, ויורש אותה בארץ שלמעלה ובשמים של מעלה, ובעשו בארץ של כאן למטה, ובשמים של כאן למטה. יעקב למעלה למעלה, ועשו למטה למטה. עוד, יעקב למעלה ולמטה, ועשו למטה. ואף על גב שכתוב "והיה כאשר תריד ופרקת עולו מעל צוארך", מזה של כאן למטה, אבל למעלה לא כלום, שכתוב "כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו".

בא וראה, בשעה שהתחילו יעקב ועשו ליטול את ברכותיהם, יעקב נטל חלקו שלמעלה, ועשו נטל חלקו שלמטה. רבי יוסי ברבי שמעון בן לקוניא אמר לרבי אלעזר, כלום שמעת מאביך למה לא התקיימו הברכות שברך יצחק את יעקב, ואותן הברכות שברך יצחק את עשו כולם התקיימו. אמר לו, כל אותם הברכות מתקיימות, וכן ברכות אחרות שברך הקדוש ברוך הוא את יעקב. אבל מיד יעקב נטל למעלה, ועשו נטל למטה. ואחר כך כשיקום מלך המשיח, אז יעקב יטול למעלה ולמטה, ויאבד עשו מן הכל, ולא יהיה לו חלק ונחלה וזכרון בעולם, כמו שנאמר "והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש" וגו', כדי שיאבד עשו מן הכל, ויעקב יירש שני עולמות, העולם הזה והעולם הבא.

ובאותו @ זמן כתוב, "ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לה' המלוכה", אותה מלכות עשו שנטל בעולם הזה, ינתן להקדוש ברוך הוא (תהיה לקדוש ברוך הוא) לבדו. וכי עכשיו היא אינה

אז נכנעה הנשמה, ויורדת בגלות, וא"א להתחברות ממשלות שניהם כא' לעולם. וע"ז אמרו (אבות פ"ד מכ"א) הקנאה כו', והן מרה כבד טחול, שהוא שחוק הכסיל, שהשעה משחקת לו. וידוע שעשו שליטתו אינה אלא בג' דרגין: דשפחה ועבד ואמה. אבל למעלה לא יגורך רע. וכן הן ברכות ג' מלמטה למעלה: חרב, הוא דרגא דחרבו על יריכו בכורסייא. אבל יעקב נתברך בעשר, ע"ס דאצילות ד"ו, טל משמני הארץ הוא כתר ומלכות שהיא איומה כנדגלות, דגן ותירוש חו"ב, והן ד' דנוק', כי היא בג"ר. ואח"כ אמר ו"ק כסדר, רק יסוד אחר ת"ת במקומו הראוי. וז"ס ג' דרגין דיצר הרע שאמרו (ב"ב טז ע"א) הוא שטן כו' הוא כו', יורד כו' שמשטין בנוק', חלק משמן חכה (משלי ה ג), שית זונה (שם ז י), בשחוק דטחול, ויהיבת שירין לבעלה ומתרגז בכבד ועולה כו', ואח"כ יורד כו' במרה, ואחריתה מרה כו' חדה כו'. והן בג' עולמות הנ"ל, דירתה בעשייה, ושלו כו'. וענין יהיבת שירין, כי היא מראה בפניה של מטה יפה מאד, נפת תטופנה כו', נפתי משכבי כו', והן עשר תיקונין, כמ"ש בס"ת פ' ויצא כו', ונטלת ממנו תיאובתא. אבל למעלה מראה לבעלה ליכלוך החטא ומיאוסו, ומתרגז ועולה ומקטרג. משא"כ בקדושה דהוא להיפך, דשכינה מראה למטה לישראל תוכחת מוסר, ותמיד מייסרת אותם שאינם טובים, ומגדת להם כל מום, כמ"ש או הודע אליו ומראה להן פגימתה כו', וז"ש נאמנים פצעי אוהב ונערתות כו', וז"ס שחורה אני ונאווה, שחורה מסט' דתתאה, ונאווה כו' (יהל אור).

זהר פרשת תולדות

וכי השתא לאו [איהי מלכו] (איהו) מקב"ה אלא אף על גב דשליט קב"ה לעילא ותתא הא יהב לון לשאר עמין לכל חד וחד חולק ואחסנתא בהאי עלמא לאשתמשא ביה ובהוא זמנא יטול מבלהו מלכותא ותהא דיליה כלא דכתיב והיתה ליהו"ה המלוכה ליה בלחודוי דכתיב (זכריה יד ט) והיה יהו"ה למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה יהו"ה אחד ושמו אחד

ויהי אך יצא יעקב וגו' (בראשית כז ל) רבי שמעון אמר, "אך יצא יצא" שתי היציאות הללו למה, אלא

קמד/א

חד דשכינתא וחד דיעקב דהא כד עאל יעקב שכינתא עאלת עמיה וקמי שכינתא אתברך דיצחק הוה אמר ברכאן ושכינתא אודי (להו) [ליה] עלייהו וכד נפק יעקב שכינתא נפקת עמיה דהא הוא דכתיב (בראשית כז ל) אך יצא יצא יעקב תרי יציאות כחד ועשו אחיו בא מצידו מן הציד לא כתיב אלא מצידו דאיהו צידה דיליה דלא הוה ביה ברכה ורוח הקודש צווחא ואמרה (משלי כג ו) אל תלחם את לחם רע עין²⁹³

ויעש גם הוא מטעמים וגו' (שם לא) יקום אבי²⁹⁴ דבוריה הוה בעזות בתקיפו רוחא²⁹⁵ מלה דלית בה טעמא יקום אבי תא חזי מה בין יעקב לעשו יעקב אמר בכסיפו דאבוי בענוה מה כתיב (שם יח) ויבא אל אביו ויאמר אבי מה בין האי להאי אלא דלא בעא לאודעזעא ליה מליל בלשון תחנונים קום נא שבה ואכלה מצידו ועשו אמר יקום אבי כמאן דלא מליל עמיה

תא חזי בשעתא דעאל עשו עאל עמיה גיהנם²⁹⁶ אודעזע יצחק ורחיל דכתיב (שם לג)

מלכות מהקדוש ברוך הוא, אלא אף על גב שהקדוש ברוך הוא שולט למעלה ולמטה, הנה נתן לשאר העמים לכל אחד ואחד חלק ונחלה בעולם הזה להשתמש בו, ובזמן ההוא יטול מכולם את המלכות וכולה תהיה שלו, שכתוב "והיתה לה' המלוכה", לו לבדו, שכתוב "והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד".

"ויהי אך יצא יעקב וגו'. רבי שמעון אמר, "אך יצא יצא" שתי היציאות הללו למה, אלא

אחת של השכינה ואחת של יעקב, שהנה כשנכנס יעקב, השכינה נכנסה עמו והתברך לפני השכינה, שיצחק היה אומר את הברכות, והשכינה מודה להם (לה) עליהם, וכשיצא יעקב, השכינה יצאה עמו, זהו שכתוב "אך יצא יעקב", שתי יציאות יחד. "ועשו אחיו בא מצידו", לא כתוב מן הציד, אלא "מצידו", שהוא הצידה שלו, שלא היתה בו ברכה, ורוח הקודש צועקת ואומרת, "אל תלחם את לחם רע עין".

"ויעש גם הוא מטעמים" וגו', "יקום אבי", דבורו היה בעזות, בתקיפות הרוח, דבר שאין בו טעם, "יקום אבי". בא וראה מה בין יעקב לעשו, יעקב אמר בבושה של אביו, בענוה, מה כתוב, "ויבא אל אביו ויאמר אבי". מה בין זה לזה, אלא שלא רצה לזעזע אותו, דיבר בלשון תחנונים, "קום נא שבה ואכלה מצידו". ועשו אמר "יקום אבי", כמי שלא דבר עמו.

בא וראה, בשעה שנכנס עשו, נכנס עמו גיהנם, ויצחק הזדעזע ופחד, שכתוב

²⁹³ נמצא שנתברך עשו בלא שכינה ע"י יצחק לבדו בגשמי למטה ולא עוד אלא שנאחז בחלקו דהיינו מצידו מקום שהוא צד ונאחז שאין בו ברכה, ולכך הוא היה דבק בחצוני, ומשם נאמר לו מה שנאמר (אור יקר).

²⁹⁴ הנה הביא הז"ח מדרש דרצה עשו להרוג את אמו אחר הברכות דכתיב ושחת רחמיו (עמוס א) וגם להרוג את אביו דכתיב יקרבו ימי אבל אבי ופי' ז"ל אקרב מיתתו וכו' ומקשה דאז"ל שהיה עשו זהיר הרבה בכבוד אביו ומשני דמדרשים חלוקים הם ול"ג דכאן קודם שבירך יעקב וכאן אחר שברכו (נ"א).

²⁹⁵ א"ת מלת יקום אבי כטעמו בתורה דהיינו יקום שופר מהופך, אבי קדמא מורה על החוזק, שאין המלות בטעמים המטעמים המלות שיוורה שדבר התחנונים כגון אזלא גריש או רביע, וכיוצא. ועוד המלות בעצמן יורו הענין שהרי יעקב אמר אבי קודם כל דבר הרי קראו לבד ועשו התחיל בקימה קודם קריאה כאומר יקום אבי ועוד שני אח"כ כשאמר כשיקום אמר קום נא ואין נא אלא לשון בקשה וכו' (אור יקר).

²⁹⁶ תימא דהא קודם כתיב ויאמר לו יצחק מי אתה ואחר שאמר לו אנכי עשו בכורך כתיב ויחדד לזה נדקדק שאמר ביעקב כד עאל יעקב שכינתא עאלת וכו' לא אמר בשעתא דעאל יעקב וכאן אמר בשעתא

זהר פרישת תולדות

ויחרד יצחק חרדה גדולה עד מאד כיון דכתיב ויחרד יצחק חרדה גדולה די מהו גדולה²⁹⁷ עד מאד אלא דלא הוה דחילו ואימתא דנפל עליה דיצחק רבתא מיומא דאתברי ואפילו בההיא שעתא דאתעקד יצחק על גבי מדבחה וחמא²⁹⁸ סכינא עליה לא אודעו כההיא שעתא דעאל עשו וחמא גיהנם דעאל עמיה³⁰⁰²⁹⁹ כדין אמר בטרם תבא ואברכהו גם ברוך יהיה (שם) בגין (דחמאת) <דחמית> שכינתא דאודי על אינון ברכאן³⁰¹ דבר אחר יצחק אמר ואברכהו נפק קלא ואמר גם ברוך יהיה בעא יצחק למילט ליה ליעקב אמר ליה קב"ה יצחק גרמך אנת לייט דהא כבר אמרת ליה אורריך ארור ומברכיך ברוך

תא הזי כלא אודו על אינון ברכאן עלאי ותתאי ואפילו איהו חולק עדביה דעשו³⁰² אודי עליהו וברכיה איהו ואודי על אינון ברכאן וסלקיה על רישיה לעילא³⁰³ מנלן דכתיב (שם לב כז) ויאמר שלחני כי עלה השחר ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני ויאמר שלחני בגין דאתקיף ביה יעקב³⁰⁴ וכי היך יכיל בר נש דאיהו גופא ובשרא לאתתקפא ביה במלאכא דאיהו רוח ממש³⁰⁵ דכתיב (תהלים קד ד) עושה מלאכיו רוחות משרתיו אש לוחט אלא מכאן דמלאכי שליחי דקב"ה כד אינון נחתין להאי עלמא גלימין ואתגלימו ומתלבשין³⁰⁶ בגופא³⁰⁷

"ויחרד יצחק חרדה גדולה עד מאד". כיון שכתוב "ויחרד יצחק חרדה גדולה", די, מה זה "עד מאד", אלא שלא היתה יראה ואימה גדולה שנפלה על יצחק מיום שנברא, ואפילו בשעה ההיא שנעקד יצחק על גבי המזבח וראה סכין עליו, לא הזדעזע כשעה ההיא שנכנס עשו וראה גיהנם שנכנס עמו. אז אמר, "בטרם תבא ואברכהו גם ברוך יהיה", משום (שראתה) שראיתי שכינה שמודה על אותן הברכות. דבר אחר, יצחק אמר "ואברכהו", יצא קול ואמר "גם ברוך יהיה". רצה יצחק לקלל את יעקב, אמר לו הקדוש ברוך הוא, יצחק, אתה מקלל את עצמך, שהרי כבר אמרת לו "אורריך ארור ומברכיך ברוך".

בא וראה, כולם הודו על אותן הברכות, עליונים ותחתונים, ואפילו חלק גורלו של עשו הודה עליהם, והוא ברך אותו, והודה על אותן הברכות, והעלהו על ראשו למעלה. מנין לנו, שכתוב "ויאמר שלחני כי עלה השחר ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני". "ויאמר שלחני" משום שהחזיק בו יעקב. וכי איך יכול אדם שהוא גוף ובשר להחזיק במלאך שהוא רוח ממש, שכתוב "עשה מלאכיו רוחות משרתיו אש לוחט", אלא, מכאן שמלאכים שלוחי הקדוש ברוך הוא, כשירודים לעולם הזה, גלומים ומתגלמים, ומתלבשים בגוף כדוגמא של העולם הזה, משום שכך ראוי

דעאל עשו ולא אמר כד עאל וכו' להראות ששכינה הקדימה ליעקב וגיהנם נתאחר ונכנס באותה שעה ולזה לא נחרד מיד יצחק (אור יקר).

²⁹⁷ מוסגר דלפ"ו.

²⁹⁸ (ס"א סכינתא) – דלפ"ו.

²⁹⁹ דעשו וליה שבעין תרעין (נוסף באור יקר). ירצה ליעקב בירך בסוד ז' ספירות השמים והארץ וזה בטרם תבוא מפני שלא נזדמן שם גהנם שאלו נכנס היו ז' שערינו נועלים ז' ברכות, ולכך בטרם תבוא ואברכהו, ולא עוד אלא גם שכינה היתה שם אומרת ברוך יהיה וזהו גם ברוך יהיה, וז"ש וליה ע' תרעין כדין בטרם תבוא וכו' בגין דחמא דשכינתא אודי וכו', ואליו בהפך אין שכינה ויש גהנם החותם ז' ברכות (אור יקר).

³⁰⁰ לעשן וליה שבעין תרעין (נוסף באור יקר).

³⁰¹ כאומרו ועם אנשים זה עשו (אור יקר).

³⁰² היינו ס"מ. א"מ (נ"א).

³⁰³ דכתיב כי שרית עם אלהים וכדמפרש ואזיל (אור יקר).

³⁰⁴ ולכך אמר שלחני הרף ירך ממני הרי הודה על גבורתו (אור יקר).

³⁰⁵ לעיל מ' ע"ב (ד"א).

³⁰⁶ קא ע"א (הערת הזוהר). מציאות זו קיימת גם בסט"א (כללים ח"א סט ע"ד). ואחר שקיימו שליחותם חוזרים לרוחניותם כשאינם מתעכבים בזה העולם ז' ימים שכשמתעכבים ז' ימים אינם יכולים

זהר פרישת תולדות

כנוונא דהאי עלמא בנין דהכי אתחזי דלא להשנאה³⁰⁸ ממנהגא דההוא אתר דאזיל תמן

והא אתמר דמשה כד סליק לעילא מה כתיב (שמות לד כח) ויהי שם עם יהו"ה ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל ומים לא שתה בנין מנהגא דלא להשנאה מההוא אתר דאזיל לתמן ואינון מלאכין כד נחתו לתתא כתיב (בראשית יח ה) והוא עומד עליהם תחת העץ ויאכלו וכן הכא האי מלאכא כד נחת לתתא לא אתאבק עמיה דיעקב אלא מגו דהוה אתלבש בגופא כנוונא דהאי עלמא ועל דא <אתאבק> (אתדבק) יעקב בהדיה כל ההוא ליליא

תא חזי בנין דשלטנותא דהני לאו איהו אלא בליליא³⁰⁹ ודאי ובנין כך שלטנותא דעשו לאו איהו אלא בגלותא דאיהו לילה ועל דא בליליא אתתקף עמיה דיעקב <ואתאבק> (ואתדבק) עמיה וכד אתא צפרא אתחלש חיליה ולא יכיל³¹⁰ וכדין אתתקף יעקב בנין דיעקב שלטנותיה ביממא ובנין כך כתיב (ישעיה כא יא) משא דומה אלי קורא משעיר שומר מה מלילה שומר מה מלילה דהא כדין שולטנותיה דידיה דעשו דאיהו שעיר בלילה איהו ובנין כך אתחלש כד אתא צפרא וכדין (בראשית לב כז) ויאמר שלחני כי עלה השחר

ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני כי אם ברכתני כי אם

ברכתני כי אם

קמד/ב

תברכני מבעי ליה מאי כי אם ברכתני אם אודית על אינון ברכאן דברכני אבא³¹¹ ולא

שלא לשנות ממנהג אותו המקום שהולכים לשם.

והנה נאמר, שכאשר עלה משה למעלה מה כתוב, "ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל ומים לא שתה", משום המנהג, שלא לשנות מהמקום ההוא שהלך לשם. ואותם המלאכים, כשירדו למטה כתוב "והוא עומד עליהם תחת העץ ויאכלו". וכן כאן, כשירד למטה המלאך הזה, לא נאבק עם יעקב אלא מתוך שהיה מלובש בגוף כדוגמא של העולם הזה, ועל זה נאבק עמו כל אותו הלילה.

בא וראה, משום שהשלטון של אלו אינו אלא בלילה ודאי, ולכן השליטה של עשו אינה אלא בגלות שהיא הלילה, ועל כן בלילה התחזק עם יעקב ונאבק עמו, וכשבא הבוקר נחלש כחו ולא יכל, ואז התגבר יעקב, משום ששלטונו של יעקב ביום, ולכן כתוב "משא דומה אלי קרא משעיר שומר מה מלילה שומר מה מלילה", שהרי אז השלטון הוא של עשו, שהוא שעיר, הוא בלילה, ולכן נחלש כשבא הבקר, ואז "ויאמר שלחני כי עלה השחר".

"ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני". "כי אם ברכתני", היה צריך לכתוב כי אם

תברכני, מה זה כי אם ברכתני, אם תודה על אותן הברכות שברך אותי אבא,

לחזור עוד לכמו שהיו כמו שאירע לעז"א ועזא"ל והכי איתא במדרש רות מהזוהר ז"ח (נ"א). דף יד ע"ג (לש"ו).

³⁰⁷ ולכן אמר שלחני אמנם כחם כח מלאך סוף סוף (אור יקר).

³⁰⁸ ששליטת המציאות יהיה שולט ולא יתבטל הנהגת הטבע כיון שהגשמי אינו סובל רוחני יתגלם באוירו הרוחני וכיון שהרוחני אינו סובל גשמי יתפשט ויזדכך הגשמי ולא ינגדו הנהגות אלו לאלו כלל (אור יקר).

³⁰⁹ האי סמא"ל מצד עבירות מגבורה והדין והיינו בלילה שליטת הדין וכן עשו ישלוט בעת שליטתו דהיינו בגלות שדומה ללילה שהוא שליטת החצונים שליטת עשו בליליא מצד החצונים ששולטים מצד המלכות, דהיינו קצת שליטת הלילה לא כל מציאות הלילה שהרי הקדושה מנהגת בלילה ע"י החצונים והיינו אומרו אלי קורא משעיר השכינה משא דומה שהוא מקום הנבואה דומה בגלות קורא אל הנביא מלבוש הלילה החצוני דהיינו משעיר (אור יקר).

³¹⁰ והרי בזה הורה גבורת יעקב שבעת שליטת המלאך נתאבק עמו ועמד בנסיונו וכשבא שליטת יעקב לא היה יכול המלאך לעמוד ואמר שלחני שאיני יכול לסובלו (אור יקר).

³¹¹ ירצה תודה עלי למפרע כאלו אז ברכת אותי ולא נשאר לך עלי שום טענה ותביעה על הברכות והיינו ולא תהא מקטרגא (אור יקר).

זהר פרשת תולדות

תהא מקטרגא לי בנינייהו מה כתיב (בראשית לב כח) ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל וגו' אמאי ישראל א"ל בעל כרחין אית לן לשמשא לך דהא אנת אתעטרת בחילך לעילא בדרגא עלאה ישראל יהיה שמך ודאי

כי שרית עם אלהים (שם) מאי עם אלהים סלקא דעתך דעליה הוה אמר אלא אמר ליה שרית לאתחברא ולאזדווגא עם אלהים בחבורא בזווגא דשמשא וסיהרא ועל דא לא כתיב על "נ"א את" אלהים אלא עם אלהים בחבורא וזווגא חדא דבר אחר ויאמר כמה דאת אמר (שמות טו כו) ויאמר³¹² אם שמוע תשמע לקול יהוה אלהיך אוף הכא ויאמר לא יאמר עוד שמך יעקב³¹³ כי אם ישראל כדין אתעטר יעקב בדרגיה למהוי כללא דאבהן³¹⁴ מה כתיב (בראשית לב כט) ויברך אותו שם מאי ויברך אותו שם דאודי ליה על כלהו ברכאן דברכיה אבוי

רבי שמעון פתח ואמר (משלי טו ז) ברצות יהוה דרכי איש גם אויביו ישלים אתו תא חזי כמה אית ליה לבר נש לאתתקנא שבילוי ביה בקב"ה בנין למעבד פקודי דאורייתא דהא אוקמוה דודאי³¹⁵ תרי מלאכין שליחן אית (ליה) לבר נש <מלעילא> (דלעילא)³¹⁶ לאזדווגא בהדיה חד לימינא וחד לשמאלא ואינן סהדין ביה בבר נש בכל מה דאיהו עביד אינן משתכחי תמן וקרינן לון יצר טוב ויצר רע

ולא תהיה מקטרג עלי בגללם. מה כתוב, "ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל" וגו'. למה "ישראל", אמר לו בעל כרחי יש לי לשמש אותך, שהרי אתה התעטרת בכחך למעלה בדרגה עליונה, ודאי ישראל יהיה שמך.

"כי שרית עם אלהים". מה זה "עם אלהים", וכי תעלה על הדעת שעליו היה אומר, אלא אמר לו, שרית להתחבר ולהזדווג עם אלהים בחיבור, בזווג של השמש עם הלבנה, ועל כן לא כתוב על (את) אלהים, אלא "עם אלהים", בחיבור וזווג אחד. דבר אחר, "ויאמר", כמו שנאמר "ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלהיך", אף כאן "ויאמר לא יאמר עוד שמך יעקב כי אם ישראל", אז התעטר יעקב בדרגתו להיות הכלל של האבות. מה כתוב, "ויברך אותו שם", מה זה "ויברך אותו שם", שהודה לו על כל הברכות שברך אותו אביו.

רבי שמעון פתח ואמר, "ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים איתו". בא וראה כמה יש לאדם לתקן את שביליו עם הקדוש ברוך הוא כדי לעשות את מצוות התורה, שהרי פרשוה, שודאי שני מלאכים שליחים יש לאדם מלמעלה להזדווג עמו, אחד לימין ואחד לשמאל, והם מעידים על האדם בכל מה שהוא עושה, הם נמצאים שם, וקוראים להם יצר טוב ויצר רע.

³¹² שאינם דברי המלאך, שאם הם דברי המלאך אין ראוי שיעקב יתעלה במדות העליונות על פי מלאך חצוני אלא ויאמר היה השכינה כדאשכחן ויאמר אם שמוע תשמע וכו' (אור יקר). פירוש השכינה. א"מ (נ"א).

³¹³ בשכינה וסמאל נסבך שם ותובע השליטה חלילה אלא אסתלק מתביעותי שאתה בישראל מקום שאין לי אחיזה ותביעה כלל והיינו כי שרית ונתעלית עם אלהים מקום יניקתו שהרי ע"י הזווג שולט על השרים וממתיק דיניה (אור יקר).

³¹⁴ על פי השכינה שהיא העלה אותו למעלה עליה עם כללות האבות בסוד המרכבה אמנם הודאת הברכות נפקא לן מאומרו ויברך אותו שם דאודי ליה על אינן ברכאן וכו' ואומ' עם אלהים שכינה למטה ועם אנשים שנקשר למעלה ממנה עם אברהם ויצחק בסוד המרכבה (אור יקר).

³¹⁵ שמות קו ע"ב קסה ע"ב (הערת הזוהר).

³¹⁶ ממש הם מלאכים ממנו אמנם יש להם אחיזה בו מצד עסק מדותיו בנפשו וגופו ולכך יש באדם בגשם שני בחינות בלב ומשם מתגברים שני המלאכים שאחד לימינא וא' לשמאלו והם ממנו פועלים בו ע"י התעוררות מהחומר והצורה שבו בעצמו ולכך יתעורר מצדו הענין ויתגברו הם מצד האדם והתגברות יצר הטוב משעבד יצר הרע, אמנם התגברות יצר הרע אינו משעבד יצר הטוב אלא מתגבר עליו ב' מלאכים הא' מצד מטטרון מצד הקדושה, והב' מצד סמאל' מצד החצוני, ואמר גם אויביו ישלים בלשון רבים מפני שכחות יצר הרע רבים כנגד כל מצוה ומצוה יש כח יצר הרע לעצמו לזה אמר אויביו לפי שהוא הכניעם כולם (אור יקר).

זהר פרישת תולדות

אתי בר נש לאתדכאה ולאשתדלא בפקודי דאורייתא ההוא יצר טוב דאזדווג ביה כבר איהו אתתקף על ההוא יצר הרע ואשתלים בהדיה ואתהפיך ליה³¹⁷ לעבדא וכד בר נש אזיל לאסתאבא ההוא יצר הרע אתתקף ואתגבר על ההוא יצר טוב והא אוקימנא ודאי כד ההוא בר נש אתי לאתדכאה כמה תקיפו אתתקף בר נש כד אתגברא ההוא יצר טוב כדין אויביו ישלים אתו דההוא יצר הרע אתכפיא קמיה דיצר טוב ועל דא אמר שלמה (שם יב ט) טוב נקלה ועבד לו מאי ועבד לו דא יצר הרע וכדין כד אזיל בר נש בפקודי אורייתא כדין גם אויביו ישלים אתו³¹⁸ (ו) דא יצר הרע [ודאתי מסטרין]

תא חזי בגין דיעקב אבטח ביה בקב"ה³¹⁹ וכל ארחיו הוו לשמיה³²⁰ על דא אויביו ישלים אתו ודא <נ"א דא> סמאל³²¹ הילא ותוקפא דעשו דאשלים עמיה דיעקב ובגין דאשלים עמיה דיעקב ואודי ליה על אינון ברכאן כדין אשלים עמיה (ד) עשו [נ"א כדין אודי ליה עשו דכתיב (בראשית לג ט) יש לי רב אחי יהי לך אשר לך דהא אודי ליה על אינון ברכאן דילי^{322,323} בחרבא] ועד דלא אשתלים עמיה יעקב לגבי ההוא ממנא דאתפקד עליה לא אשלים עמיה עשו בגין כך בכל אתר תוקפא דלתתא תליא בתוקפא דלעילא

ויחרד יצחק חרדה גדולה עד מאד ויאמר מי אפוא (שם כז לג) מי אפוא מאי מי אפוא מי הוא זה מבעי ליה אלא מי³²⁴ אפוא דקיימא

בא האדם להטהר ולהשתדל במצוות התורה, אותו יצר הטוב שהזדווג עמו, כבר התגבר על אותו יצר הרע והשלים עמו והתהפך לו לעבד, וכשאדם הולך להטמא, אותו יצר הרע מתחזק ומתגבר על אותו יצר טוב, והרי בארנו, ודאי כשאותו האדם בא לטהר, בכמה כח התחזק האדם כשהתגבר אותו יצר טוב, אז אויביו ישלים איתו, שאותו יצר הרע נכנע לפני היצר הטוב, ועל זה אמר שלמה, "טוב נקלה ועבד לו". מה זה "ועבד לו", זה יצר הרע. ואז כשאדם הולך במצוות התורה, אז גם אויביו ישלים איתו, זה יצר הרע ואלה שבאים מצדו.

בא וראה, משום שיעקב בטח בקב"ה וכל דרכיו היו לשמו, על כן אויביו ישלים איתו, וזה (זה) סמאל, הכח והחוזק של עשו שהשלים עם יעקב. ומשום שהשלים עם יעקב והודה לו על אותן הברכות, אזי השלים עמו עשו. (אז הודה לו עשו, שכתוב "יש לי רב אחי יהי לך אשר לך", שהרי הודה לו על אותן הברכות שלו בחרב), ועד שלא השלים יעקב עם אותו הממונה שנתמנה עליו, לא השלים עמו עשו. לכן בכל מקום הכח של מטה תלוי בכח של מעלה.

"ויחרד יצחק חרדה גדולה עד מאד ויאמר מי אפוא". "מי אפוא", מה זה "מי אפוא", היה צריך לכתוב מי הוא זה, אלא "מי אפוא" שעמדה השכינה שם כשבך

³¹⁷ קמה ע"ב (הערת הזוהר).

³¹⁸ כנגד פקודין רבים (אור יקר).

³¹⁹ שלא חשש לשנאת עשו כאשר נטיל ברכתו ובכורתו ועוד לא עשה לטעם גשמי אלא לעבודת ה' (אור יקר).

³²⁰ שאלו היה בו חונף לא יצליח כלל (אור יקר).

³²¹ כלל החצונים כלם וחילא ותוקפא דעשו דהיינו בחי' פרטית לסמאל שרו של עשו א' מע' שרים שהרי כל הקליפות כלולות בסמאל וע' שרים למטה מהכל בנים ללילית נוק' דסמאל והיאך סמאל שרו של עשו אלא ודאי נצוץ סמאל לבד שרו של עשו (אור יקר).

³²² ליליה (דפ"ו)

³²³ ה"ג ברכאן די לי בחרבא וז"ש יש לי רב אחי יש במלות רב אחי חרבי וזהו די לי בחרב"א ז"ח (לפ"ז דבמלת רב רמז לברכת החרב נ"ל דיעקב אמר ויהי לי שור וחמור וגו' שלא נתקיימו הברכות ויהיו לעשו והם היו ח' ברכות מטל השמים ומשמני הארץ ורוב דגן ותירוש יעבודך עמים וישתחוו לך לאומים הוה גביר לאחיך וישתחוו לך בני אמך הוא חד אורריך ארור ומברכך ברוך הרי ח' והשיב עשו יש לי רב ר"ל יותר מח' ברכות הנזכרים לעיל יש לי עוד אותיות ר"ב וכשתצרף ח' לאותיות ר"ב הרי חרב) (נ"א).

³²⁴ נ"ל דא"ל ודנ"י גימטריא איפה והיא השכינה כידוע. א"מ (נ"א).

זהר פרישת תולדות

יצחק את יעקב, ועל כן אמר "מי אפוא", מי הוא שעומד כאן ומודה על אותן הברכות שברכתי אותו, ודאי "גם ברוך יהיה", שהנה הקדוש ברוך הוא הסכים לאותן הברכות. רבי יהודה אמר, משום אותה החרדה שהחריד יעקב את יצחק אביו, נענש יעקב בעונש של יוסף שחרד חרדה כזו בשעה שאמרו לו זאת מצאנו.

בשעתא דאמרו ליה (שם לו לב) זאת מצאנו

יצחק אמר מי אפוא באיפה³²⁸ אתענש יעקב דכתיב (שם טז) איפה הם רועים ותמן יוסף אתאביד ואתעניש יעקב ואף על גב דקב"ה אסתכם על ידוי באינון ברכאן איהו אתענש באיפה דכתיב איפה הם רועים ומתמן אתאביד מניה ואתענש כל ההוא עונשא ויחרד יצחק חרדה גדולה מאי גדולה כתיב הכא גדולה וכתיב התם (דברים יח טז) ואת האש הגדולה הזאת וגו' דעאל עמיה גיהנם עד מאד מאי עד מאד כתיב הכא מאד וכתיב התם (בראשית א לא) והנה טוב מאד דא מלאך המות כדין אמר מי אפוא³²⁹

קמה/א

כשמוע עשו את דברי אביו וגו' (בראשית כז לד) אמר רבי חייא כמה בישינ עבדו אינון דמעין דבכה ואפיק עשו קמי אבוי בנין³³⁰ דיתברך מניה³³¹ בנין דהוה חשיב מלה דאבוי יתיר³³²

יצחק אמר "מי אפוא", באיפה נענש יעקב, שכתוב "איפה הם רועים", ושם יוסף נאבד, ונענש יעקב. ואף על גב שהקדוש ברוך הוא הסכים על ידו באותן הברכות, הוא נענש באיפה, שכתוב "איפה הם רועים", ומשם נאבד ממנו ונענש כל אותו העונש. "ויחרד יצחק חרדה גדולה". מה זה "גדולה", כתוב כאן "גדולה", וכתוב שם "ואת האש הגדולה הזאת" וגו', שנכנס עמו גיהנם. "עד מאד", מה זה "עד מאד", כתוב כאן "מאד", וכתוב שם "והנה טוב מאד", זה מלאך המות, אז אמר "מי אפוא".

"כשמוע עשו את דברי אביו" וגו'. אמר רבי חייא, כמה רעות עשו אותן דמעות שבכה והוציא עשו לפני אביו כדי שיתברך ממנו, משום שהיה מחשיב דברי אביו יותר.

³²⁵ כאלו אמר מי היה פה כאשר בא הציד ויבא לי וכו' ואברכהו, ואני הייתי מברך והוא היה אומר גם ברוך יהיה וזה שאמר דהא קודשא בריך הוא אסתכם וכו' ולפי דברי ר' שמעון החרדה היה מצד עשו ולא נענש יעקב על זה שהרי עשו הוא המחריד ע"י גהנם ולדעת ר' יהודה פליג (אור יקר).

³²⁶ ובשנים חטא ובשנים נענש הא' הוא החרדה וגם הוא החריד כדמפרש ואזיל הב' שגרם שיאמר אביו בצערו מי אפוא גם הוא יצטער ע"י אפוא כדמפרש ואזיל ובאמת גדול העונש מאד מן העון שהרי כמה שנים היה אבידת יוסף (אור יקר).

³²⁷ אלתענר (אור יקר).

³²⁸ אפוא כתיב וביוסף איפה כתיב וצ"ע (ד"א). עיין דרך אמת. ואין קושיא כי פירושים שוה ונכתב באות א' לרמוז למרז"ל מי נאפה שם כו' לשון אפיה. הרשב"ב (נ"א).

³²⁹ המסכמת בברכה (אור יקר).

³³⁰ נמחק כלפ"ו.

³³¹ שאפילו אותה ברכה גשמית לא היה לו זכות להתברך אלא בזכות הדמעות, כדדרשו רז"ל בפסוק ותשקמו בדמעות שליש (אור יקר).

³³² הכי דקדק כלפי מעלה ואמר "קרא" כלפי מעלה (אור יקר). ילקוט שמואל סי' שמח (ד"א). כלומר אע"פ שכונתו להתברך כיון דבכלל כבוד אביו שאין ברכתו קלה בעיניו נחשב לו לזכות גדול ומכאן יובן קצת שקול אל דעות בדקות ויזהר האדם בכל מעשיו בכוונות טובות. ז"ח (נ"א).

זהר פרישת תולדות

הכי קרא שמו יעקב (ובארוהו) "הכי קרא שמו", קרא שמו אותו שקרא לו, הוציא השמעת קול של רוק בשביל קלון, לא כתוב הכי נקרא שמו, אלא קרא שמו. "ויעקבני זה פעמיים", "זה", מהו "זה", (אלא) היה צריך לכתוב ויעקבני פעמיים, אלא דבר אחד היה פעמיים, בכורתי החזיר לו פעם אחרת ברכתי, זהו פעמיים. כדוגמא זו "כי עתה שבנו זה פעמיים", דבר אחד פעמיים, אחד שהנה החזרתי לו, ולא נהיה בבושה לפני אותו אדם. "שבנו", בושנו, אנו בבושה ממנו, וכבר החזרנו. כדוגמא זו אמר איוב "ותחשבני לאויב לך", חזר איוב אויב, ופרשוה שכתוב "אשר בשערה ישופני" וגו', אמר לפניו, רבונו של עולם, שמא רוח סערה עברה לפניך. וכאן בכורתי לקח, והנה עתה חזר הדבר ונטל ברכתי.

הן גביר שמתיו לך וגו', ולך איפה מה אעשה בני". "ולך איפה", אין עומד פה מי שיסכים עליך, "מה אעשה בני", אז ברך אותו בעולם הזה, והסתכל בדרגתו ואמר "ועל חרבך תחיה", שהרי כך ראוי לך לשפוך דמים ולעשות קרבות, ועל כן אמר "מה אעשה בני". רבי אלעזר אמר, "ולך אפוא מה אעשה", כיון שאמר את זה, למה "בני", אלא אמר לו, "ולך איפה מה אעשה", שאתה בדין ובחרב ובדם אני רואה אותך, ואת אחיך בדרך שלימה. אלא בני, בני ודאי, אני גרמתי לך משום שאתה בני, ועל כן "ועל חרבך תחיה ואת אחיך תעבוד". ועדיין לא התקיים, שהרי לא עבד עשו את יעקב, משום שיעקב לא רצה אותו עכשיו, והוא חזר וקרא לו אדוני כמה פעמים, משום שהסתכל למרחוק והעלה אותו לסוף הימים, כמו שאמרנו.

הכי קרא שמו יעקב (ובארוהו) "הכי קרא שמו", קרא שמו אותו שקרא לו, הוציא השמעת קול של רוק בשביל קלון, לא כתוב הכי נקרא שמו, אלא קרא שמו. "ויעקבני זה פעמיים", "זה", מהו "זה", (אלא) היה צריך לכתוב ויעקבני פעמיים, אלא דבר אחד היה פעמיים, בכורתי החזיר לו פעם אחרת ברכתי, זהו פעמיים. כדוגמא זו "כי עתה שבנו זה פעמיים", דבר אחד פעמיים, אחד שהנה החזרתי לו, ולא נהיה בבושה לפני אותו אדם. "שבנו", בושנו, אנו בבושה ממנו, וכבר החזרנו. כדוגמא זו אמר איוב "ותחשבני לאויב לך", חזר איוב אויב, ופרשוה שכתוב "אשר בשערה ישופני" וגו', אמר לפניו, רבונו של עולם, שמא רוח סערה עברה לפניך. וכאן בכורתי לקח, והנה עתה חזר הדבר ונטל ברכתי.

הן גביר שמתיו לך וגו', ולך איפה מה אעשה בני". "ולך איפה", אין עומד פה מי שיסכים עליך, "מה אעשה בני", אז ברך אותו בעולם הזה, והסתכל בדרגתו ואמר "ועל חרבך תחיה", שהרי כך ראוי לך לשפוך דמים ולעשות קרבות, ועל כן אמר "מה אעשה בני". רבי אלעזר אמר, "ולך אפוא מה אעשה", כיון שאמר את זה, למה "בני", אלא אמר לו, "ולך איפה מה אעשה", שאתה בדין ובחרב ובדם אני רואה אותך, ואת אחיך בדרך שלימה. אלא בני, בני ודאי, אני גרמתי לך משום שאתה בני, ועל כן "ועל חרבך תחיה ואת אחיך תעבוד". ועדיין לא התקיים, שהרי לא עבד עשו את יעקב, משום שיעקב לא רצה אותו עכשיו, והוא חזר וקרא לו אדוני כמה פעמים, משום שהסתכל למרחוק והעלה אותו לסוף הימים, כמו שאמרנו.

³³³ מלת הכי קא דייק וכן כשתולשין רוק עושין הכי וזה עשה עשו דרך בזיון. ז"ח (נ"א).

³³⁴ קס ע"א שמות קיא ע"א (הערת הזוהר).

³³⁵ ר"ל חשבת אותיות שמי שהם איוב שנעשה אויב. א"מ (נ"א).

³³⁶ תלוי בחוט השער בין איוב לאויב (אור יקר).

³³⁷ לית קיימא הכא – דהיינו שכינא (אור יקר).

³³⁸ ולכה (דפ"ו).

³³⁹ פי' דין כמוהו ועי' לעיל קל"ז ע"ב (ד"א).

³⁴⁰ כתב המד"ל, תימה דהא כתיב (שמואל ב ח, יד) ויהי כל אדום עבדים לדוד. וי"ל שלא נמשכו זה זמן כי בימי שלמה פסק, ע"כ. ולי נראה דלא צרכינן להאי שהרי אין זה בכלל הברכה ליעקב, דתעבוד משמע ברצונך ולא אנוס בכח מלחמה, אבל לעתיד (ישעיה מט, כג) והיו מלכים אומניך (רמ"ז).

זהר פרישת תולדות

וסליק ליה לסוף יומיא בדקאמרן³⁴¹

רבי חייא ורבי יוסי הוו אזלי בארחה עד דהוו אזלי חמו ליה לרבי יוסי סבא דהוה אזיל בתרייהו יתבו עד דמטא לגבייהו [כיון דמטא לגבייהו] אמרו השתא ארחה מתתקנא קמן אזלו אמר רבי חייא (תהלים קיט קכו) עת לעשות ליהו"ה

פתח רבי יוסי ואמר (משלי לא כו) פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה פיה פתחה בחכמה דא כנסת ישראל³⁴² ותורת חסד על לשונה אלין אינון ישראל³⁴³ דאינון לישראל דאורייתא³⁴⁴ דמשתעי בה יומי ולילי פיה פתחה בחכמה דא ב' דבראשית³⁴⁵ ואוקמוה ותורת חסד על לשונה דא אברהם דביה ברא עלמא³⁴⁶ וביה משתעי תדיר³⁴⁷ ב' סתים מהאי גיסא ופתיחא מהאי גיסא סתימא מהאי גיסא כמה דאת אמר (שמות לג ג) וראית את אחורי פתיחא מהאי גיסא בנין לאנהרא <נ"א לאהדרא> אנפאה לגבי עילא ופתיחא מהאי גיסא בנין לקבלא מלעילא³⁴⁸ ואיהי אכסדרה לקבלא ובנין כך קיימא ברישא דאורייתא ואתמליא לבתר פיה פתחה בחכמה בחכמה

רבי חייא ורבי יוסי היו הולכים בדרך. בעודם הולכים ראו את רבי יוסי הזקן שהיה הולך אחריהם. ישבו עד שהגיע אליהם. כיון שהגיע אליהם, אמרו, עכשיו הדרך מתוקנת לפנינו. הלכו. אמר רבי חייא, "עת לעשות לה".

פתח רבי יוסי ואמר, "פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה", "פיה פתחה בחכמה" זו כנסת ישראל, "ותורת חסד על לשונה" אלו הם ישראל, שהם לשון התורה שמדברים בה ימים ולילות. "פיה פתחה בחכמה" זו ב' של בראשית, ופרשוה. "ותורת חסד על לשונה" זה אברהם, שבו ברא את העולם, ובו מדבר תמיד. ב' סתומה מצד זה, ופתוחה מצד זה. סתומה מצד זה, כמו שנאמר "וראית את אחורי". פתוחה מצד זה כדי להאיר (להדר) פניה כלפי מעלה. ופתוחה מצד זה כדי לקבל מלמעלה, והיא אכסדרה לקבל. ולכן עומדת בראש התורה ומתמלאת אחר כך, "פיה פתחה בחכמה", בחכמה ודאי, שכתוב "בראשית ברא אלהים", כתרגומו "ותורת חסד על לשונה", שהרי אחר כך מדבר

³⁴¹ (דאולי רמז לאנטונינוס דאם לא כן תימה כי לעולם לא אתקיים) (ד"א). עיין דרך אמת. וזה טעות כי לימות סוף יומיא יתקיים כמש"ל קמג ע"ב כד יקום משיחא יטול יעקב וכו' גם לקמי' וכולהו יתקיימין לזמנא דמלכא משיחא גם וישלח קעב ע"א ז"ל בגין דסליק לון לסוף יומיא. הרשב"ב (נ"א).

³⁴² פ' המלכות אינה פותחת פיה לדבר רק על ידי החכמה שהוא אבא המיסד אותה ובזה יש לה כח לפתוח פיה ולדבר (מ"מ).

³⁴³ כי בסוד הנשמות הם העוסקות בתורה למעלה ולמטה והם עצם הלשון במלכות כדמסיק לקמן כי הנשמות הם מציאות הת"ת כדפי' בזהר פ' ויחי ולכך הם ממש לשון התורה (אור יקר).

³⁴⁴ ולא אמר דאינון לישראל דאורייתא אלא לישראל דאורייתא כי הנשמות והתורה ענין א' ועצם א' כענין שהם ממש התורה שבה והם הלשון שבה וזה יתבאר יותר לקמן ויהיה עתה הכוונה כי התורה וכנסת ישראל דהיינו תורה שבכתב ותורה שבעל פה יחד עליהם נאמר פסוק זה והיינו סוד אשת חיל עטרת בעלה דהיינו י' על ו' כנודע (אור יקר).

³⁴⁵ פ' מלכות, וכדמפרש לקמן ב' סתים מהאי גיסא ופתיחא מהאי גיסא בנין לאנהרא אנפאה לגבי עילא, ר"ל שמעלה מ"ן לז"א וכאלו אמר דבר אחר דא ב' דבראשית, וכן דרך הזהר לומר הרבה פירושים ואין אומר דבר אחר בכל א' (מ"מ).

³⁴⁶ פ' כי תחלת התורה שהיא בריאת העולם הוא על צד החסד כאומרו אמרתי עולם חסד יבנה, וכן כולהו פרשיות דריש אורייתא משתעי באברהם דהיינו חסד ובריאת עולם ג"כ באברהם דהיינו חסד (אור יקר).

³⁴⁷ בריאת עולם ג"כ באברהם הוא דהיינו חסד ואחר שפתיחת פה ב' של בראשית א"כ מאי דמפרש ואזיל הוא בריאת עולם וענין אברהם שהוא תורת חסד ועיקר הכוונה כי התורה היא ממש רוחניות הת"ת והמלכות תחלתה היא פתיחת הפה הנזכר לעיל ועסק התורה הוא תורת חסד שעל לשונה בתחלת דבריה מחסד דהיינו מציאות הראשון בת"ת חסד ודאי (אור יקר).

³⁴⁸ פ' מ"ד ולכך כפל לשון פתיחא חד על העלאת מ"ן וחד לקבל המ"ד (מ"מ).

זהר פרישת תולדות

ואומר, "ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור".³⁴⁹ ודאי דכתיב (בראשית א א) בראשית ברא אלהים כתרנומו ותורת חסד על לשונה דהא לבתר משתעי ואמר (שם ג) ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור

פיה פתחה בחכמה דא ה' דשמא קדישא³⁵⁰ דכלא בה ואיהי סתים וגליא³⁵¹ (כלילא) [כללא] דעילא ותתא³⁵² רזא דעילא ותתא³⁵³ פיה פתחה בחכמה בגין דאיהי סתימא³⁵⁴ דלא אתיידע כלל דכתיב (איוב כח כא) ונעלמה מעיני כל חי ומעוף השמים נסתרה וכד שארי לאתפשטא בחכמה דאתדבק בה ואיהי בגווה (ואיהי) אפיקת קלא³⁵⁵ דאיהי תורת חסד פיה פתחה בחכמה דא ה'א בתראה³⁵⁶ דאיהו דבור ומלה תליא בחכמה ותורת חסד על לשונה דא קול דקיימא על דבור לאנהגא ליה ותורת חסד דא יעקב

קמה/ב

דאיהו על לשונה לאנהגא מלה ולאחדא לה דהא לית דבור בלא קול ואוקמוה פתח רבי חייא אבתריה ואמר (משלי ח יב) אני חכמה שכנתי ערמה ודעת מזמות אמצא אני חכמה דא כנסת ישראל³⁵⁷ שכנתי ערמה דא יעקב דאיהו חכים³⁵⁸ ודעת מזמות אמצא דא יצחק³⁵⁹ דהוה ליה דעת מזמות לברכא ליה

"פיה פתחה בחכמה" זו ה' של השם הקדוש שהכל בה, והיא סתומה וגלויה, כלולה ממעלה ומטה, הסוד של מעלה ומטה. "פיה פתחה בחכמה", משום שהיא סתומה שאין נודעת כלל, שכתוב "ונעלמה מעיני כל חי ומעוף השמים נסתרה". וכשמתחילה להתפשט בחכמה שנדבקה בה, והיא בתוכה, (והיא) מוציאה קול, שהיא תורת חסד. "פיה פתחה בחכמה", זו ה'א האחרונה שהיא דיבור, והדיבור תלוי בחכמה. "ותורת חסד על לשונה", זה הקול שעומד על הדיבור להנהיגו. "ותורת חסד", זה יעקב,

שהוא על לשונה, להנהיג הדבר ולאחוז אותו, שהרי אין דיבור בלי קול, ובארוה.

פתח רבי חייא אחריו ואמר, "אני חכמה שכנתי ערמה ודעת מזמות אמצא". "אני חכמה", זו כנסת ישראל, "שכנתי ערמה", זה יעקב שהוא חכם, "ודעת מזמות אמצא", זה יצחק, שהיתה לו דעת מזימות לברך את עשו. ומשום שחכמה השתתפה

³⁴⁹ פי' התורה פתחה תחילה בתיבת בראשית שהוא חכמה, ומ"ש דכתיב בראשית ברא אלהים ר"ל בכח ראשית שהוא אבא ברא אלהים שהיא בינה שמים וארץ שהם ז'ו"ן, וזה פי' ג' בפסוק פיה פתחה בחכמה (מ"מ).

³⁵⁰ פי' ד' ור"ל הבינה שהיא ה' ראשונה עיקרה מאבא שהוא חכמה (מ"מ).

³⁵¹ פי' כשמתחברת עם אבא היא סתומה וכשמתפשטת בז"א היא נגלית (מ"מ).

³⁵² פי' שכוללת הארת א"א ואבא בתוכה שנקראים עילא, וכוללת ז'ו"ן בתוכה שעולים בה בסוד מ"ן שנקרא תתא (מ"מ).

³⁵³ נודע מדברי האריז"ל שתיבת רזא בכל מקום שנזכרת בזוהר מורה על היסוד, וכאן אמר רזא דלעילא הוא יסוד דאבא שבתוך יסוד דאימא, ותתא הוא יסוד דז"א שהוא עולה בסוד הדעת בתוך יסוד דאימא שדעת דז"א הוא בתוך יסוד דאימא (מ"מ).

³⁵⁴ זה תשלום פי' ד' ומפרש למה הבינה צריכה להארת אבא בשביל שהוא סתום דלא אתיידע כלל יורת מהבינה (מ"מ).

³⁵⁵ פי' ז"א שיצא מן הבינה (מ"מ).

³⁵⁶ זה פי' חמישי ומפרש המלכות עיקרה מאבא כמ"ש בפי' הראשון אלא שהחילוק ביניהם בסיפא דקרא ותורת חסד על לשונה שלפי פי' ראשון אלין אינון ישראל וכו' ולפי פי' זה ותורת חסד הוא ז"א שהוא מנהיג למלכות הנקראת דיבור (מ"מ).

³⁵⁷ מדת המלכות, ונקראת חכמה מצד תקוניה העליונים ממדת החכמה (אור יקר).

³⁵⁸ שכון ודאי בחיק המלך דהיינו הת"ת שהוא עורמה מצד היותו מאיר מאור החכמה שהרי העורמה חכמה ערומה גלויה יותר, וע"י הזווג הזה היה ממש ענין יעקב בסוד תקוני השכינה, כדכתיב ועתה בני שמע בקולי וכו', שהיה כענין תיקון עון אדם הראשון ותיקון שכינה דהיינו עלי קללתך וכו' (אור יקר).

³⁵⁹ אותו הדעת המתלבש בגבורה פנימי שמתלבש שם לפעול דינים (אור יקר).

זהר פרשת תולדות

לעשו ובנין דחכמה אשתתף בהדיה דיעקב דאיהו ערמה ודעת מזמות אמצא³⁶⁰ דאתברך יעקב מאבוי ושרו עליה כל אינון ברכאן ואתקיימו ביה ובבנוי לעלם ולעלמי עלמין מאינון אתקיימו בהאי עלמא וכלהו יתקיימו לזמנא דמלכא משיחא³⁶¹ דכדין יהון ישראל גוי אחד בארץ ועם אחד לקב"ה

הדא הוא דכתיב (יחזקאל לו כב) ועשיתי אותם לגוי אחד בארץ וישלשון לעילא ותתא דכתיב (דניאל ז יג) וארו עם ענני שמיא כבר אינש אתי דא מלכא משיחא דכתיב (שם ב מד) וביומיהון די מלכיא אינון יקום אלה שמיא מלכו וגוי ועל דא בעא יעקב דיסתלקון ברכוי לההוא זמנא דאתי ולא נטל לון לאלתר

פתח רבי ייסא אבתריה ואמר (ירמיה ל י) ואתה אל תירא עבדי יעקב נאם יהו"ה ואל תחת ישראל וגוי האי קרא אוקמוה אבל בההיא שעתא דנפק יעקב מקמי אבוי באינון ברכאן אסתכל בנפשיה אמר הא אלין ברכאן בעינא³⁶² לסלקא לון לבתר לאריכו יומין והוה דחיל ומסתפי נפק קלא ואמר ואתה אל תירא עבדי יעקב נאם יהו"ה כי אתך אני לא אשבוק לך בהאי עלמא³⁶³ כי הנני מושיעך מרחוק לההוא זמנא דאנת סליק לון לאינון ברכאן³⁶⁴

ואת זרעך מארץ שבים דאף על גב דהשתא נטיל ברכוי עשו וישתעבדון בבנד אנא אפיק לון מידי וכדין ישעבדון בניך ביה ושב יעקב לאינון

עם יעקב, שהוא ערמה, "ודעת מזמות אמצא", שהתברך יעקב מאביו, ושרו עליו כל הברכות הללו, והתקיימו בו ובבניו לעולם ולעולמי עולמים. מהן התקיימו בעולם הזה, וכולן יתקיימו לזמן מלך המשיח, שאז יהיו ישראל גוי אחד בארץ ועם אחד לקדוש ברוך הוא.

זהו שכתוב "ועשיתי אותם לגוי אחד בארץ". וישלטו למעלה ולמטה, שכתוב "וארו עם ענני שמיא כבר אינש אתי" [והנה עם ענני השמים כבן אדם בא]. זה מלך המשיח, שכתוב "וביומיהון די מלכיא אנון יקים אלה שמיא מלכו" וגוי' [ובימיהם של אלו המלכים יעמיד אלהי השמים מלכות], ועל כן יעקב רצה שיעברו ברכותיו לאותו זמן שיבא, ולא נטל אותם מיד.

פתח רבי ייסא אחריו ואמר, "ואתה אל תירא עבדי יעקב נאם ה' ואל תחת ישראל" וגוי'. הפסוק הזה בארוהו. אבל בשעה ההיא שיצא יעקב מלפני אביו עם אותן הברכות, הסתכל בעצמו ואמר, הנה הברכות הללו אני רוצה להעבירן לאחר כך, לאורך הימים. והיה ירא ופחד. יצא קול ואמר, "ואתה אל תירא עבדי יעקב נאם ה' כי אתך אני", לא אעזוב אותך בעולם הזה, כי הנני מושיעך מרחוק, לאותו הזמן שאתה מעביר אותן, את אותן הברכות.

"ואת זרעך מארץ שְׁבִיִּים", שאף על גב שעכשיו עשו נוטל ברכותיו וישתעבדו בבניך, אני אוציא אותם מידי, ואז בניך

³⁶⁰ השיג אותו המלכות שהיה מדברת והיינו שנהפך ע"י היחוד הדעת לטובה והנהגה יפה, היינו שהוציא הגבורה ברכות, ויש בגבורה בחי' להתקיים בגליות, ויש בחי' לזמן הגאולה שהכל שליטת השפעת הגבורה כנודע, וז"ש מנהון אתקיימו בהאי עלמא וכו' (אור יקר).

³⁶¹ שהרי הברכות הם מסוד היחוד העליון וצד הגבורה משפעת מתק דיניה ברכות, א"כ אינם הגונות אלא לזמן שישראל יתוקנו באחדות (אור יקר).

³⁶² בשלמא אם הייתי רוצה ליהנות מברכות לא הייתי מפחד מעשו שאנחנו בברכות, אמנם הא אנא בעינא לסלקא וכו', מפני שאז הם צריכות יותר מדאי והגונות לאותו זמן א"כ במה אנצל עתה מידו, ובמה ינצלו בניו בגלותם מידו ולזה היתה התשובה לשלשה ענינים (אור יקר).

³⁶³ עם היות שהברכות יהיו לאותו הזמן דהיינו הנני מושיעך הרי שמורות לך הברכות כמו שאמרת (אור יקר).

³⁶⁴ הסכמתי עמך ועכ"ז ואת זרעך מארץ שבים, דאע"ג דהשתא וכו', ושב דא שכינתא דהיינו ששבה מגלותה אל ירושלים ושקט ושאנן משני האומות מהא' שקט מהב' שאנן ואין מחריד מהם לכל שאר האומות (אור יקר).

זהר פרישת תולדות

ישתעבדו בו. "ושב יעקב", לאותן הברכות. "ושב יעקב", זו השכינה (שהיא עם יעקב). "ושב יעקב" ודאי, "ושקט ושאנן" כמו שבארוה, מאותן מלכויות, מבבל, ומדי, ומיון, ומאדום, שהם היו שהשתעבדו בישראל. "ואין מחריד", לעולם ולעולמי עולמים.

הלכו. בעודם הולכים אמר רבי יוסי, ודאי כל מה שעושה הקדוש ברוך הוא בארץ, הכל היה בסוד החכמה, והכל כדי להראות את החכמה העליונה לבני האדם, כדי שילמדו מהמעשה ההוא את סודות החכמה, והכל הם כראוי, וכל מעשיו דרכי התורה, משום שדרכי התורה הם דרכי הקדוש ברוך הוא, ואין דבר קטן שאין בו כמה דרכים ושבילים וסודות של חכמה עליונה.

בא וראה, שהרי רבי יוחנן בן זכאי היה אומר שלש מאות הלכות פסוקות בסוד החכמה העליונה, בפסוק "ושם אשתו מהיטבאל בת מטרד בת מי זהב", ולא גילה אותם אלא לרבי אליעזר שהיה עמו, כדי לדעת שכמה סודות עליונים הם בכל מעשה ומעשה, שהוא בתורה, ובכל דבר ודבר היא חכמה ותורת אמת, לכן דברי התורה הם דברים קדושים להראות ממנה נפלאות, כמו שנאמר "גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך".

ברכאן ושב יעקב דא שכינתא³⁶⁵ >נ"א דאיהי עמיה דיעקב> ושב יעקב ודאי ושקט ושאנן כמה דאוקמוה מאינון מלכוון מבבל ממדי ומיון >ומאדום> דאינהו הוו דאשתעבדו בהו בישראל ואין מחריד לעלם ולעלמי עלמייא

אזלו עד דהוו אזלי א"ר יוסי ודאי כל מה דעביד קב"ה בארעא כלא הוה ברזא דחכמתא³⁶⁶ וכלא בנין לאחזאה חכמתא עלאה להו לבני נשא³⁶⁷ בנין דילפון מההוא³⁶⁸ עובדא רזין דחכמתא וכלא אינון כדקא יאות ועובדוי כלהו³⁶⁹ אורחי דאורייתא בנין דאורחי דאורייתא אינון ארחי דקב"ה ולית מלה זעירא³⁷⁰ דלית בה כמה אורחין ושבילין ורזין דחכמתא עלאה

תא חזי דהא רבי [יוחנן בן זכאי] (שמעון) הוה אומר תלת מאה הלכות פסוקות³⁷¹ ברזא דחכמתא עלאה בפסוק (בראשית לו לט) ושם אשתו מהיטבאל בת מטרד בת מי זהב ולא גלי לון אלא לרבי <אליעזר> (אלעזר) דהוה עמיה בנין למנדע דכמה רזין עלאין אינון בכל עובדא ועובדא³⁷² דאיהי באורייתא ובכל מלה ומלה³⁷³ חכמתא איהי ואורייתא דקשוט³⁷⁴ בנין כך אינון מלין דאורייתא מלין [קדישין] אינון לאחזאה

³⁶⁵ כלומר שתשוב השכינה מן הגלות ודייק מהכא יעקב במ' וכן בפ' בלק בפסוק מי מנה עפר יעקב ושב יעקב ודאי כלומר שכינה שהרי הת"ת מדבר ואומר אל תירא וגו' נאם ה' שהוא ז"א ואי ושב יעקב הוא מדת יעקב ושבתי היל"ל אלא יעקב היא השכינה כנז'. ז"ח (נ"א).

³⁶⁶ דכתיב מה רבו מעשיך ה' כולם בחכמה עשית, הרי מעשהו בחכמה ולא תאמר שמעשהו אמנם בחכמה אמנם החכמה נעלמה סתימה בהם שאינו (אור יקר).

³⁶⁷ שהרי נעשו בחכמה והחכמה היא נחתמת בהם ומתנהל על ידם, והטעם שאדם משתלם בחכמה ולזה ילמדו החכמה מתוך ענייני העולם (אור יקר).

³⁶⁸ והטעם לסוד החכמה ללמוד התורה (אור יקר).

³⁶⁹ שהתורה ממש הוא כלי אומנות הנמצאים כולם, והטעם שהם נעשים בתורה והתורה דרכיו של הקב"ה שהרי נצטוינו והלכת בדרכיו דהיינו מדותיו שהוא מתנהג בהם, וכאשר האדם מתנה גבחסידות ועבודה ממש הוא דומה להנהגת הספירות (אור יקר).

³⁷⁰ בסוד צרופי המלה והמאורות העליונים התלויים בה כאשר יצטרף בשם ההגון (אור יקר).

³⁷¹ ירצה הקדמות בסוד החכמה שהם רמיזות בפסוק זה (אור יקר).

³⁷² אפילו שהם ספורי מעשיות סתרי תורה תלויים בענין כמשל הספור ההוא וגם באותיות בעצמן יצטרפו שמות פועלים פעולות נוראות הם שמות מאורות הכסא וכיוצא (אור יקר).

³⁷³ ואינו ספירות מעשיות (אור יקר).

³⁷⁴ אלא שנתלבשה (אור יקר).

זהר פרישת תולדות

מינה נפלאות³⁷⁵ כמה דאת אמר (תהלים קיט יח) גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך

תא הזי בשעתא דעקים ההוא הווא לאדם ולאנתיה דאקריב³⁷⁶ לאתתא³⁷⁷ ואטיל בה זוהמא ואתפתא ביה אדם כדין אסתאב³⁷⁸ עלמא ואתלטיא ארעא בגיניה וגרים מותא לכל עלמא³⁷⁹ וקיימא³⁸⁰ עלמא לאתפרעא מניה עד דאתא אילנא דחיי³⁸¹ <וכפי נ"א וכפר> (ונפיל) על אדם וכפייא ליה לההוא נחש דלא ישלוט לעלמין על זרעא דיעקב דהא בזמנא דאקריבו ישראל שעיר הוה אתכפיא ההוא נחש ואתהפך לעבדא³⁸² כמה דאתמר ועל דא אקריב יעקב לאבוי תרין שעירין חד לאכפיא לעשו דאיהו שעיר וחד בנין דרגא דהוה תלי ביה עשו ואתדבק ביה³⁸³ ואתמר ובגין כך קיימא עלמא עד דתיתי אתתא כגוונא דחוה ובר נש כגוונא דאדם ויעקימו ויחכימו

קמו/א

ליה לההוא הווא בישא וההוא דרכיב עליה וכלא אתמר

פתח ואמר (בראשית כה כז) ויהי עשו³⁸⁴ איש

בא וראה, בשעה שהנחש ההוא עיקם את אדם ואת אשתו, שקרב לאשה והטיל בה זוהמא, והתפתה בו אדם, אז נטמא העולם, והתקללה בשבילו האדמה, וגרם מות לכל העולם, ועמד העולם להפרע ממנו, עד שבא עץ החיים וכפה (וכפר) על אדם, והכניע אותו הנחש שלא ישלוט לעולמים על זרעו של יעקב. שהרי בזמן שהקריבו ישראל שעיר, היה נכנע אותו הנחש והתהפך לעבד, כמו שנאמר, ועל כן הקריב יעקב לאביו שני שעירים, אחד להכניע את עשו, שהוא שעיר, ואחד בשביל הדרגה שהיתה תלויה בעשו ונדבק בו, ונתבאר. ולכן עמד העולם עד שתבא אשה כדוגמת חוה, ובן אדם כדוגמת אדם, ויעקמו ויחכימו את

אותו הנחש הרע ואתו שרוכב עליו, והכל נתבאר.

פתח ואמר, "ויהי עשו איש יודע ציד

³⁷⁵ הם למטה שהם מהבינה, נ' פלאות, וזה אינו נסתר כחמה ולכך התפלל בהשגתם ואמר גל עיני (אור יקר).

³⁷⁶ הכווא חויא (נוסף בלור יקר).

³⁷⁷ שדעתה קלה ונוח להתפתות ואטיל בה זוהמא שנתלבשה ביצר הרע ובמחשבה רעה והלכה לפתות האדם בעלה, ואז היו שנים נגד אדם הראשון הנחש וחוה להחטיאו (אור יקר).

³⁷⁸ שנתפשט שליטת החצוני בכל ההיות הגשמיות ונעכרו ונתעבו ואתלטיא ממש היינו סוד שליטת קללות הנמצאות שליטת החצונים (אור יקר).

³⁷⁹ שיהיה החצוני מעכל ההויה השלימה ואוכל אותה וכיון שכל ההויות היו ממש מקטרגות על האסד שהוא גרם להם הרעה (אור יקר).

³⁸⁰ כל (אור יקר).@הקושי היא שהאור יקר כותב "וקיימא כל עלמא" וזה לא תיקון הנוסחא

³⁸¹ יעקב, שהוא מרכבה לת"ת, אילנא דחיי, וכפר על אדם שנתגלגל בו ובמעשהו כפה החצוני כדמפרש ואזיל. ונמצא לפי זה שכל מעשה רבקה ויעקב לתקיון חטא אדם וחוה אמנם היה ראוי שיהיו איש ואשתו אלא כדי שישמע אליה לטובה כדרך ששמע לרעה היתה אמו כאומ' שמע בקול ולך קח לי ואחר שמת ירד למטה ואשתו נעשית אמו כדרך שפי' בסבא עד שעלה אל עולם הזכר ע לאמו כדפי' הבא על אמו בחלום יצפה לבינה וכו' (אור יקר).

³⁸² קמד ע"ב (הערת הזוהר).

³⁸³ קמב ע"ב (הערת הזוהר).

³⁸⁴ ויהי עשו מצד הגבורה ויהי ודאי איש יודע ציד לצוד בני אדם בפתייו, ויעקב ממש נגדיי כעין עשו שהוא סמא"ל יעקב איש תם במדת הת"ת כי סמא"ל נגדיי בחוץ למדת הת"ת בקדושה. ותם היינו שלים, שנשתלם. ובמה נשתלם יושב אהלים שהוא בת"ת, אוחז ב' הקצוות. והנה יעקב כולל ב' מדות כדי לנצח עשו, הוא בא עליו מצד הגבורה כלולה בו, והיינו האדום האדום הזה כי עיף אנכי, דהיינו סיועא דאברהם ויצחק, חסד וגבורה, עם חסיד אברהם תתחסד, כדי שלא יוכל לך החצוני, ועם עקש, שרו של עשו לנצחו תתפתל מכח הגבורה, ולזה במיתת אברהם ואבלות יצחק נצח הבכורה וכן הברכה, אברהם סוד הברכה,

זהר פרישת תולדות

יודע ציד איש שדה והא אתמר ויעקב איש תם יושב אהלים איש תם גבר שלים כתרנומו יושב אהלים אמאי איהו תם בגין דאיהו יושב אהלים דאחיד³⁸⁵ לתרין סטרין לאברהם וליצחק³⁸⁶ ועל דא יעקב בסטרא דיצחק אתא לגביה דעשו כמה דאתמר דכתיב (ש"ב כב כו) עם חסיד תתחסד ועם עקש תתפל וכד אתא עם ברכאן³⁸⁷ בסיועא דלעילא קא אתא בסיועא דאברהם ויצחק ובגין כך בחכמתא הוה³⁸⁸ כמה דאתמר תא הזי כד יעקב אתער לגבי סמא"ל דרגא דעשו³⁸⁹ וקביל עליה ליעקב³⁹⁰ ויעקב נצח ליה בכמה סטרין³⁹¹ נצח להויא בחכמתא ובעקימו ולא אתנצח בר בשעיר ואף על גב דכלא חד נצח³⁹² כמו כן לסמא"ל בנצחונא אחרא³⁹³ ונצחיה הדא הוא דכתיב (בראשית לב כד-כה) ויאבק איש עמו עד עלות השחר וירא כי לא יכול לו

תא הזי³⁹⁴ זכותיה דיעקב כמה הוה דאיהו אתא ובעא לאעברא ליה מעלמא וההוא ליליא הות ליליא דאתברי ביה סיהרא ויעקב אשתאר בלחודוי דלא הוה עמיה אחרא דתנן לא יפוק בר נש יחידאי בליליא וכל שכן³⁹⁵ בליליא דאתבריא ביה נהורין דהא סיהרא איהי חסרא דכתיב (שם א יד) יהי מאר"ת חסר וההוא ליליא

איש שדה", והרי נאמר "ויעקב איש תם יושב אהלים". "איש תם", גבר שלים [אדם שלם] כתרנומו. "יושב אהלים", למה הוא תם, משום שהוא יושב אהלים, שאוחז את שני הצדדים, את אברהם ואת יצחק. ועל כן יעקב בצדו של יצחק בא אל עשו, כמו שנאמר, שכתוב "עם חסיד תתחסד ועם עקש תתפל". וכשבא עם ברכות, עם סיוע שלמעלה הוא בא, עם סיוע של אברהם ויצחק, ולכן זה היה בחכמה, כמו שנתבאר. בא וראה, כשיעקב התעורר אל סמא"ל, דרגתו של עשו, וקיבל עליו את יעקב, ויעקב נצח אותו בכמה צדדים, נצח את הנחש בחכמה ועקמומיות, ולא נצח רק מהשעיר. ואף על גב שהכל אחד, נצח כמו כן את סמא"ל בנצחון אחר, ונצח אותו, זהו שכתוב "ויאבק איש עמו עד עלות השחר וירא כי לא יכול לו".

בא וראה כמה היתה זכותו של יעקב, שהוא בא ורצה להעבירו מן העולם, ואותו הלילה היה הלילה שנבראה בו הלבנה, ויעקב נשאר לבדו, שלא היה מישהו אחר עמו, ששנינו, אל יצא אדם יחידי בלילה, וכל שכן בלילה שנבראו בו המאורות, שהרי הלבנה חסרה, שכתוב "יהי מארת" חסר. ואותו הלילה נשאר לבדו, משום

ויעקב המברך, ויעקב מתנהג בהם נוטל ברכה מצד אברהם ע"י יצחק בערמה מעין שנתחכם סמא"ל קודם (אור יקר).

³⁸⁵ קלט ע"ב (הערת הזוהר).

³⁸⁶ נ"ל דז"ש שאחר מיתת אברהם מיד לקח הבכורה (נ"א).

³⁸⁷ שהרי הברכה לאברהם עם היות שיצחק המברך (אור יקר).

³⁸⁸ וצד החכמה לאברהם (אור יקר).

³⁸⁹ לעולם יעקב מתעורר אלו אם בבכורה אם בברכה אם בעלות השחר, שעד כאן לא נתעורר יעקב מפני שלא היה לו עזר ממדת יום כדפי' (אור יקר).

³⁹⁰ שהודה לו בכל וקבלו לגביר ויעקב נצח ליה דכתיב שלחני כדפי' מכלל שכבוש תחתיו (אור יקר).

³⁹¹ אם בבכורה אם בהתאבק עמו, אם בברכות, ועכ"ז עיקר הניצוח הוא בשעיר דהיינו ב' גדיי עזים (אור יקר).

³⁹² סמא"ל ועשו, ובהיותו נוצח עשו נוצח שרו מלמעלה עכ"ז נצח ליה לסמא"ל בעצמו לבדו שלא על ידי הלבשת עשו (אור יקר). ר"ל שהשעיר הוא עשו (נ"א).

³⁹³ דהיינו ויאבק איש עמו וזה שלא בטבע בני אדם להתאבק יד ביד עם החצונים אלא ע"י הלבשה וענין גשמי, והיינו נצוחא אחרא, ועכ"ז לא גרע אלא ונצחיה, הה"ד ויאבק איש עמו וירא כי לא יכול לו, אפילו בעת שליטתו. וא"ת מה בא לעשות שהרי אפילו לא נצחו אין הנצחון תלוי בזה אלא (בהתחכמות) [בהתחכמות] בגשמיות לא להתאבק כדפי' לזה אמר שלא בא אלא לסכנו סתם כדרך המזיקין וכחו בזה היה מפני שהזמן גרם שהוא זמן שליטת החצונים לילי רביעיות (אור יקר).

³⁹⁴ וההוא ליליא אשתאר יעקב, מדת הת"ת בלחודוי מהמלכות, שנתמעטה הלבנה וירד הלמטה, ולכך הדין מתגבר, וחשב מטעם זה להמשיך הדין בת"ת ולשלוט ביעקב הגשמי והיינו פגם במדה העליונה (אור יקר).

³⁹⁵ קסט ע"ב (הערת הזוהר).

זהר פרישת תולדות

אשתאר בלחודוי בנין דכד סיהרא³⁹⁶ חסרא
חויא בישא אתתקף ושלטא³⁹⁷ וכדין אתא
סמא"ל וקטריג ליה ובעא לאובדא ליה מעלמא
ויעקב הוה תקיף בכל סטרין בסטרא דיצחק
ובסטרא דאברהם דאינון <הווי> תקיפו דיעקב
אתא לימינא³⁹⁸ חמא לאברהם תקיף בתקיפו
דיומא בסטרא דימינא דחסד

אתא לשמאלא חמא ליצחק תקיף בדינא
קשיא אתא לגופא³⁹⁹ חמא ליעקב תקיף מתרין
סטרין אלין דסחרן ליה חד מכאן וחד מכאן כדין
וירא כי לא יכול לו ויגע בכף ירכו (שם לב כה)
דאיהו אתר לבר מגופא⁴⁰⁰ ואיהו חד עמודא
דגופא כדין (שם) ותקע כף ירך יעקב בהאבן
עמו וגו' כיון דאתער צפרא ועבר ליליא אתתקף
יעקב ואתחלש חיליה דסמא"ל כדין אמר שלחני
דמטא זמנא לומר שירתא דצפרא⁴⁰¹ ובעי למיזל
ואודי ליה על אינון ברכאן ואוסיף ליה ברכתא
אחרא דכתיב (שם כט) ויברך אותו שם

תא חזי כמה ברכאן אתברך יעקב חד דאבוי
בהווא עקימו⁴⁰² ורווח כל אינון ברכאן וחד
דשכינתא⁴⁰³ דברוך ליה קב"ה כד הוה אתי
מלבן דכתיב (שם לה ט'⁴⁰⁴) ויברך אלהים את
יעקב וחד דברכיה ליה ההוא מלאכא ממנא
דעשו⁴⁰⁵ וחד ברכה אחרא דברכיה ליה אבוא
כד הוה אזיל לפדן ארם דכתיב (שם כח ג) ואל
שדי יברך אותך וגו'

שכאשר הלבנה בחסרונה, הנחש הרע
מתגבר ושולט, ואז בא סמא"ל וקטרג עליו
ורצה להאבדו מן העולם. ויעקב היה חזק
בכל הצדדים, בצד של יצחק ובצד של
אברהם, שהם היו חזקו של יעקב. בא
לימין, וראה את אברהם חזק בחוזק היום,
בצד הימין של החסד.

בא לשמאל, ראה את יצחק חזק בדין
הקשה. בא לגוף, ראה את יעקב חזק משני
הצדדים הללו שמקיפים אותו אחד מכאן
ואחד מכאן. אזי, "וירא כי לא יכול לו ויגע
בכף ירכו", שהוא מקום מחוץ לגוף, והוא
עמוד אחד של הגוף. אזי, "ותקע כף ירך
יעקב בהאבן עמו" וגו'. כיון שהתעורר
הבוקר ועבר הלילה, התגבר יעקב, ונחלש
כחו של סמא"ל, אז אמר "שלחני", שהגיע
הזמן לומר את שירת הבוקר, ורצה ללכת,
והודה לו על אותן הברכות, והוסיף לו
ברכה אחרת, שכתוב "ויברך אותו שם".

בא וראה כמה ברכות התברך יעקב,
אחת של אביו באותה התעקמות, והרויח
את כל אותן הברכות. ואחת של השכינה,
שביך אותו הקדוש ברוך הוא כשהיה בא
מלבן, שכתוב "ויברך אלהים את יעקב".
ואחת שברך אותו המלאך ההוא הממונה
של עשו. ואחת ברכה אחרת שביך אותו
אביו כשהלך לפדן ארם, שכתוב "ואל שדי
יברך אתך" וגו'.

396 קיד ע"ב (הערת הזוהר).

397 משמע אלו לא נשאר יעקב לבדו לא היה בא המלאך. א"מ (נ"א).

398 רצה לפגום במדתו מצד החסד, וכן לשמאלא מצד הגבורה, וכבר היו מתוקנות מצד האבות אברהם
ויצחק, ולא היה יכול לפעול ולהמשיך הדין לינק משם לא מדין ימיני יום ולא מדין שמאלי לילה ולכך ירד
אל הנצח שהרי יש שם בחי' אחר היוצא אל הגבורות קשר הירך העליון וכו' (אור יקר).

399 עי' מענין זה בפ' בראשית דף נח ע"ב ובפרדס בשער ירך יעקב (ד"א).

400 היינו נצח. א"מ (נ"א). עי' לעיל כא ע"א ודברינו שם.

401 דכתיב שירו לה' שיר חדש, וכתיב אהפוך אל עמים שפה ברורה וכתיב בלע המות לנצח וכו' וכתיב
ושעשע יונק על חור פתן וכו' (אור יקר).

402 זאת היא חביבה מאד שהוא היה מכח הנצחון החצוני הנגדיים הקלי' השמאלית עשו התקיף (אור
יקר).

403 אינה מצד הגבורה אלא מצד החסד כשנצח החצוני הימיני מצד לבן, והיינו כד אתא מלבן (אור יקר).

404 לשון הפסוק הוא: "וירא אלהים אל יעקב עוד בבאו מפדן ארם ויברך אתו".

405 והיינו ג"כ מחזקת תוקף הקלי' וכל אלו הם חביבות מפני שהם מהמנגד תיקון חטא אדם הראשון
והם צריכות לעת קץ הזמן כשיתוקן חטא אדם הראשון שיעמוד זכות תקונו לבניו שלא יאבדו בין העמים
כאשר יתעורר הקב"ה להקים השכינה ולתקן חטא אדם הראשון מפני שהם מחלישות כח החצונים אמנם
אותה שברכו אביו דרך שלם ומישור בלי השבתת החצונים לא ישתמש בה שליטת החצונים והיינו
חולשתה שאינה דרך נצוח החצונים (אור יקר).

זהר פרשת תולדות

בההוא זמנא דחמא יעקב גרמיה בכל הני ברכאן אמר במאן ברכתא דמנייהו אשתמש השתא אמר בחלשא מנייהו אשתמש השתא ומאן איהי דא בתרייתא דברכיה אבוה ואף על גב דאיהי תקיפא אמר לאו איהי תקיפא בשלמנותא דהאי עלמא כקדמאה אמר יעקב אטול השתא דא ואשתמש בה⁴⁰⁶ ואסלק כל אינון אחרנין לזמנא דאצטריך לי ולבנאי בתראי אימתי בזמנא דיתכנשוון כל עממיא לאובדא בני מעלמא דכתיב (תהלים קיח י) כל גוים סבבוני בשם יהוה כי אמילם סבוני גם סבבוני וגו' סבוני כדבורים וגו'

הא הכא תלתא לגבי תלתא⁴⁰⁷ דאשתארו חד אינון ברכאן קדמאי דאבוה תרין אינון ברכאן דברכיה קב"ה תלת אינון ברכאן דברכיה ההוא מלאכא אמר יעקב להתם אצטריכו לגבי [מלכין] <ו>כל עמין דכל עלמא ואסליק לון להתם והשתא לגבי דעשו די לי בהאי למלאכא דהוו ליה כמה לגיונין תקיפין כמה מארי מניחי קרבא לאגחא קרבין דומינין <לגבי> (לבני) מלכין תקיפין

קמו/ב

אגחא⁴⁰⁸ בהו קרבא אדהכי שמע על לסטים חד קפחא אמר הני בני תרעי⁴⁰⁹ יהכון תמן אמרו ליה מכל לגיונין דילך לית אנת משדר התם אלא אלין אמר לגבי ההוא לסטים די באלין דהא כל לגיונותי ומארי קרבא אסלק⁴¹⁰ לגבי אינון מלכין תקיפין ביומא דקרבא דאצטריכו לי ליהו

אוף הכי יעקב אמר לגבי עשו די לי השתא באלין ברכאן אבל לההוא זמנא דאצטריכו לבני לגבי כל מלכין ושליטין דכל עלמא אסלק לון כד

בזמן ההוא שראה יעקב את עצמו בכל הברכות הללו, אמר, באיזו ברכה מהם אשתמש כעת. אמר, כעת אשתמש בחלשה שבהן, ומי היא, זו האחרונה שברך אותו אביו. ואף על גב שהיא חזקה, אמר, אינה חזקה בשלטון העולם הזה כראשונה. אמר יעקב, אטול עכשיו את זו ואשתמש בה, ואעביר את כל אותן האחרות לזמן שאצטרך לי ולבני אחרי. מתי, בזמן שיתכנסו כל העמים להאביד את בני מן העולם, שכתוב "כל גוים סבבוני בשם ה' כי אמילם, סבוני גם סבבוני וגו' סבוני כדבורים" וגו'.

הנה כאן שלשה, כלפי שלשה שנשארו, אחת, אותן הברכות הראשונות של אביו, שתים, אותן ברכות שברך אותו הקדוש ברוך הוא, שלש, אותן הברכות שברך אותו המלאך ההוא. אמר יעקב, אז אצטרך אותם, אל המלכים וכל העמים של כל העולם, ואעביר אותן לאז, וכעת כלפי עשו די לי בזה, [משל] למלך שהיו לו כמה לגיונות חזקים, כמה בעלי לוחמי קרבות להלחם בקרבות, שמזומנים כלפי מלכים חזקים

להלחם בהם קרבות. בינתיים שמע על שודד אחד ששודד, אמר, בני השערים הללו ילכו לשם. אמרו לו, מכל הלגיונות שלך אינך שולח לשם אלא אלו. אמר, כלפי אותו השודד די באלו, שהרי כל לגיונותי ובעלי הקרב אעביר אותם לאותם המלכים החזקים, ביום הקרב כשיצטרכו לי, יהיו.

כמו כן כאן יעקב אמר כלפי עשו, די לי כעת בברכות הללו, אבל לזמן ההוא שיהיו נצרכים לבני כלפי כל המלכים והשליטים

⁴⁰⁶ קסו ע"ב קעב ע"ב (הערת הזוהר).

⁴⁰⁷ הם שמאל דברכיה אבוה מצד הגבורה וברכיה קב"ה מצד הימין מהחסד והמלאך ברכו מצד האמצע באומרו כי אם ישראל וכו' והיינו בשם ה' כי אמילם מימין ושמאל ואמצע וכו' (אור יקר).

⁴⁰⁸ לאגחא (לפ"ו).

⁴⁰⁹ היא ברכת שומר השער, ולפי הנראה שיתעוררו ג' מלחמות: הא' כל גוים סבבוני. הב', חזקה יורת סבוני גם סבבוני. הג' חזקה אמצעית, והיינו וסבוני פעם אחת, אמנם כדבורים שהיא חזקה מן הראשונה הימינית, והיינו שהם תגבורת ג' קלי' הם ג' קליפי אגוז. והרביעית חלושה היא הנכתשת עתה בגלות ישראל קמעא קמעא (אור יקר).

⁴¹⁰ אסלק (לפ"ו).

זהר פרשת תולדות

ימטי ההוא זמנא יתערון אינון ברכאן מכל סטריין⁴¹¹ ויתקיים עלמא על קיומיה כדקא יאות ומההוא יומא ולהלאה יקום מלכותא דא על כל שאר מלכו אחרא כמה דאוקמוה דכתיב (דניאל ב מד) תדיק ותספ כל אלין מלכותא והיא תיקום לעלמא והיינו [ה]היא אבנא דאתגורת מן טורא די לא בידין כמה דאת אמר (בראשית מט כד) משם רועה אבן ישראל מאן אבן דא דא כנסת ישראל כמה דאת אמר (שם כח כב) והאבן הזאת אשר שמת מצבה וגו' רבי חייא אמר מהכא (ישעיה י כא) שאר ישוב שאר יעקב⁴¹² אלין ברכאן אחרנין דאשתארו [וכתיב] (דכתיב) (מיכה ה ו) והיה שארית יעקב בגוים [בקרוב עמים רבים] (אלין ברכאן אחרנין) כתיב והיה שארית יעקב בגוים בלחוד ולא בעשו בלחודיה [וכתיב והיה שארית וגו'] כטל מאת יהו"ה

פתח רבי ייסא ואמר (מלאכי א ו) בן יכבד אב ועבד אדוניו, "בן" זה עשו, שלא היה אדם בעולם שיכבד את אביו כמו שעשו כיבד את אביו, ואותו הכבוד שכיבד אותו השליט אותו בעולם הזה. "ועבד אדוני" זה אליעזר עבד אברהם, ובארוה, שהרי אדם שהיה בא לחרן בכמה עושר וכמה מתנות ואוצרות וגמלים טעונים, שלא אמר לבתואל ולבן שהוא אוהבו של אברהם או איש אחר שבא עם פיוס של אברהם, אלא טרם ידבר את דבריו מה כתוב, "ויאמר עבד אברהם אנכי", ואחר כך "אדוני" "אדוני", כדי שיכבד את אברהם, אותו הכבוד ואותו החסד האריך לו לכמה פעמים.

כך עשו, הכבוד ההוא שכיבד את אביו, האריך לו כל הפעמים הללו שישלוט בעולם הזה, ואותן הדמעות הורידו את ישראל לשעבודו, עד שישבו ישראל לקדוש ברוך הוא בבכיה ובדמעות, שכתוב

פתח רבי ייסא ואמר, "בן יכבד אב ועבד אדוניו", "בן" זה עשו, שלא היה אדם בעולם שיכבד את אביו כמו שעשו כיבד את אביו, ואותו הכבוד שכיבד אותו השליט אותו בעולם הזה. "ועבד אדוני" זה אליעזר עבד אברהם, ובארוה, שהרי אדם שהיה בא לחרן בכמה עושר וכמה מתנות ואוצרות וגמלים טעונים, שלא אמר לבתואל ולבן שהוא אוהבו של אברהם או איש אחר שבא עם פיוס של אברהם, אלא טרם ידבר את דבריו מה כתוב, "ויאמר עבד אברהם אנכי", ואחר כך "אדוני" "אדוני", כדי שיכבד את אברהם, אותו הכבוד ואותו החסד האריך לו לכמה פעמים.

כך עשו, הכבוד ההוא שכיבד את אביו, האריך לו כל הפעמים הללו שישלוט בעולם הזה, ואותן הדמעות הורידו את ישראל לשעבודו, עד שישבו ישראל לקדוש ברוך הוא בבכיה ובדמעות, שכתוב

⁴¹¹ סוד ענין המלחמות ההם היא שהקב"ה יעורר מדנים בין משפחות האדמה להתכחח שאלו עם אלו, להצטרף שלא ישארו מן העמים אלא אותם שיזכו ליכנס אל הקודש. שהרי עד כאן לילית הרשעה אם שבעים אומות נותנת נפשות טמאות בקרב העמים, והקב"ה מצרף האומות שלא ישארו מהם אלא אותם שהם קרובים קצת אל הקודש להיותם לבוש אל הקדושים. (אור יקר).

⁴¹² ירצה שאר האומות ישוב להתעורר קרבין שאר ברכות ישוב שבות יעקב, או אפכא שאר הברכות ישוב שבות שאר יעקב שהוא מה שישארו בסוף דהיינו שארית יעקב בגוים דכתיב והיה שארית וכו' (אור יקר).

⁴¹³ פז ע"א (הערת הזוהר).

זהר פרישת תולדות

"בבכי יבאו" וגו', ואז כתוב "ועלו מושיעים
בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לה'
המלוכה".

ובדמעין דכתיב (ירמיה לא ח) בבכי יבאו וגו'
וכדין כתיב (עובדיה א כא) ועלו מושיעים בהר
ציון לשפוט את הר עשו והיתה ליהו"ה המלוכה
ברוך ה' לעולם אמן ואמן

"ברוך ה' לעולם אמן ואמן".